

Torsdagen den
18 mars 1976

Torsdagen den 18 mars

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 10 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 5 april—den 8 maj 1976 för deltagande i den av FN anordnade havsrättskonferensen, som äger rum i New York under våren.

Stockholm den 17 mars 1976

Georg Åberg

Kammaren biföll denna ansökan.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Annerås skulle inträda som ersättare för herr Åberg under hans ledighet från riksdagsmannauppsdraget.

§ 3 Om åtgärder med anledning av rekommendation av Europarådet angående antisemitismen i Sovjetunionen

Herr statsministern PALME erhöll ordet för att besvara herr *Ahlmarks* (fp) den 11 mars anmälda fråga, 1975/76:268, och anförde:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat mig på vilket sätt jag vid mitt förestående besök i Moskva inför de sovjetiska ledarna avser markera den svenska regeringens uppslutning bakom Europarådets rekommendation angående antisemitism och förtrycket av judarna i Sovjet.

Den svenska regeringens inställning till värnandet av de mänskliga fri- och rättigheterna är välkänd. Vi har reagerat mot kränkningar av dessa rättigheter varhelst de förekommer. Skyddet av de mänskliga rättigheterna har inskrivits som en av principerna för internationellt umgänge i Helsingforskonferensens slutdokument, ett förhållande som vi ofta haft anledning att särskilt välkomna.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att den av Europarådets rådgivande församling antagna rekommendation som herr Ahlmark åberopar bärs upp av samma omsorger om de mänskliga fri- och rättigheterna som kommit till uttryck i Helsingfordokumentet. Det är självklart att jag i mina samtal med de sovjetiska ledarna kommer att klargöra hur den svenska regeringen ser på uppföljningen av Helsingforskonferensen.

*Om åtgärder med
anledning av
rekommendation
av Europarådet
angående antisemi-
tismen i Sovjetunio-
nen*

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om åtgärder med
anledning av
rekommendation
av Europarådet
angående antisemi-
tismen i Sovjetunio-
nen*

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Läget för de ryska judarna blir allt värre. De omfattande trakasserierna mot judisk kultur och judisk religion har blivit svårare under de senaste åren. Undervisning och skrifter på jiddisch och hebreiska är förbjudna. Antalet synagogor skärs ner. Det är i dag ännu svårare och farligare än tidigare för judar som vill utöva sin religion.

Ännu värre är den s. k. antisionistiska propaganda som oavbrutet pågår i Sovjetunionen och som alltmer liknar ren antisemitism. Judar och sionister ges i artiklar och i karikatyrer just de egenskaper som man tidigare i historien, inte minst hos nazisterna, försökte tillvita det judiska folket. Den här propagandan har ökat, författarna av antijudiska smådeskrifter får belöningar. Den är nu så pass omfattande att den rimligen måste påverka miljoner sovjetmedborgares bild av judarna i landet.

Judarna är i dag den enda minoriteten i Sovjet utan rätt till sitt eget språk, egen litteratur, egen historia och kultur. Judarna har officiellt erkänts som en minoritet av de sovjetiska myndigheterna. Men de är en minoritet utan alla rättigheter.

Den dubbla tragiken är denna: judar kan inte leva som judar i Sovjet – det är delvis förbjudet. Men de kan inte lämna landet, eftersom det förvägras de flesta judar som ansöker om att få göra det. Antalet judar som får tillstånd att lämna Sovjet minskar steg för steg. För ett par år sedan kunde ungefär 3 000 i månaden lämna Sovjet. 1974 sjönk siffran till i genomsnitt 1 700 per månad. Och 1975 blev den bara drygt 1 000 i månaden.

Det här är fakta som jag som rapportör för Europarådet lade fram i Strasbourg för några veckor sedan. Den rekommendation som då antogs kräver av medlemsländernas regeringar, också Sveriges, att de skall begära av de sovjetiska myndigheterna att de avbryter trakasserier och förtryck av landets judar och sätter stopp för den antisemitiska kampanjen. Europarådet begär också att alla judar som vill lämna Sovjet skall få göra det. *Hela* den svenska delegationen i Europarådet ställde sig bakom den här resolutionen.

Statsminister Palme kommer nu att åka på officiellt besök till Moskva. Jag tackar statsministern för det positiva svaret. Jag hoppas att man kan fatta det så att han kommer att ta upp de ryska judarnas situation på något sätt. Det räcker ju inte att enbart i allmänna termer tala om Helsingforsdokumentet. Jag vill därför fråga statsministern om han uttryckligen – nu offentligt och senare i samtal med de ryska ledarna – ställer sig bakom Europarådets krav och bedömning av de sovjetiska judarnas läge och därmed ger ökad tyngd åt den resolution som Europas demokratiska parlamentariker har enat sig om.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag vill säga att Europarådets rekommendation har antagits och att den tågordning som vi skall följa innebär att den därefter skall behandlas i ministerkommittén och sedan gå ut till regeringarna.

Vår inställning till de problem herr Ahlmark tog upp har vi vid många tillfällen givit uttryck för, och jag har samma uppfattning i dag.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag har i Europarådet under senare år haft anledning att rikta kritik mot ministerkommitténs passivitet i den här frågan. Jag hoppas att det kommer att bli mera av aktivitet från ministerkommittén, och att man skall fatta statsministerns uttalande på det viset.

Vad vi har sett under de senaste två åren är att man ytterligare skärpt repressalierna mot de judar som ansöker om tillstånd att lämna landet. De avskedas från sina arbeten eller får sämre betalda jobb. De tvingas till arbetslöshet och blir sedan anklagade för s. k. parasitism eftersom de saknar arbete. De själva – eller deras söner – sänds till värnplikten om de ansöker om utresa. Deras barn relegeras ofta från universitetet. Deras arbetskamrater tvingas till organiserade fördömanden av dem. De isoleras i sitt bostadsområde.

Flera av de judar som vägrar att tystna, som ständigt på nytt begär visum för utresa, har dragits inför domstol och satts i arbetsläger. Tanken är att avskräcka andra judar från att begära utresetillstånd.

För några månader sedan antog FN:s generalförsamling den beryktade resolution som säger att sionism är detsamma som rasism. En av de tragiska följderna av denna resolution är att de sovjetiska myndigheterna nu kan anklaga judar, som vill utvandra för att leva i ett judiskt land, för att vara "rasister", kan stämpla varje uttryck för sionistisk övertygelse som utslag av rasism.

Det kan ytterligare skärpa hotet mot judarna i Sovjet. Därför är det vår moraliska plikt att hjälpa de människor vilkas framtid just nu är mer oviss och oroande än den varit på många år.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om åtgärder för att motverka spridning av salmonellasmitta

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Bergmans* i Nyköping (s) den 5 mars anmälda fråga, 1975/76:265, och anförde:

Herr talman! Herr Bergman i Nyköping har frågat mig om jag uppmärksammat de risker för vidgad spridning av salmonellasmitta som följer av nuvarande regelsystem och om kompletterande föreskrifter eller anvisningar kan väntas.

Under senare år har antalet rapporterade fall av salmonellasmitta hos människor i Sverige varit omkring 1 500 årligen. Till helt övervägande del har det rört sig om den relativt lindriga s. k. salmonelladiarrén. Endast ett fåtal mindre epidemier har förekommit. I allt väsentligt rör det sig om importerade fall där smittan inte förts vidare. De salmonellaepidemier som under senare tid har väckt uppmärksamhet och som jag antar att

Nr 85

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om åtgärder för att
motverka spridning
av salmonellasmitta*

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om åtgärder för att
motverka spridning
av salmonellasmitta*

herr Bergman åsyftar i sin fråga har inträffat på turistorter utomlands. Vissa hemvändande svenska turister har med anledning härav fått lämna prov och ålagts att hålla kontakt med hälsovårdsnämnden.

Enligt smittskyddslagen är den som lider eller misstänks lida av t. ex. salmonellasjukdom eller som utan att vara sjuk ändå kan sprida smitta eller misstänks kunna göra detta skyldig att underkasta sig de inskränkningar i livsföringen som behövs för att förhindra smittspridning. Det ankommer i första hand på vederbörande läkare att besluta om sådana inskränkningar under hänsynstagande till omständigheterna i det enskilda fallet. Inskränkningarna kan bestå i skärpta regler för den personliga hygien, isolering i hemmet, förbud att utföra visst arbete eller, om andra åtgärder anses otillräckliga, isolering på infektionsklinik.

Spridning av salmonellasmitta förebyggs också genom livsmedelslagen och bestämmelser som utfärdats med stöd av denna lag. Sälunda har livsmedelsverket utfärdat föreskrifter om att livsmedelspersonal skall låta undersöka sig med avseende på eventuell salmonellasmitta efter utomnordisk resa, oberoende av om misstanke om smitta föreligger. I propositionen med förslag till ny livsmedelslag uttalade dåvarande jordbruksministern bl. a. att det skulle vara att gå för långt att generellt kräva att varje anställd inom livsmedelsföretag skulle behöva vänta på resultatet av provtagningen före återgång i arbetet.

Någon oinskränkt rätt för den som kan misstänkas föra salmonellasmitta att gå i arbete föreligger alltså inte. När det gäller arbete inom t. ex. livsmedelsbranschen eller värdyrke brukar förbud att utföra arbetet meddelas. Inom de flesta andra yrken talar däremot erfarenheten för att misstänkt smittad kan arbeta utan risk.

Herr BERGMAN i Nyköping (s):

Herr talman! Jag tackar socialminister Aspling för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag har ställt den är att huvudskyddsombudet vid ett större företag i min hemtrakt ringde mig och var orolig. Fyra anställda vid det företaget hade nyligen kommit hem från en semesterresa till Spanien, och de blev vid hemkomsten anmodade att låta läkarundersöka sig och lämna undersökningsmaterial. Därefter arbetade de i fyra dagar innan de fick besked om provtagningen. Det konstaterades då att tre av dem var smittbärare av salmonella. En av de fyra arbetade i företagets mäss och kom alltså i beröring med livsmedel. Som tur var i det här fallet var han den enda av dem som inte var smittbärare.

Nu har vi ju en smittskyddslag som har till syfte att förhindra att allmänfarliga sjukdomar överförs till andra människor. I den lagens 7 § står det bl. a.: "Beträffande den som behandlas i öppen vård skall läkare som avses i första stycket" – dvs. tjänsteläkare eller annan läkare – "meddela erforderliga föreskrifter om isolering och om inskränkning i hans verksamhet." I 9 § står det:

"Om allmänfarlig sjukdom inträffat eller misstänkes ha inträffat, åligger det hälsovårdsnämnden i kommunen att, efter samråd med läkare

som avses i 7 §, oföördröjligen utreda orsaken till sjukdomens uppträdande och vidtaga de åtgärder som fordras för att hindra att sjukdomen utbredes.”

I smittskyddskungörelsen finns de föreskrifter som skall följas.

Med det nuvarande regelsystemet är det högst oklart om allmänfarlig sjukdom misstänkes ha inträffat när en person anmodas avge provet och om erforderliga skyddsåtgärder *då* skall vidtagas, eller om det är först då proven har analyserats och man kan konstatera fakta som sjukdomen skall anses ha inträffat.

I socialministerns svar på min fråga tycker jag att de här oklarheterna framträder än mera. För min del önskar jag därför att man gör en översyn av det här regelsystemet, så att man i varje fall kan få klart för sig vilka åtgärder som det är erforderligt att vidta för att motverka smittspridning.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Självfallet kan det någon gång förekomma att resenärer från utlandet som upplever sig som helt friska senare ändå visar sig vara smittförande. Av praktiska skäl är det emellertid inte möjligt att ta prov på var och en som passerar landets gränser och att förbjuda vederbörande att gå i arbete innan ett negativt provtagningsresultat föreligger, dvs. i regel efter minst tre dagar. Detta behövs inte heller för att hålla vårt land fritt från epidemier av salmonellasjukdom. Inom landet gäller det främst att vidmakthålla och om möjligt också – jag vill gärna understryka det – förbättra vatten- och livsmedelshygienen. Vi har ju ändå kommit mycket långt på detta område i Sverige.

Eftersom vi importerar den övervägande delen av salmonellasmittan bör vi på olika sätt verka för en höjning av den hygieniska standarden och den allmänna hälsovården i andra länder. Det sker genom deltagande i det internationella arbetet i detta syfte, bl. a. inom ramen för WHO:s och FAO:s olika aktiviteter. Jag tror det är främst på det sättet som vi på sikt kan ytterligare förbättra läget på det här aktuella området.

Herr talman! Detta var vad jag ville tillägga till det jag tidigare sagt i mitt svar till herr Bergman.

Herr BERGMAN i Nyköping (s):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att man kan anse att förhållandet i stort är tillfredsställande, men jag förstår också mycket väl – och det antar jag att även socialministern gör – den oro som ett huvudskyddsombud vid ett stort företag, de anställda vid företaget och troligtvis också företagsledningen hyser om risken finns för att tusentals personer blir smittade vid ett sådant enstaka tillfälle. Självklart borde det finnas något klarare regler för hur man skall kunna förhindra att något sådant inträffar. Svårigheterna när det gäller att lösa dessa problem är givetvis mycket stora, kanske särskilt i ersättningsfrågorna, men jag tycker att social-

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om registreringen
av medicinalperso-
nal som drabbas av
psykisk sjukdom*

ministern och socialstyrelsen i alla fall skall se över detta för att komma fram till en lösning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om registreringen av medicinalpersonal som drabbas av psykisk sjukdom

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Wachtmeisters* i Staffanstorp (m) den 9 mars anmälda fråga, 1975/76:267, och anförde:

Herr talman! Herr Wachtmeister i Staffanstorp har ställt vissa frågor om återkallande och återlämnande av legitimation beträffande medicinalpersonal vid psykisk sjukdom.

För behörighet att tjänstgöra som bl. a. läkare, tandläkare, sjuksköterska och barnmorska krävs i regel legitimation av socialstyrelsen. Styrelsen kan också återkalla legitimationen och meddela ny legitimation åt den som fråntagits legitimation. Sistnämnda två grupper av ärenden handläggs inom styrelsen av medicinalväsendets ansvarsnämnd.

Legitimationen kan återkallas vid bl. a. psykisk sjukdom som gör den legitimerade ur stånd att nöjaktigt utöva sitt yrke. Socialstyrelsen har därför anmodat vissa läkare t. ex. länsläkare och överläkare att till styrelsen anmäla när sådana omständigheter inträffat beträffande någon av nämnda personalkategorier.

Inkommen anmälan diarieförs i socialstyrelsen på vanligt sätt. Om en anmälan innehåller uppgifter som kan utgöra skäl för att återkalla legitimation överlämnas anmälningen till medicinalväsendets ansvarsnämnd. I annat fall avskrivs ärendet av berörd fackbyrå. Något särskilt register över dessa ärenden förs inte.

Ansvarsnämnden underrättar den anmälda och ger honom eller henne tillfälle att yttra sig innan ärendet avgörs. Ansvarsnämnden för ett kartotek över dem som har fråntagits legitimation eller ådömts disciplinär åtgärd. I kartoteket anges endast vilken åtgärd som har vidtagits och datum för beslutet. Uppgifterna behövs bl. a. när fråga uppkommer om återlämnande av legitimation.

Legitimation kan återfås efter ansökan hos ansvarsnämnden t. ex. om vederbörande har tillfrisknat från psykisk sjukdom.

Handlingar i ifrågavarande ärenden betraktas i praxis som hemliga enligt 14 § sekretesslagen. Detta gäller dock inte i fråga om diaries och beslut.

Sekretessfrågorna övervägs f. n. inom justitiedepartementet på grundval av offentlighets- och sekretesslagstiftningskommitténs betänkande. Vad beträffar ansvarsfrågorna för medicinalpersonalen övervägs dessa inom medicinalansvarskommittén.

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om registreringen
av medicinalperso-
nal som drabbas av
psykisk sjukdom*

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. Jag fick dock inte svar på alla de fyra frågor jag har ställt.

Faktum är alltså att en inkommen anmälan diarieförs på socialstyrelsen. Där finns bl. a. en pärm med etiketten "Anmälningar beträffande sjuksköterskor som intagits å psykiatrisk klinik". Denna pärm är tillgänglig för obehöriga, och det är naturligtvis djupt upprörande att något sådant kan förekomma. Även om det, som statsrådet sade i sitt svar, inte finns något särskilt register över ärendena, så finns dock vederbörandes namn och adress tillgängliga, och detta är tillräckligt för att jag vågar påstå att sekretessen inte fungerar tillfredsställande.

Jag fick inte något svar på frågan om statsrådet höll med mig om det faktiska förhållandet när det gäller de händelser som har refererats i press och andra massmedia.

Sedan säger statsrådet att sekretessfrågorna f. n. övervägs inom justitiedepartementet. Då vill jag gärna fråga om statsrådet tänker avvakta tills kommittén har framlagt sitt betänkande eller om statsrådet kommer att vidtaga några åtgärder för att få fram en sekretess som verkligen fungerar, så att man inte i avvaktan på denna utredning under lång tid fortsätter på samma sätt som hittills, nämligen så att vederbörandes namn kan bli känt för obehöriga.

Jag skulle också vilja fråga om vederbörande finns kvar i registret efter friskskrivning. Kommer hon att alltid finnas kvar i detta diarium, eller kommer hon att strykas ur det?

Jag vore alltså tacksam om jag fick ett kompletterande svar på de frågor jag har ställt.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Skyldigheten för vissa läkare att lämna uppgifter till socialstyrelsen är ett led i styrelsens verksamhet att vaka över säkerheten och kvaliteten i hälso- och sjukvården. Någon form av uppgiftsskyldighet behövs för att socialstyrelsen skall kunna på ett tillfredsställande sätt lösa den här viktiga uppgiften. Jag skulle tro att vi är överens om den saken.

Samtidigt måste naturligtvis förhindras att obehöriga får insyn i de anmäldas personliga förhållanden. Enligt de uppgifter jag erhållit för inte styrelsen något särskilt register över dem som anmäls med anledning av psykisk sjukdom. Inkomna anmälningar diarieförs dock på sedvanligt sätt, och enligt vad jag inhämtat sker nu inom socialstyrelsen en genomgång av rutinerna för diarieföringen av dessa ärenden.

Vidare pågår, som jag tidigare framhållit, i justitiedepartementet arbetet med en ny sekretesslag. Skyddet för de nu aktuella uppgifterna kan självfallet övervägas ytterligare i det sammanhanget.

Inte minst med hänsyn till tiden, herr talman, kan jag inte gå in på de enskilda fall som det här kan röra sig om.

Torsdagen den
18 mars 1976

Om bättre beredskap mot narkotikasmuggling med flyg

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! När socialministern säger att han av tidsskäl inte kan gå in på de enskilda fallen, tolkar jag det så att socialministern håller med mig om att vad som har stått i pressen om de inträffade förhållandena har varit riktigt.

Det gläder mig att socialministern säger att man på socialstyrelsen skall gå igenom rutinerna så att man får ett bättre sekretesskydd. Jag tycker att det är viktigt att så sker med största snabbhet. Man kan tänka sig en kodifiering med nummer efter hand som anmälningarna kommer in. Om man sedan har kodnyckeln förvarad under tillräcklig sekretess, garanterar det den sekretess som är absolut nödvändig i det här fallet.

Då kan man alltså konstatera att sekretessen hittills har varit bristfällig, men jag hoppas att den förbättras. Sekretessen på våra vårdinrättningar är ju tillfredsställande och har alltid varit det. Medicinalpersonalen blir alltså diskriminerad i jämförelse med andra människor som är sjuka. Det vore mycket tacknämligt om det kunde rättas till.

En annan sak som har stor betydelse i detta fall är att sjuksköterskor helt naturligt inte gärna söker vård för psykiatrisk sjukdom, om de får klart för sig att deras sjukdom registreras utan sekretesskydd.

Jag hoppas att det här meningsutbytet i dag kommer att föra med sig att snara åtgärder vidtas för att man skall få en översyn av rutinerna så att sekretessen blir bättre.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om bättre beredskap mot narkotikasmuggling med flyg

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Bengtssons* i Göteborg (c) den 20 januari anmälda fråga, 1975/76:185, och anförde:

Herr talman! Herr Bengtsson i Göteborg har frågat mig om jag vill vidta åtgärder för att snabbt förbättra kontrollen och beredskapen mot införsel av narkotika via olika slag av flygplatser.

Jag vill först framhålla att frågor som rör olaga införsel ligger inom tullverkets ansvarsområde. Det är alltså i första hand generaltullstyrelsen som skall vidta nödvändiga åtgärder, vid behov i samverkan med andra myndigheter.

Vad gäller den nuvarande kontrollen av annan flygtrafik än linje- och charterflyg som kommer från utlandet har generaltullstyrelsen, luftfartsverket och överbefälhavaren kommit överens om viss förhandsrapportering till tullverket. Denna rapportering, som har tillämpats sedan 1969, har i huvudsak fungerat tillfredsställande.

För att ytterligare förbättra kontrollen över flygtrafiken har generaltullstyrelsen nyligen föreslagit vissa åtgärder som syftar till att minska risken för smuggling med flyg. En lösning som övervägs i samarbete med luftfartsverket är att i tullordningen införa bestämmelser om skyl-

*Om åtgärder för att
förbättra sysselsättningsläget i norra
Bohuslän*

dighet för annan lufttrafik än linje- och charterflyg att göra förhandsanmälan till tullverket på motsvarande sätt som gäller för fartyg som kommer från utrikes ort.

Samverkan och samordning behövs även av många andra skäl. För att underlätta detta inom en bred ram bildades därför för flera år sedan en kontaktgrupp mellan företrädare för berörda departement och verk m. fl., såsom rikspolisstyrelsen, generaltullstyrelsen, luftfartsverket, sjöfartsverket samt försvarets centrala och regionala myndigheter. Frågan om skärpt bevakning av flygningar som kan misstänkas ha någon form av illegalt syfte behandlas f. n. inom kontaktgruppen.

Som har framgått av vad jag nu sagt pågår således arbete när det gäller kontroll och beredskap mot införsel av narkotika genom luften.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Frågan framställdes i samband med att ett större parti narkotika beslagtogs av polisen i ett transportplan ur Pakistans flygvapen då det landade på trafikflygplatsen i Norrköping. Händelsen väckte stor uppmärksamhet hos allmänhet och massmedia. Det var som sagt ett stort parti narkotika som beslagtogs vid detta tillfälle av polis och tull – i reda pengar rör det sig om mycket stora belopp ute på narkotikamarknaden.

Sedån detta inträffade i januari har ytterligare stora beslag gjorts av heroin. Det visar hur allvarligt läget är på narkotikamarknaden i vårt land just nu. Detta kräver att alla tänkbara åtgärder från samhällets sida vidtas för att så långt som möjligt komma till rätta med problemet.

I svaret säger statsrådet bl. a.:

”För att ytterligare förbättra kontrollen över flygtrafiken har generaltullstyrelsen nyligen föreslagit vissa åtgärder som syftar till att minska risken för smuggling med flyg.”

Jag utgår från att de åtgärder som statsrådet redovisat i svaret kommer att ingå som en del i arbetet, tillsammans med en mängd andra åtgärder, när vi skall hjälpas åt att – så långt det nu är möjligt – komma till rätta med narkotikaproblematiken här i landet.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget i norra Bohuslän

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Lindhals* i Hamburgsund (fp) den 12 mars anmälda fråga, 1975/76:270, och anförde:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund har frågat mig vad regeringen ämnar göra med anledning av det svåra sysselsättningsläget i norra Bohuslän.

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om åtgärder för att
förbättra sysselsätt-
ningsläget i norra
Bohuslän*

Vi kan notera en nedgång i efterfrågan på personal inom norra Bohuslän. Problemen är störst för dem som saknar yrkesutbildning, är ny-tillträdande eller äldre arbetstagare.

Regeringen ser allvarligt på sysselsättningsläget i regionen. En rad åtgärder har satts in för att möta den aktuella situationen. I beredskapsarbete, skyddat arbete och arbetsmarknadsutbildning m. m. sysselsattes i februari ca 480 personer. Genom stöd till lageruppbyggnad, utbildning i företag och medel från investeringsfonder gavs sysselsättning åt ca 225 årsarbetstagare. Ytterligare insatser kan bli aktuella.

På längre sikt måste regionen tillföras nya arbetstillfällen. T. o. m. år 1975 har genom lokaliseringsstöd regionen tillförts ca 500 arbetstillfällen. Eftersom regionen ligger inom det allmänna stödområdet kommer lokaliseringspolitiskt angelägna projekt även framdeles att aktivt stödjas.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga, och jag tycker det är tillfredsställande att få ordentligt förklarar att regeringen ser allvarligt på sysselsättningsläget i det aktuella området. Jag antar att det inte heller för statsrådet är någon nyhet att läget verkligen är besvärligt. Vi har ju diskuterat denna fråga tidigare, och jag skall nu inte ta upp någon stor debatt. Jag blev bara litet nyfiken på om statsrådet eventuellt hade fått några nya impulser av den resa som han nyligen företagit i området. Jag förstår dock att det inte som ett resultat av den resan kan föreligga några färdiga planer ännu.

Fram till 1980 behövs det ca 1 000 nya arbetstillfällen i norra Bohuslän, om man skall kunna behålla ungefär samma befolkning som nu. Dessutom är detta ett område från vilket staten har styrt bort viss typ av verksamhet som i och för sig skulle vilja lokalisera sig dit. Jag tänker här på viss miljöstörande industri. Det är klart att inte vi heller så gärna vill ha den industrin i Bohuslän, men å andra sidan är arbetstillfällena dyra för oss. Jag anser att staten därför har ett speciellt ansvar mot befolkningen i området och att staten bör hjälpa till att skapa någon sorts ersättning för det som bohuslänningarna så att säga inte får lov att ha – och kanske inte heller så gärna vill ha.

Ett förslag som jag hoppas att regeringen kan överväga i samband med översynen av stödområdesgränserna är att eventuellt hänföra norra Bohuslän till det inre stödområdet. Själv tycker jag att det vore en rimlig åtgärd.

Slutligen undrar jag om inte statsrådet kunde medverka till att Atomenergi säljer den mark som företaget nu har i Sannäs i Tanums kommun? Det är värdefull industrimark som skulle kunna användas till något bättre än att som nu bara ligga till ingen nytta.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Det är inte så att man i Tanums kommun har sådan brist på industrimark att man på en gång, om Atomenergi säljer det

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om sysselsättningen
för SJ-personal i
Vännäs kommun*

lilla område som herr Lindahl i Hamburgsund här talar om, får flera industrier lokaliserade dit.

Jag är medveten om situationen i norra Bohuslän, som jag hade tillfälle att besöka förra veckan tillsammans med den särskilda arbetsgrupp som tillsatts med representanter för länsstyrelse, landsting, länsarbetsnämnd och kommuner. Vi är alla medvetna om situationens allvar. Men det är intressant att konstatera, att i dagens läge med de få nyetableringar och den lilla sysselsättningsökning inom den industriella sektorn av vårt näringsliv som vi nu har, så har Tanum redan fått lokaliseringstöd till ett par företag, som har medfört en sysselsättningsökning på 50–60 personer. Vi har flera ansökningar liggande för det området, och vi kommer att fortsätta att stödja norra Bohuslän med alla de medel vi har till vårt förfogande.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag tycker att vad herr statsrådet nu sade är mycket tillfredsställande. Men vad beträffar Atomenergis mark i Tanum så är den nog inte helt betydelselös. Så länge Atomenergi har kvar den marken kommer det att finnas en viss oro för att man där kommer att uppföra en uppberedningsanläggning för plutonium. Och det är någonting som gör att det inte är speciellt attraktivt för andra företag att lokalisera sig till området. Dessutom är detta en strategiskt välbelägen mark, som i annat fall skulle vara attraktiv för många industrier.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om sysselsättningen för SJ-personal i Vännäs kommun

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) den 24 februari anmälda fråga, 1975/76:250, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig om jag är beredd medverka till att Vännäs får annan sysselsättning i stället för den sysselsättning som kommunen mist och nu kan komma att mista genom SJ:s inskränkningar av sin verksamhet.

Frågan avser SJ:s presenningsverkstad i Vännäs, som är en av de reparationsplatser där presenningsunderhåll f. n. sker.

I syfte att rationalisera underhållet har SJ undersökt alternativet att koncentrera detta till tre platser, däribland Vännäs.

Innan frågan om reparationsplatsernas framtida antal och lokalisering avgörs av SJ kommer enligt uppgift ytterligare alternativ att undersökas. Syftet är givetvis att nå en så ändamålsenlig lösning som möjligt. T. v. får resultatet av dessa pågående överväganden avvaktas.

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om sysselsättningen
för SJ-personal i
Vännäs kommun*

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret, som är mycket tydligt och som ökar min oro.

När det för ett par veckor sedan stod klart att den verkstad som finns på detta område i Vännäs hotas av förflyttning och att i första hand sex personer därvid mister sitt arbete blev oron stor. Den tidigare utvecklingen har för Vännäs del inneburit att SJ, som är den största arbetsgivaren, har inskränkt verksamheten. Man har på många områden anledning att fråga på vad sätt SJ driver företaget. Det talas i Vännäs i dag bland personalen om underbemanning och krävande tjänst och att det behövs nyanställningar.

Härtill kommer detta vindkast, som det har kallats. Det har nämligen gjorts en utredning, där chefen för driftsverkstaden i Vännäs varit med. I den har det talats om att man skulle utvidga: man skulle ha minst sju man anställda men plats för tio tolv. De tre verkstäderna på detta område skulle ligga i Helsingborg, Göteborg och Vännäs. Det verkar också vettigt om vi kastar en blick på kartan. Vännäs är även en stor knutpunkt för järnvägen och ligger mitt i det väldiga Norrland.

Befolkningen i Vännäs har tyckt att detta är en riktig planering. Och så kom plötsligt för någon vecka sedan meddelandet att det kanske inte alls blir så. Det talas om flyttning till Gävle, alltså söderut. Jag måste då ställa frågan: Skall vi då få någonting annat i stället?

Jag förstår att kommunikationsministern inte har så lätt att svara på det, eftersom saken ännu inte är helt avgjord. Men det svar jag har fått stärker mig i mina misstankar att det kommer att gå som det har gjort tidigare: Det blir mindre verksamhet på den statliga sidan i Vännäs.

Vi har i Vännäs reda på att vägverket funderar på att dra in arbetsområdet i Vännäs och Fredrika. Det betyder också mindre sysselsättning. Allt detta är droppar som faller på samma sten. Det gör att människorna i Vännäs tycker att den politik som förs är mycket märklig.

I svaret talas det om rationalisering av underhållet. Låt mig upprepa en fråga som jag ställt i flera frågestunder tidigare under åren: Vad är rationalisering? Skall man inte ha en helhetssyn på effekterna av en sådan här åtgärd?

Slutligen sägs det i svaret att man måste försöka finna ändamålsenliga lösningar. Jag kan inte förstå annat än att det med tanke på de många milen osv. är praktiskt att verkstaden ligger just i Vännäs. I varje fall måste man försöka hitta någon annan sysselsättning för Vännäs. På de orter där SJ haft verksamhet av den här omfattningen är SJ faktiskt moraliskt pliktigt att erbjuda sysselsättning i fortsättningen också.

Jag ber i alla fall att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om villkoren för rätt att framföra postbåt

Nr 85

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om villkoren för
rätt att framföra
postbåt*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Lindahls* i Hamburgsund (fp) den 26 februari anmälda fråga, 1975/76:255, och anförde:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund har frågat mig om jag anser mycket stor praktik och erfarenhet vara tillräcklig grund för dispens från formella krav i vissa fall vid förande av fartyg.

För behörighet att föra fartyg finns bestämmelser i sjöbefälskungörelsen (1960:487), vari anges krav på teoretisk utbildning och praktisk erfarenhet från sjötjänstgöring. Kraven är beroende av fartygets typ och storlek och den fart i vilken fartyget används. För den som uppfyller kraven utfärdar sjöfartsverket särskilt behörighetsbevis. Undantag från kraven kan enligt kungörelsen medges av sjöfartsverket. Därvid gäller att den teoretiska utbildningen i viss utsträckning kan ersättas med praktisk tjänstgöring till sjöss. Om dispens skall kunna medges är emellertid beroende av omständigheterna i det enskilda fallet.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag ställt denna fråga är att jag har gjorts uppmärksam på ett fall som inträffat i Bohuslän. Det är fråga om en man som varit sjöman i hela sitt liv. Under kriget var han bl. a. bästeman på sin egen skuta. Han har vidare varit båtförare för lotsarna i Lysekil. De senaste 15 åren har han fört postbåten mellan Stora Kornö och Lysekil. Nu har sjöfartsverket upptäckt att han saknar formell kompetens, och man har vägrat att ge honom dispens.

Det är alldeles oerhört att en myndighet kan uppträda så, framför allt om man ställer det i relation till vad statsrådet säger i slutet av sitt svar att "den teoretiska utbildningen i viss utsträckning kan ersättas med praktisk tjänstgöring till sjöss". Här är det ju verkligen fråga om praktisk tjänstgöring till sjöss. Kompetenta nautiker har dessutom i yttrande till sjöfartsverket intygat att de anser honom uppfylla de krav som kan ställas. Det har verket inte tagit hänsyn till.

En sådan här stelbent byråkratisk tolkning av reglerna är inte lämplig i något sammanhang. I detta fall går det ut över inte bara den enskilda människan – det drabbar faktiskt i viss mån en hel ö och alla dess invånare. Och till vilken nytta? Jo, för att några paragrafryttare inbillar sig att en man som har gjort en sak i 15 år inte kan göra den i framtiden på grund av att han saknar ett papper. Det är ju i praktiken det enda det är fråga om. Att han har den praktiska kompetensen har ingen satt i fråga.

Herr talman! Jag förutsätter alltså att statsrådet kommer att med välvilja behandla den dispensansökan som finns i ärendet.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Vi skall inte, som herr Lindahl i Hamburgsund känner väl till, diskutera enskilda ärenden i riksdagen. Låt mig emellertid efter

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om anpassning till
handikappade
m. fl. av pendel-
tågsstationerna i
Storstockholmsom-
rådet*

herr Lindahls replik säga att han gör det litet för lätt för sig när han argumenterar utifrån det aktuella fallet.

Det fall som herr Lindahl tar upp i sin fråga har avgjorts av sjöfartsverket. Dispensfrågan är efter besvär f. n. föremål för regeringens prövning. I avvaktan på regeringens beslut är jag förhindrad att uttala mig i sakfrågan.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag har inte väntat mig att statsrådet skall uttala sig i besvärfrågan i dag. Men jag vill än en gång påpeka att jag tycker det är orimligt och häpnadsväckande att sjöfartsverket i ett sådant här fall inte har kunnat se till den praktiska verkligheten. Jag hoppas därför att statsrådet kommer att visa en betydligt mänskligare inställning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om anpassning till handikappade m. fl. av pendeltågsstationerna i Storstockholmsområdet

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Romanus* (fp) den 4 mars anmälda fråga, 1975/76:261, och anförde:

Herr talman! Herr Romanus har frågat mig om jag vill medverka till att pendeltågsstationerna i Storstockholm görs bättre anpassade för äldre, handikappade och personer med små barn.

Frågor som hänger samman med de handikappades behov av särskilda åtgärder och arrangemang inom kommunikationsväsendet behandlas fortlöpande av de statliga trafikverken. Inom vissa verk arbetar särskilda samarbetsgrupper med dessa frågor. I grupperna ingår företrädare för handikappprörelsen.

Under senare år har särskilda bestämmelser införts och åtgärder vidtagits som har medfört och kommer att medföra förbättringar i vad gäller kommunikationsväsendets anpassning till de handikappades speciella krav.

För att överväga de ytterligare möjligheter som finns att underlätta resandet för de handikappade tillkallade jag år 1973 särskilda sakkunniga. Dessa avlämnade i höstas sitt betänkande (SOU 1975:68) – Handikappanpassad kollektivtrafik.

Den av herr Romanus aktualiserade frågan har behandlats av utredningen. Utredningen har därvid, i ett ramprogram för anpassning av kommunikationsväsendet till de handikappades speciella krav, bl. a. föreslagit åtgärder för handikappanpassning av terminalerna. Efter remissbehandling är betänkandet f. n. föremål för beredning.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! För över fem år sedan gjorde kommunikationsminister Norling ett uppmärksammat uttalande, nämligen att det var under all

Torsdagen, den
18 mars 1976

*Om anpassning till
handikappade
m. fl. av pendel-
tågsstationerna i
Storstockholmsom-
rådet*

kritik att man inte hade ordnat med rulltråppor till hjälp för gamla och rörelsehindrade vid pendeltågsstationerna i Storstockholm. Detta uttalande väckte stora förhoppningar, eftersom SJ hade varit det största hindret för att få till stånd sådana här anordningar.

Därför ställde jag en fråga till kommunikationsministern i andra kam-maren, och fick också ett positivt svar. Herr Norling ansåg att KSL, som då var Storstockholms företrädare, och SJ snabbt borde ta kontakt med varandra för att lösa frågan. Detta uttalande uppfattades givetvis som en uppmaning till SJ att visa en mer resonabel inställning än tidigare.

Nu, fem år senare, måste man konstatera att en sådan inställning inte har visats. Den station som då var upphovet till herr Norlings och min diskussion, nämligen Rotebro där vi båda bodde vid det tillfället, visar samma handikappfientliga, barnvagnsfientliga och åldringsfientliga upp-syn i dag som den gjorde då. I det uttag där det borde finnas en rulltrappa sitter fortfarande en trätrappa. För att ta ytterligare bara ett exempel kan jag nämna att Skogås station, där det bor omkring 10 000 människor och där det finns ett pensionärshotell bara några meter från stationen, är nästan lika dåligt utrustad med anordningar som kan hjälpa handi-kappade, resande med barnvagnar och gamla.

Var och en kan notera att tunnelbanestationerna i Storstockholm, som landstinget ensamt har ansvaret för, byggs handikappvänliga, och där sker också en fortlöpande upprustning av gamla stationer. Men när statens järnvägar är inblandade blir allt så mycket svårare. Där händer f. n. ing-enting med de gamla stationerna. Herr Norling skulle säkerligen än i dag beskriva situationen som "under all kritik". I de kommuner som är berörda och i landstinget upplever man statens järnvägar som besvärliga och ovilliga att medverka till förbättringar.

Samtidigt som jag tackar för kommunikationsministerns svar, som spe-ciellt tar sikte på handikappfrågan, vill jag ställa två kompletterande frå-gor:

1. Det finns ett av landstinget uppgjort program för förbättring av pendeltågsstationerna. Anser kommunikationsministern att oenigheten i vissa stora frågor, t. ex. när det gäller Flemingsbergstationen, skall få stå i vägen för lösningen av de mindre omfattande men viktiga frågorna om upprustning av stationerna?
2. Om landstinget erbjuder sig att betala investeringarna för sådana här upprustningar kontant, anser då kommunikationsministern att de bör komma till stånd därest inga tekniska hinder föreligger?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag har ingen anledning att ta tillbaka ett enda ord av det jag sade för fem år sedan till herr Romanus. I alla de fall där det är tekniskt och på annat sätt möjligt att genomföra förbättringar för de handikappade skall detta självfallet ske.

Nu begränsar herr Romanus diskussionen till det område som vi själva befinner oss i, Storstockholmsområdet. Det är väl riktigt att problemet

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om anpassning till
handikappade
m. fl. av pendel-
tågsstationerna i
Storstockholmsom-
rådet*

mängdmässigt här är större än på andra håll, även om dessa problem finns runt om i landet.

Det viktiga när det gäller Storstockholms Lokaltrafik är att frågor av den här arten liksom alla andra frågor som har med trafiken att göra skall behandlas i samråd mellan statens järnvägar och SL. Jag vet inte vilken grund herr Romanus har för sin något ensidiga kritik av statens järnvägar. Jag känner inte till i vilken mån SL har tagit initiativ till förhandlingar med statens järnvägar för att man i samråd skall försöka lösa åtminstone en del av dessa frågor. Det är mig obekant, och jag skall därför inte heller säga att någon skuld skall läggas på SL. Men det vore intressant för oss båda att få veta om sådana kontakter i olika sammanhang har tagits av SL. Jag har emellertid en bestämd känsla av att det här i många fall gäller tekniskt svåra lösningar, och naturligtvis finns även kostnadsaspekten med.

När det gäller den första av herr Romanus frågor till mig vill jag säga att jag utgår från att landstinget vid förhandlingar med SJ presenterar sitt program för förbättringar av pendeltågsstationerna. Om det inte redan skett, bör man naturligtvis göra detta.

På den andra frågan bör svaret rimligtvis vara ja.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag ber verkligen att få tacka kommunikationsministern för det sista beskedet.

Det är, som herr Norling säger, två parter som skall förhandla. Att jag tar upp frågan här beror på att statens järnvägar – alltså hela svenska folkets järnvägar, som vi brukar säga – spelar en så viktig roll för de lokala transportererna i detta område, bl. a. när det gäller just pendeltågsstationerna.

Man kan konstatera att vid de stationer som landstinget ensamt har ansvaret för – tunnelbanan – är behovet av anordningar för handikappade m. fl. tillgodosett på ett mycket bättre sätt än där SJ är inblandat. Jag skall självfallet på olika sätt försöka påverka SL:s förhandlare, men i det här sammanhanget var det oerhört viktigt att få detta uttalande från kommunikationsministern, som statens järnvägar rimligen bör rätta sig efter. I den mån landstinget erbjuder sig att kontant betala anläggningar som gör stationerna bättre anpassade för barnfamiljer, gamla och handikappade, och det inte finns tekniska hinder i vägen, skall de anordningarna komma till stånd.

Jag ber än en gång att få tacka för det klara beskedet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om placeringen av orienteringstavlor i vägkorsningar

Nr 85

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om placeringen av
orienteringstavlor i
vägkorsningar*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Fågelsbos* (c) den 9 mars anmälda fråga, 1975/76:266, och anförde:

Herr talman! Herr *Fågelsbo* har frågat mig om jag är beredd medverka till att vägverket kontrollerar alla orienteringstavlor så att risk för trafikolyckor förhindras genom att tavlorna placeras så att de inte skymmer sikten.

I 3 § kungörelsen (1966:270) om vägmärken m. m. sägs att vägmärken skall anbringas så att de är väl synliga. Närmare föreskrifter om placeringen av märkena meddelas av trafiksäkerhetsverket medan själva anbringandet ankommer på väghållaren. På grundval av trafiksäkerhetsverkets föreskrifter har inom vägverket utarbetats ritningar över vägmärkens placering i olika typvägskäl. Ritningarna överlämnades av verkets centralförvaltning till vägförvaltningarna med en skrivelse den 2 juli 1973, vari påpekas nödvändigheten av att vägmärken inte placeras på ett sådant sätt att de skymmer sikten. Avsikten med skrivelsen var även att initiera vägförvaltningarna till en översyn av befintliga vägmärkens placering.

Någon hela landet omfattande inventering av vägmärken torde inte vara möjlig. Kontroll av att utfärdade anvisningar följs sker emellertid fortlöpande på olika sätt. Dels förekommer särskilda inspektionsresor av personal från vägverkets och trafiksäkerhetsverkets centralförvaltningar, dels uppmärksammas dessa frågor i samband med tjänsteresor av annat slag. Vidare anordnar trafiksäkerhetsverket och vägverket årligen väghållarkonferenser och trafikkonferenser med berörda befattningshavare i kommuner och på vägförvaltningar. Vid dessa konferenser lämnas mera övergripande information och diskuteras aktuella problem i bl. a. frågor om utmärkning, varvid självfallet även placeringen av vägmärken tas upp.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för att jag har fått min fråga besvarad.

Jag har vid resor i skilda delar av vårt land uppmärksammat att i en del vägkorsningar har vissa orienteringstavlor, men även vägskyltar, inte varit riktigt bra placerade. De har skymt sikten något när man kommer från en mindre väg upp på en större.

Inom mitt eget län har under det senaste året inträffat två mycket tragiska olyckor, med dödlig utgång, i sådana korsningar. Ett par veckor innan den senaste olyckan inträffade färdades jag och min hustru med bil från den mindre vägen upp på den större, där den nämnda olyckan inträffade och då sade min hustru: Kör fram litet längre för orienteringstavlan skymmer faktiskt sikten! Jag vill inte påstå att placeringen av den här orienteringstavlan var direkt orsak till den tragiska händelsen, men den kan i varje fall ha bidragit till den.

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om placeringen av
orienteringstavlor i
vägkorsningar*

Kommunikationsministern säger i svaret att det 1973 har utgått en skrivelse där trafiksäkerhetsverket påpekat nödvändigheten av att vägmärkena inte placeras på ett sådant sätt att de skymmer sikten. Avsikten med skrivelsen var att även initiera vägförvaltningarna till översyn av befintliga vägmärkens placering. Det är ju bra att en sådan skrivelse gått ut, men kommunikationsministern säger också att någon hela landet omfattande inventering av vägmärken inte torde vara möjlig. Kontroll av att utfärdade anvisningar följs sker emellertid fortlöpande på olika sätt.

Jag har naturligtvis aldrig menat att det nu skulle bli en brandkårsutryckning över hela landet på en gång, och jag får väl nöja mig med att det sker en fortlöpande kontroll av att utfärdade anvisningar följs. Men trafiksäkerhet är så viktig, herr kommunikationsminister, att jag vill fråga: Skulle det vara ur vägen att en ny skrivelse gick ut och att man påpekade riskerna? Det är inte bara jag som har uppmärksammat felaktiga placeringar – jag har också hört yrkeschaufförer säga att vissa vägskyltar och orienteringstavlor inte är tillfredsställande placerade.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill gärna som ett tillägg till vad jag sade i mitt svar framhålla att det finns ett mycket stort antal vägmärken. Hur de placeras i de enskilda fallen är ju beroende av en rad omständigheter. Som jag sade i interpellationssvaret finns det ett krav att de skall placeras så att trafikanterna lätt upptäcker dem, men det är självklart att detta aldrig får leda till en trafikfarlig placering. Någon centralt styrd inventering kan, som jag redan sagt, inte komma i fråga bl. a. av rent praktiska skäl. Men det är viktigt att komma ihåg att det redan finns en fortlöpande kontroll. Jag vill påminna om att trafiksäkerhetsverkets regionalt placerade trafikingenjörer bl. a. har till uppgift att för väghållarna påpeka brister just beträffande vägmärkens placering. En inte obetydlig kontroll sker också genom polisens och allmänhetens medverkan, då brister i utmärkningen ofta påtalas vid kontakter med vägverkets regionala och lokala enheter.

Trots alla kontroller kan det naturligtvis fortfarande på sina håll finnas vissa kvarstående brister i utmärkningen. De problemen finns med i bilden i det fortlöpande trafiksäkerhetsarbete som bedrivs och om vilket jag inte har någon annan mening än herr Fågelsbo.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om pensionärsrabatt hos SJ för pollettering av resgods

Nr 85

Torsdagen den
18 mars 1976

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) den 12 mars anmälda fråga, 1975/76:272, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig om jag avser föreslå att rabattering för pollettering av resgods skall medges för pensionärer.

Rabatteringen på SJ till förmån för pensionärer har av naturliga skäl inriktats på färdbiljetterna, som normalt representerar den helt dominerande kostnadsposten i samband med resor. Någon särskild rabattering i fråga om tilläggsavgifter för resgods har inte varit aktuell. Jag finner inte heller några vägande skäl för en sådan rabattering, eftersom den ekonomiska förmånsbehandling man vill ge pensionärerna på ett enkelt sätt kan knytas till färdbiljetterna.

Om pensionärsrabatt hos SJ för pollettering av resgods

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Vi håller på att tröska SJ här i dag, och jag räknar inte med att få mycket vete i säckarna, men jag anser det absolut nödvändigt att titta litet på SJ:s sätt att föra sin politik.

Det är oroliga trafikanter som initierat min fråga. De talade om hur dyrt det är att pollettera och nämnde att på vissa orter är 50 % av resenärerna pensionärer. De får visserligen nedsatta biljettpriser men så tillkommer dessa avskräckande höjningar när det gäller godset. Ofta orkar inte dessa äldre människor bära eller släpa på tunga väskor.

Genom upplysningstjänsten fick jag reda på att det den 1 februari skett en höjning av priset för pollettering av resgods. Jag fick reda på de nya priserna från den 1 februari 1976 som jag tycker är för höga, om man tänker på hur de slår för dem som reser t. ex. 12–15 mil och hälsar på bekanta eller släktingar. Särskilt svårt är det för pensionärer.

Den informationschef som svarade upplysningstjänsten hade inte talat om att SJ planerade en ny höjning den 1 juni. Det hade jag emellertid hört i telefon, men jag hade då sagt: Du har fått ont i huvudet, karl, inte kan SJ höja igen.

Två dagar efter min fråga stod det i pressen: "Nya taxor för resgods på järnvägar." Det är inte nog med att SJ höjde den 1 februari. Man skall också höja den 1 juni och då höjer man med 233 %. Dessutom vill man helst helt ha bort resväskorna. Denna höjning kommer att slå ganska hårt, särskilt mot pensionärerna.

Herr Norling framhåller i sitt svar att färdbiljetten är den dominerande kostnadsposten i samband med resor. Detta är inte alltid sant längre, herr kommunikationsminister. I många fall kommer polletteringskostnaden att dra upp det totala priset så mycket att fråga är om inte SJ mister fler resenärer än man tror.

Jag delar inte alltid Svenska Dagbladets uppfattning men skall be att få avsluta mitt inlägg med att citera vad denna tidning skriver om "reformen" av taxsystemet:

Torsdagen den
18 mars 1976

Om pensionärsrabatt hos SJ för pollettering av resgods

”Men SJ är nu en gång för alla SJ. Helt följdriktigt upplyses man om att även denna höjning är otillräcklig; egentligen skulle SJ behöva höja med ytterligare 25 %.

SJ kan dock lugnt se framtiden an. Redan med den nu föreslagna höjningen kommer man snart nog att nå målet: att få lägga ned den – för SJ – så besvärliga resgodspolletteringen.

Sedan är det bara passagerarna kvar att ta itu med.”

Tack för svaret!

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag skall inte säga mycket mer utöver mitt svar. Jag upprepar emellertid att om vi skall hjälpa pensionärerna – och det skall vi göra i många sammanhang, även när de skall ut och resa – är det enklast och riktigast att anpassa färdbiljettens pris. Det måste från alla synpunkter vara det enklaste och effektivaste att lägga rabatteringen där.

Herr Nilsson i Agnäs talade om den nya höjningen. Det är riktigt att man gör en justering av priserna vid halvårsskiftet. Höjningen har emellertid inte bara negativa effekter. Eftersom det är ett sätt att göra om systemet för pollettering, finns där också positiva effekter. Man skall inte glömma att resenärerna även fortsättningsvis kan ta med sig handbagaget till kupén. Någon förändring härav inträder av naturliga skäl inte. Det är alltså inte, som man kan tro av vad herr Nilsson i Agnäs säger, en höjning som drabbar alla pensionärer som är ute och reser.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag är överens med kommunikationsministern om att det naturligtvis är beträffande färdbiljettens pris som man i första hand bör göra en justering. I taxorna kan vi se vad en biljett kostar för en sträcka på 200 km. Får pensionären 50 % i rabatt på detta pris är det bra. Det belopp man då får betala för färdbiljetten blir jämförelsevis inte så stort i förhållande till vad han måste betala i polletteringskostnad. Jag skulle tro att det i många fall blir besvärligt för honom att resa. En hel del människor orkar inte heller med att ta handbagaget till kupén om det gäller större väskor.

Jag vidhåller min uppfattning att höjningen av polletteringskostnaden försämrar servicen och är någonting mycket negativt för resenärerna. Höjningen måste slå särskilt hårt på pensionärerna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1975/76:163 till skatteutskottet

§ 14 Föredrogs men bordlades åter socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:23.

§ 15 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1975/76:153.

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vissa aktiebolags-
frågor*

Föredrogs lagutskottets betänkande 1975/76:14 med anledning av motioner om vissa aktiebolagsfrågor.

I detta betänkande behandlades motionerna 1975/76:1105 av herr Hovhammar m. fl. (m, c, fp), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om sådana ändringar i aktiebolagslagen att förbud för aktiebolag att utge penninglån till den som ägde aktier i bolaget ej skulle gälla nära anhöriga som vid arvskiften behövde ta lån ur bolaget för att klara arvskiftet,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om lagregler som gav möjlighet för nära anhöriga att vid arvskiften få överta lån som den tidigare ägaren tagit i bolaget och

1975/76:2112 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari yrkats att riksdagen beslutade att begränsa skillnaderna i rösträtt för aktier, så att ingen aktie fick utges som hade ett röstvärde som översteg tre gånger röstvärdet för annan aktie.

Utskottet hemställde

1. beträffande röstvärde för aktier att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2112,

2. beträffande undantag från låneförbudet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1105.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande röstvärde för aktier av herr Sjöholm (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2112 gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

2. beträffande undantag från låneförbudet av herr Winberg (m) och fru Lindquist (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1105 gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! Frågan om rätt för aktieägare att vid generationsskifte få lån ur bolaget behandlades av riksdagen så sent som den 12 december förra året, då den nya aktiebolagslagen antogs. Eftersom vi moderater anser att frågan då inte fick en tillfredsställande lösning, har vi anledning att nu återkomma till den.

Från 1973 finns det ett förbud för aktiebolag att lämna penninglån till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör. Lån får inte heller lämnas till den som är gift med eller nära släkt med de här per-

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vissa aktiebolags-
frågor*

sonerna. Från detta låneförbud finns det vissa generella undantag såsom koncernlån och småaktieägarlån, som jag nu inte tänker gå närmare in på. Det finns också en möjlighet att få dispens från låneförbudet. Länsstyrelsen kan på ansökan medge undantag från låneförbudet, om synnerliga skäl därtill föreligger.

Utförningen av dessa lagbestämmelser är bakgrunden till yrkandet i motionen 1975/76:1105. Där föreslås det att aktiebolagslagen skall ändras så att låneförbudet inte skall gälla aktieägares nära anhöriga, som vid arvskiten behöver ta lån ur aktiebolaget för att klara arvskitet, och att regler skall införas som ger nära anhöriga möjlighet att vid arvskiten överta lån som den tidigare ägaren haft i bolaget. Den nuvarande möjligheten till dispens, som jag tidigare nämnde, ger inte den stadga och den rättssäkerhet som behövs för att småföretagarna skall våga expandera till gagn för företaget, de anställda och samhället i övrigt.

Det har påståtts att det skulle vara så svårt att utforma lagtext att detta skulle utgöra ett hinder mot att genomföra de föreslagna reglerna. Det skälet finner jag föga övertygande. Enligt mitt sätt att se finns det nu inga hinder för att genomföra de begärda ändringarna. Att det inte sker är desto märkligare som alla tycks vara ense om att företagens svårigheter är stora och att det är viktigt att underlätta deras situation.

I finansdebatten för några dagar sedan sade statsministern följande: "Vi tycker mycket bra om småföretagen, och det skall vi fortsätta med att göra. Jag har ofta varit med småföretagare på konferenser och vet därför att de har en del besvärliga problem, t. ex. företagsöverlåtelsen vid arvskifte och liknande. Det håller vi nu på att se över. Vi tycker också att vi bör hjälpa dem till bättre kreditmöjligheter och liknande."

Man frågar sig: Är detta bara ord? Varför görs inte något *nu* när det behövs? Att hänvisa till att företagsskatteberedningen skall utreda hela generationsskiftesproblematiken är inte någon tröst i dagens situation. Vem vet när den utredningen blir färdig med sitt arbete och när riksdagen kan få det till bedömning? Allt är ställt på en oviss framtid. Här behövs handling nu. Kurt Samuelsson påpekar i en just publicerad artikel att åtgärder brådskar, och som exempel på ändringar som genast måste vidtas tar han som första punkt upp låneförbudet. Han avslutar sin artikel med följande: "Papper, papper, papper och ett snår av bestämmelser ---. Det borde vara oppositionens uppgift att avlägsna de värsta av de många fånigheter som drabbar småföretagarna."

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde herr Winberg (m).

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Bara några ord om reservationen 1 vid detta betänkande. Den handlar om faran med olika röstvärden för aktier i samma bolag. Som bekant vill vi liberaler mer än andra söka motverka både statliga och privata maktkoncentrationstendenser inom näringslivet. Vi vill spri-

da makt och inflytande till så många som möjligt. Det vill väl också andra partier göra, men de framför detta mera som ett allmänt tyckande. Vi vill skrida till handling, bl. a. på det sätt som vi givit uttryck för i en partimotion och som nu kommer igen i reservationen 1.

F. n. finns det många bolag som har olika röstvärden för aktier. I de flesta bolag är relationen numera högst 1-10, men det finns också bolag som fortfarande har relationen 1-1 000. Vi finner detta helt orimligt och vill alltså reducera denna marginal till högst 1-3.

Koncentrationsutredningen hade på sin tid naturligt nog ögonen på detta problem och fann förhållandena mycket otillfredsställande. Dessutom är det värt att notera att föredragande statsrådet i propositionen förra året om ändringar i aktiebolagslagen uttalade att det principiellt riktiga är att det är samma röstvärden för aktierna. Det anser faktiskt utskottsmajoriteten också, märkligt nog, men vill inte fullfölja tankegången i handling.

Utskottsmajoritetens motivering för avslag tycker vi inte är bärkraftig. Det är den gamla vanliga, som vi känner igen, nämligen att det sitter en utredning - litet perifert i detta sammanhang, tycker jag - nämligen en utredning som skall syssla med 1916 års lag om vissa begränsningar i rätten att förvärva fast egendom. Här kommer den utlänningsklausul in som delvis har motiverat olikhet i röstvärdet för aktier. Jag kan emellertid icke på något sätt finna att det skulle vara till hinders för ifrågavarande utredning om man redan nu begränsade den tillåtna skillnaden i röstvärde för olika aktier till 1-3. Vi inom folkpartiet finner detta så angeläget att vi anser att man bör vidta denna ändring omgående.

Därför yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen 1.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! I lagutskottets betänkande nr 14 behandlas dels en fråga som - det har fru Lindquist redan påpekat - senast behandlades den 12 december i fjol, nämligen regeln om låneförbud i aktiebolagslagen, dels en fråga som gäller röstvärdet för aktier. Herr Sjöholm har nyss pläderat för den motion som har väckts i sistnämnda fråga.

Det är kanske onödigt att göra en lång utläggning, och jag har inte heller för avsikt att göra det. Dessa frågor är som nämnts grundligt behandlade under höstriksdagens sista skede, i varje fall frågan om låneförbud. Utskottet hänvisar till sin skrivning i samband med ärendets behandling i höstas, då utskottet erinrade om "att de år 1973 antagna låneförbudsreglerna i första hand motiveras av omsorg om aktiebolagens kreditvärdighet". Dessa regler skulle alltså tjäna ett borgenärsintresse.

Den andra motiveringen är att hindra skatteflyktstransaktioner i form av lån till aktieägare eller lån till personer i bolagsledningen.

Utskottet erinrar vidare om reglerna om dispens från låneförbudet. Det är väl egentligen på den punkten som den lilla skillnaden finns mellan utskottsmajoritetens skrivning och reservationen 2. Vi tror i utskottet att vi - med den skrivning vi har gjort, där vi förutsätter att

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vissa aktiebolags-
frågor*

sådan dispensgivning skall kunna ske i alla de fall där detta är motiverat – så långt möjligt löser de problem som ostridigt uppstår för många småföretag i aktiebolagsform som är ägda av en familj eller i liknande fall.

Vi är helt klara över svårigheterna, och det är således ingen skillnad i vår generella uppfattning om angelägenheten av att dessa svårigheter i görligaste mån undanröjs. Nu är det självfallet inte bara dispens från låneförbudet som i det sammanhanget kan vara verksamt, utan det finns också andra möjligheter. Vi räknar utan tvekan med att dessa ytterligare möjligheter skall kunna genomföras sedan den utredning har verkställts som företagsskatteberedningen sysslar med.

Det är således, enligt utskottsmajoritetens mening, inte nu nödvändigt att göra något ytterligare undantag från det gällande låneförbudet utöver det som blir följderna av att, som vi hoppas, de verkställande myndigheterna rättar sig efter riksdagens uttalande att ansökningarna om dispens från detta låneförbud skall behandlas generöst.

Vad sedan beträffar röstvärdet för aktier tyckte herr Sjöholm att det inte är stor skillnad mellan utskottsmajoritetens och hans uppfattning, eftersom utskottsmajoriteten har sagt att man finner det angeläget att något görs. Utskottet anför: "Utskottet anser sig kunna utgå från att regeringen tar upp frågan till närmare prövning i anslutning till de överväganden som blir aktuella med anledning av utredningens förslag."

Det är riktigt. Herr Sjöholm tycker att det är bättre att handla snabbt. Det ligger naturligtvis mycket i detta. Men det står klart att inte bara folkpartiet och herr Sjöholm i många sammanhang har fått finna sig i att bli hänvisade till att utredning pågår och att förslag kommer senare. Av den anledningen finner vi, herr talman, inte heller att det är möjligt att nu tillstyrka bifall till motionen i den delen.

Jag ber, herr talman, att med anledning av det anförda få yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkandet 14 på samtliga punkter.

Fru LINDQUIST (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror också att det är viktigt att man tillgodoser borgenärsintressena i det här sammanhanget. Men ofta ligger det även i borgenärernas intresse att det vid arvskippte bereds möjlighet för arvingarna att överta företagen.

När det sedan gäller skatteflykten är vi sedan 1973 ense om att det skall finnas låneförbud. Vad vi nu begär är en inskränkning i låneförbudet. Naturligtvis kan man göra åtgärderna mot skatteflykt mycket effektiva. Jag vet ett mycket effektivt sätt, nämligen att ta död på alla de här småföretagen – då finns inte problemet längre. Men så långt skall vi väl ändå inte gå.

Det finns visserligen en dispensmöjlighet, men jag tror att det medför stora svårigheter för dessa företagare att låta till länsstyrelsernas bedömning. Är man inte nöjd med ett beslut skall det överklagas till regeringen. Det tar sin tid innan sådant blir avgjort, och allt går på lösa boliner under tiden.

Sammanfattningsvis vill jag alltså säga att jag beklagar att utskotts-
majoriteten anser att det nu inte skall göras någonting utan att vi skall
vänta och se.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi har inga delade meningar om att det även när det
gäller borgenärsintressena kan vara önskvärt med dispens från låneför-
budet.

Nej, fru Lindquist, jag är övertygad om att i varje fall den riktning
som jag företräder inte har någon anledning att önska den radikala lösning
för att slippa dessa problem som fru Lindquist antydde, nämligen att
ta död på alla små företag. Nu driver inte alla småföretagare sin verk-
samhet i aktiebolagsform. Jag vill understryka nödvändigheten av att
vi får fram någon mellanform som är lämpligare än aktiebolagsformen
för företag av mindre storlek och av familjeföretagskaraktär. Också på
den punkten pågår en utredning, och det är min förhoppning att den
verkligen skall lägga fram förslag till en sådan mellanform.

Vi är naturligtvis inte för den mindre företagsamhetens fortsatta verk-
samhet uteslutande beroende av att få dispens från låneförbudet, men
jag upprepar att det är vår uppfattning att denna dispensgivning skall
ske generöst.

Fru LINDQUIST (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara tillägga att jag instämmer med herr Svan-
ström i att det är viktigt att vi får bolagsformer som lämpar sig för de
olika företagstyperna. Det har vi inte i dag, men jag vill än en gång
säga att det är viktigt att någonting sker nu.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! I motionen 1105 anhåller representanter för de tre icke-
socialistiska partierna om sådana ändringar i aktiebolagslagen att det blir
möjligt för bolag att utge lån för att underlätta generationsskifte i fa-
miljeföretag.

Vi har gjort detta mot bakgrund av den starkt ökande försäljningen
av familjeföretag till statliga och privata storföretag samt investmen-
tobolag. Den naturliga följderna av detta blir en ökad maktkoncentration.
Fru Lindquist har här väl motiverat reservationen 2, som ju också tar
sikte på vad vi anfört i vår motion.

Utskottets majoritet yrkar, som vi nyss har hört, avslag på motionen
med den motiveringen att det finns möjligheter till dispens från låne-
förbudet. Och visst är det sant att länsstyrelse efter ansökan äger medge
undantag från dessa förbud om, som det heter, "synnerliga skäl därtill
föreligger", men enligt propositionen 93 år 1973 är avsikten att dispens-
bestämmelsen skall tillämpas mycket restriktivt.

Det är alltså detta som en företagare med expansionsplaner har att
förlita sig på, när han är tveksam om företaget har möjlighet att gå i

arv inom familjen. För hur skall en företagare veta om han, låt oss säga efter 15–20 år, kommer att få dispens vid ett arvskifte? Jag tror att herr Svanström, om han tänker efter, skall finna att det rent praktiskt under sådana förhållanden inte är så lätt att planera för framtiden. Och det är något som man måste göra i dag.

Det sagda tycker jag mycket klart visar att ett system med dispens inte fungerar i de fall vi försökt påtala. Dessutom – och det är viktigt – är dispenssystemet otillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt. Hur vet man att alla fall bedöms lika och objektivt? Det är också en fråga som utskottsmajoriteten borde ha ägnat mera intresse åt vid sin behandling av detta ärende.

Herr talman! Låneförbudet är inte den enda orsaken till det ökande antalet företagsförsäljningar. Regeringens politik gentemot egenföretagarna förefaller vara utstakad. Steg för steg blir det allt svårare att driva ett familjeföretag. Det är *en* av anledningarna till att så få nya företag tillkommer. I det avseendet har en väldig minskning ägt rum. Nyföretagandet är på avskrivning. Det är någonting som vi anser vara ytterligt beklämmande.

Den s. k. Pomperipossasagan, som vi tog upp häromdagen, tycker jag är symptomatisk för makthavarnas handlande gentemot småföretag och egenföretag. Egenföretagarnas organisationer har länge – vi har gjort det i flera år – påpekat problemet med egenavgifterna utan att någonting egentligen har hänt. Därför vill vi nu tacka Astrid Lindgren för att hon har satt fart på den debatten. Det tragiska är regeringens ovilja att lyssna på de organisationer som företräder egenföretagarna. Vi tycker att regeringen borde lyssna mera på dem, eftersom de i alla fall företräder dels många företag, dels hundratusentals anställda, som är beroende av att de här företagen fungerar.

Även de nuvarande arvs- och förmögenhetsskatterna kommer att tillsammans med ständigt stigande sociala avgifter inom en nära framtid omöjliggöra för en företagare, speciellt då en egenföretagare, att expandera. Så här ser den där fiffiga ormen ut: Vi har stigande substansvärden, som ger högre förmögenhetsskatt. Högre förmögenhetsskatt innebär att man måste ta ut högre lön för att kunna klara sig. Högre löneuttag innebär stigande progression, som måste kompenseras med än högre löneuttag. Ovanpå allt detta har avgiftstaket slopats för de sociala kostnaderna, detta trots att förmögenheten ligger kvar och arbetar i företaget. De pengar som staten tar in skulle enligt vår uppfattning i stället behövas för nyinvesteringar i företaget. Konsekvensen av detta har vi påpekat under lång tid – ända sedan 1970 f. ö. – men först sedan vi fått den s. k. jämviktsriksdagen har frågan överlämnats till företagsskatteberedningen. Om regeringen haft något intresse av att lösa problemet hade man för länge sedan kunnat komma med en ny lag som reglerar detta komplex.

Nästa "Pomperipossaaffärs saga", om jag får använda det uttrycket, kommer sannolikt att bli företagarnas uppgiftsskyldighet. Mycket tyder nämligen på att den uppgiftsskyldighet som i dag åläggs företagarna bara

är en liten bit av vad framtiden kommer att medföra. Jag vill då referera till den senaste ökningen, som kom i samband med propositionerna om fåmansbolag och avveckling av den faktiska sambeskattningen. Även dessa två propositioner andas en kärvare inställning till egenföretagarna. Jag skulle kunna ge exempel på det, men vi har ju nyss fört den debatten i kammaren, varför jag förutsätter att kammarens ledamöter väl vet vad det handlar om.

Herr talman! När man kritiserar regeringen för dess bristande förståelse för egenföretagarnas problem brukar regeringens representanter slå ifrån sig och säga ungefär så här: Men tänk så mycket pengar vi ger i bidrag, vi ger särskilt mycket bidrag till de små och medelstora företagen. Det är riktigt: Regeringen ger stöd åt olika håll. Men, herr talman, med bara bidrag kommer vi inte så långt; enbart bidrag hjälper inte! Det är framför allt andra åtgärder som näringslivet och de smärre företagen i dag behöver – åtgärder som syftar till att stimulera själva företagandet, åtgärder som positivt stöttar företagarens roll. Det är därför som jag vill konstatera att alla de åtgärder som föreslagits på senare tid främst har syftat till att hålla sysselsättningen uppe. Det är i och för sig ett mycket vällovligt syfte, inte minst i den hårda konjunktur som vi nu upplever, men det är inte tillräckligt för att stimulera företagen.

Med det konstaterandet, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen 2 vid lagutskottets betänkande 1975/76:14.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag skall inte falla för frestelsen att beröra de ämnen som herr Hovhammar tog upp senast, eftersom de inte hör till det aktuella utskottsbetänkandet.

Även för herr Hovhammar vill jag emellertid påpeka att det finns anledning att icke se så mörkt på möjligheterna för familjeföretag i bolagsform att få dispens från låneförbudet. I utskottsbehandlingen har vi ingalunda bortsett från den långsiktiga planeringen i det sammanhanget. Jag erinrar om att vi – och vi har här understrukit statsrådets synpunkter – som exempel på situationer där enligt förarbetena för lagstiftningen dispens borde kunna komma i fråga har anfört de fall där arvingarna till aktier i ett familjebolag måste ta lån från bolaget för att kunna betala arvskatt. Ett annat exempel som nämnts är den situation som uppstår då en delägare i ett familjebolag skall lösa ut övriga delägare. Men vi vill också understryka att det i propositionen sagts rent ut att det inom ramen för den kontroll som en dispensmyndighet kan utöva kan finnas anledning att låta en person finansiera ett köp av ett aktiebolag genom lån från bolaget. Även ett direkt köp skulle alltså kunna vara en motivering till dispensgivning.

Min uppfattning är att utskottsmajoriteten och reservanterna inte har någon i grunden avvikande mening när det gäller behovet av att genom dispens från låneförbudet minska de svårigheter som uppstår för företagare av denna typ vid generationsskifte. I varje fall för min del får

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vissa aktiebolags-
frågor*

här inte blandas in några synpunkter som skulle kunna tyda på en bristande välvilja mot dessa företagare. Såväl fru Lindquist som herr Hovhammar vet att jag i alla sammanhang där så har varit möjligt – bl. a. när det gäller uppgiftslämnandet, vilket är manifesterat genom en motion som vi lämnat till årets riksdag – har framfört den åsikten att vi bör skapa en positiv anda för småföretagarna i det här landet så att de verkligen känner samhällets stöd för den ytterst välsignelsebringande gärning som de utför.

Jag vill också understryka att dessa småföretagare ofta arbetar med känslan att misstänkliggöras från många håll, och den känslan måste de befrias ifrån, det är min absoluta uppfattning. Dispensgivning från låneförbudet måste därför genomföras generöst.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag har ingen anledning att betvivla herr Svanströms företagsvänlighet. Herr Svanströms senaste inlägg tycker jag bekräftar att han ser positivt speciellt på egenföretagarna och deras problem. I verkligheten är det emellertid faktiskt svårt att få en sådan dispens som vi här diskuterar; jag har träffat många småföretagare som kan bekräfta detta. Det är detta som vi har tillåtit oss att påpeka, och vårt konstaterande att det behövs en mera generös tillämpning av reglerna för dispensgivning står kvar.

Vad sedan gäller det förhållandet att jag här tog upp en del andra frågor som kanske inte direkt hade anknytning till vad utskottet behandlade, så har dessa frågor i alla fall en direkt anknytning till möjligheterna för familje- och egenföretag att fortleva. Alla de punkter som jag har tagit upp handlar ju om detta. Herr Svanström har också han kommit in på denna linje när han bl. a. nämnt frågan om uppgiftslämnandet, som vi också anser vara betungande och som är ett av skälen till att vi har anledning att se kritiskt på en hel del som regeringen här har fattat beslut om och på den politik regeringen bedriver. Jag är glad över att även herr Svanström har gått utanför utskottsbetänkandet och framfört att även uppgiftslämnandet är ett stort problem i detta sammanhang.

Jag har försökt att visa att det dessutom finns många andra problem, och vi är kanske överens även om det.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Sjöholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjöholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Sjöholm.

Nr 85

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjöholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 266
Nej – 28
Avstår – 3

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Winberg och fru Lindquist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lindquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Winberg och fru Lindquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lindquist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 247
Nej – 47
Avstår – 3

§ 17 Vidgad offentlig representation i affärsbankerna

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:37 med anledning av propositionen 1975/76:53 om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse (avseende vidgad offentlig representation i affärsbankerna) jämte motioner.

I propositionen 1975/76:53 (finansdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att anta förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att systemet med offentlig representation i affärsbankerna byggs ut. Regeringen föreslås få rätt att tillsätta en offentlig

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

ledamot i de styrelser som inom de större bankerna leder verksamheten för en viss region. Vidare skall kommunfullmäktige i kommun, där affärsbank har lokalkontor, tillsätta två ledamöter i styrelse som är knuten till kontoret. Det föreslås också att offentlig styrelseledamot i affärsbanks huvudstyrelse liksom offentlig ledamot i regionstyrelse skall ha rätt att närvara och delta i överläggningen inom direktion eller annat organ under styrelsen."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:2170 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställdes att riksdagen skulle avslå propositionen,

1975/76:2171 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle avslå propositionen,

1975/76:2172 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen med anledning av propositionen skulle

1. godkänna förslaget till ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse i vad gällde offentlig ledamot i regionstyrelse,

2. avslå förslaget till ändring i lagen i vad avsåg generell rätt att närvara och delta i överläggningar inom direktionen eller annat organ under styrelsen,

3. besluta att kommunfullmäktige gavs rätt att utse två ledamöter i affärsbanks lokalstyrelse,

4. anta i motionen framlagt förslag till ändrad lydelse av 74 a § lagen (1955:183) om bankrörelse,

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna

1975/76:330 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om förslag om att i statens ägo överföra de privata affärsbankerna och

1975/76:1786 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag till ett näringspolitiskt program för banksektorn med syfte att de stora affärsbankernas maktkoncentration begränsades och en decentraliserad maktstruktur skapades.

Utskottet hemställde

1. beträffande offentlig representation i affärsbanks regionstyrelse att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2172 yrkandena 1 och 4, det senare i ifrågavarande del, och med avslag på motionerna 1975/76:2170 och 1975/76:2171, båda i ifrågavarande del, skulle anta i propositionen 1975/76:53 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse såvitt gällde 74 a § första stycket och 159 §,

2. beträffande generell rätt för offentlig styrelseledamot i affärsbank att delta i överläggningarna inom direktion eller annat organ under styrelsen att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2170 och 1975/76:2171,

båda i ifrågavarande del, och motionen 1975/76:2172 yrkandena 2 och 4, det senare i ifrågavarande del, skulle anta i propositionen 1975/76:53 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse såvitt gällde 74 a § tredje stycket,

3. beträffande kommunal representation i affärsbanks kontorsstyrelse, m. m. att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2172 yrkandet 3 och med avslag på motionerna 1975/76:2170 och 1975/76:2171, båda i ifrågavarande del, och motionen 1975/76:2172 yrkandet 4 i ifrågavarande del skulle anta i propositionen 1975/76:53 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse i den mån det inte omfattades av utskottets hemställan under 1 och 2,

4. beträffande förstatligande av de privata affärsbankerna att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:330,

5. beträffande näringspolitiskt program för banksektorn att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1786.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande offentlig representation i affärsbanks regionstyrelse av herrar Andersson i Örebro (fp), Hovhammar (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2170 och 1975/76:2171, båda ifrågavarande del, och med avslag på motionen 1975/76:2172 yrkandena 1 och 4, det senare ifrågavarande del, skulle avslå i propositionen 1975/76:53 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse såvitt gällde 159 § samt såvitt gällde 74 a § första stycket anta förslaget med ändrad lydelse i enlighet med av reservanterna framlagt förslag.

beträffande generell rätt för offentlig styrelseledamot i affärsbank att delta i överläggningarna inom direktion eller annat organ under styrelsen

2. av herrar Gustafsson i Byske och Sjönell samt fru Hambræus och fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2172 yrkandena 2 och 4, det senare i ifrågavarande del, och med anledning av motionerna 1975/76:2170 och 1975/76:2171, båda i ifrågavarande del, skulle anta i propositionen 1975/76:53 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse såvitt gällde 74 a § tredje stycket med ändrad lydelse i enlighet med av reservanterna framlagt förslag,

3. av herrar Andersson i Örebro (fp), Hovhammar (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2170 och 1975/76:2171, båda i ifrågavarande del, och motionen 1975/76:2172 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1975/76:2172 yrkandet 4 i ifrågavarande del skulle anta i propositionen 1975/76:53 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse såvitt gällde 74 a § tredje stycket med ändrad lydelse i enlighet med av reservanterna framlagt förslag,

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

· beträffande kommunal representation i affärsbanks kontorsstyrelse, m. m.
4. av herrar Gustafsson i Byske och Sjönell samt fru Hambraeus och fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2172 yrkandena 3 och 4, det senare i ifrågavarande del, och med avslag på motionerna 1975/76:2170 och 1975/76:2171, båda i ifrågavarande del, skulle anta i propositionen 1975/76:53 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse, i den mån det inte omfattades av utskottets hemställan under 1 och 2, med ändrad lydelse av 74 a § andra stycket samt ikraftträdandebestämmelsen i enlighet med av reservanterna framlagt förslag,

· 5. av herrar Andersson i Örebro (fp), Hovhammar (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2170 och 1975/76:2171, båda i ifrågavarande del, och med avslag på motionen 1975/76:2172 yrkandena 3 och 4, det senare i ifrågavarande del, skulle avslå i propositionen 1975/76:53 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse såvitt gällde 74 a § andra stycket samt såvitt gällde ikraftträdandebestämmelsen anta förslaget med ändrad lydelse i enlighet med av reservanterna framlagt förslag,

6. beträffande näringspolitiskt program för banksektorn av herrar Gustafsson i Byske och Sjönell samt fru Hambraeus och fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1786 hos regeringen begärde förslag till ett näringspolitiskt program för banksektorn i enlighet med vad reservanterna anfört.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 37 behandlas propositionen 1975/76:53, vilken innehåller förslag om ändring i lagen om bankrörelse.

För det första gäller det en utökad offentlig representation i affärsbankerna. Detta har vi från centerns sida godtagit genom motionen 1975/76:2172.

För det andra föreslås att offentliga styrelseledamöter skall ha rätt att delta i överläggningar inom direktion eller annat motsvarande organ. Det har vi däremot inte anslutit oss till.

För det tredje skall kommunfullmäktige i kommun, där affärsbank har lokalkontor, tillsätta två ledamöter i den styrelse som är knuten till kontoret på orten. Det vill vi heller inte godta.

Man har väl hittills inte direkt kunnat finna några större avigsidor hos systemet med offentliga representanter i affärsbankernas styrelser på det högre planet. Vi har ansett att det inte heller bör bli några avigsidor med system som innebär att det finns offentliga representanter i de regionala bankstyrelserna, om man applicerar erfarenheterna från bankernas

högre organ. Däremot anser vi det icke behövt att offentliga representanter sitter med i direktion eller liknande organ.

Skillnaden mellan regeringsförslaget och den reservation, där vi inom centern anger vår ståndpunkt, är att det i regeringsförslaget står att kommunfullmäktige *skall* tillsätta två styrelseledamöter, medan vi anser att kommunfullmäktige bör *ges rätt* att utse två ledamöter i affärsbanks lokalstyrelse. Enligt regeringens förslag är det således ett åläggande på kommunerna att utse två representanter, under det att vi menar att det kan vara lika bra att kommunerna har rätt att bestämma om detta själva.

När det gäller för det allmänna att utnyttja den insyn i lokalbankerna som offentliga representanter ger, så är det klart att man kan ha svårt att se vilken uppgift dessa representanter har för samhället. Det har ju visat sig vara svårt att få tillräcklig insyn i statsägda företags styrelser, och där tillsätter regeringen samtliga styrelseledamöter. I bankerna har man dessutom den mycket strängt tillämpade tystnadsplikten. Jag ställer mig då frågan vad samhället kan vinna på vad som här föreslås. Det är mera min egen privata fundering; vi har inte direkt skrivit om saken i vår reservation. Men vi vill inte att den offentliga representanten i bankstyrelsen deltar i direktionsberedningen av sådana ärenden som han senare skall vara med och besluta om i styrelsen. Vi anser att det bara skulle försena sådana ärenden; det är ju endast mindre, löpande rutinärenden som det här gäller. Vi tror inte att en sådan ordning skulle ge något för vare sig den allmänna eller banken.

Utskottet talar om sådana fall där större belopp utlånas av en direktion utanför styrelsen. Jag skulle tro att det är mycket sällan sådant händer. Och om det händer kan man ju få in en regel som säger att banken där skall sätta en gräns för var den delegerade beslutanderätten skall gå samt att alla lån av större betydelse måste passera styrelsen för beslut. Om den offentliga representanten skulle medverka vid avgörandet av större ärenden, som övriga styrelseledamöter inte deltar i, så kunde det ligga något i vad som föreslås, men så kommer nog inte att ske i verkligheten.

Utskottet tillstyrker ett obligatorium med kommunala representanter i ortens bankstyrelser, trots att de – som jag nyss sade – inte har så stora möjligheter att delta i viktiga beslut av statliga organ på orten. Och där vill jag återigen understryka skillnaden i uppfattningar. Vi reserverar anser att det skall vara en frivillig sak för kommunerna att välja dessa representanter. I dag fungerar det så att bankerna i allmänhet har kommunala förtroendemän i sina styrelser, men de har inte det för att dessa kommunalmän speciellt behövs i styrelsen utan för att bankerna skall få en förankring i bygden när det gäller kapitalaffärer. Det gäller ju i första hand att få kontakter på inlåningssidan i samhället.

Där kommer man då in på resonemanget om att det knappast finns någon anledning att ha tvingande bestämmelser för kommunerna att utse dessa representanter. Vi har i vår reservation också sagt att bankerna inte är tvingade att upprätta lokalkontor, och om en bank underlåter

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

att göra det, så blir det ju heller inte någon lokalstyrelse. Det är givetvis viktigt att lokalbankerna behandlar ärenden som är av betydelse för bygden. Fattas bara annat! Men det som nu handläggs av bankväsendet i Sverige kan väl en eller två kommunfullmäktigeledamöter i bankstyrelse i stort sett inte göra så mycket åt.

Utskottet säger vidare att syftet skall vara att samhällets intressen beaktas i banken. Ja, hur man skall man prioritera lånen för att uppnå detta syfte? Hur skall man beräkna säkerheterna? Det kommer inte att på något sätt ändras genom förslaget.

Nu är det också så att det utöver vad som anges i 74 a § finns banker som har särskilda projektgrupper som är tillsatta på annat sätt. De behandlar frågor om arbetsrutiner, datafrågor och systemfrågor. Där har naturligtvis offentliga representanter inte så mycket att tillföra banken.

I reservation 6 tillstyrker vi motion 1786 av herr Olof Johansson i Stockholm med en begäran om ett näringspolitiskt program för banksektorn i syfte att begränsa de stora bankernas överinflytande och skapa en mera decentraliserad maktstruktur på det bankmässiga och ekonomiska området. Denna motion har framförts också tidigare år. När man ser det nu förevarande regeringsförslaget funderar man på om motionen möjligen kan ha animerat till det förslag som rör de regionala bankerna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2, 4 och 6.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge har utvecklat de tekniska synpunkter man kan anlägga på propositionen om ändring i lagen om bankrörelse. Jag skall därför på den punkten fatta mig kort.

Det kan förefalla som om förslaget gällde ändringar av en förhållandevis teknisk-formell natur. Men jag tror vi måste se dem i ett större politiskt sammanhang.

Jag vill minnas att finansministern före valrörelsen 1973 i ett tal – om det var här i riksdagen eller någon annanstans kommer jag inte riktigt ihåg – framhöll att man skulle undvika att öppet ställa krav på en socialisering; det kunde väcka oro hos folket. Man skulle i stället sakta gå fram lagstiftningsvägen, punkt för punkt.

Sedan kan man flytta sig fram till 1975. då herr Sträng på partikongressen framhöll att de som skall vara representanter för staten i bankstyrelserna skall ha en ideologisk uppfattning i dessa frågor som är samstämmig med den socialdemokratiska regeringens och partikongressens. Vi kan, tycker jag, spåra en viss linje i det handlande som här sakta ägt rum.

Moderata samlingspartiet har varit emot representanter för staten i företagens styrelser, och däri inbegriper vi också banker. Det gäller vare sig vi har en socialdemokratisk regering eller en annan regering. Vi är alltså i likhet med folkpartiet emot denna lagstiftning som helhet. Det är därför naturligt att vi ser med stor skepsis på dessa förslag om en

utvidgning av statlig och offentlig medverkan i bankernas verksamhet.

Det sägs att erfarenheten av de statliga representanterna i bankerna under de gångna åren varit tillfredsställande. Det utvecklas inte närmare vad som menas med det. Det har inte framförts några klagomål från någotdera hållet. Man kan tolka det så att representationen har tillåtit en samhällskontroll som inte skulle ha kommit till stånd på annat sätt. Men man kan också tolka det så – och det kanske är den riktiga tolkningen – att dessa samhällsrepresentanter har fungerat ungefär som andra styrelseledamöter och att det därför inte har uppstått några slitningar genom olika värderingar osv.; alla har haft samma bedömningsgrunder i olika frågor.

Det är emellertid en ganska mager motivering för att nu kräva att den statliga representationen skall utvidgas även till de regionala bankstyrelserna. Det skulle innebära en ökning med ett femtiotal representanter med om inte feta så dock intressanta arvoden för en del politiker eller andra som kan ha förtroende hos ledningen. Det finns, som herr Börjesson i Glömminge delvis var inne på, inget skäl att göra den här utökningen. Tillräckliga kontrollmöjligheter finns redan för såväl de statliga som de andra styrelseledamöterna i den centrala ledningen. Man får rapporter, man kan – visserligen i efterhand – kritisera ett visst förfaringsätt och man kan alltså i framtiden ändra på det, när man sitter i styrelsen. En utökning av kontrollverksamheten blir en onödig belastning och fyller över huvud taget ingen funktion.

Detsamma gäller i kanske ännu högre grad förslaget att de statliga representanterna skall ha rätt att närvara i lägre instans – tillsatta kommittéer, direktioner osv. – inte bara vid behandling av frågor som sedan skall tas upp i styrelsen utan i alla sammanhang. Antingen har de inte tid till detta och då är det meningslöst, eller också ger sig vissa personer tid att delta, och då är det en verksamhet som ligger utanför vad samhället rimligen bör ägna sig åt. Det finns redan kontrollmöjligheter, möjligheter för statliga representanter att följa verksamheten på alla nivåer, om detta skulle vara av centralt intresse.

Vi är alltså inom moderata samlingspartiet emot statliga representanter såväl i regionala styrelser som i andra organ som är tillsatta av styrelserna, när dessa organ behandlar frågor som sedermera inte kommer upp i styrelsen.

Slutligen till frågan om representanter för kommunerna. Redan nu finns det ofta kommunala och andra utomstående representanter i de lokala bankstyrelserna som uppgår till sammanlagt över 850. Dessa representanter fyller en funktion av stort värde – det är därför som styrelserna frivilligt har anmodat dem att vara med. Det är ett system som är helt accepterat.

Nu kommer i stället ett förslag från regeringen att det skall vara ett tvång för kommunerna att tillsätta två representanter. Centerpartiets yrkande är naturligtvis en förbättring – där föreslås att detta skall vara en rättighet för kommunerna. Den motivering som regeringen har i pro-

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

positionen för att införa ett obligatorium är ganska märklig: det skulle se så illa ut om några kommuner begagnade sig av detta system och andra inte. Det är en underlig byråkratisk filosofi, att det måste se likadant ut i alla kommuner. Det måste vara riktigare att de kommuner som inte anser sig betjänta av representanter i en bankstyrelse skall ha rätt att fatta beslut i den riktningen. I så måtto är vi alltså på samma linje som centern. Men vi anser hela det nya förslaget felaktigt. Det nuvarande systemet fungerar enligt vår mening fullt tillfredsställande.

Det kommer också in en annan komplicerande faktor i detta sammanhang. Det sägs i propositionen att de kommunala representanterna skall tillvarata samhällets intressen. Då får man alltså styrelserepresentanter med olika funktioner, vilket också bankinspektionen har framhållit olägenheten av. Om det någon gång skulle uppkomma en fråga om juridiskt ansvar skulle med andra ord övriga styrelseledamöter bedömas efter allmänna juridiska principer, medan en kommunrepresentant även skulle kunna åberopa som skäl för sitt ställningstagande att han hade en i lag fastställd skyldighet att se till kommunens intressen. Det är ju möjligt att kommunrepresentanten i en sådan här fråga skulle kunna känna sig skyldig att gå emot bankens intressen.

Jag vill återvända till de mer allmänpolitiska principerna. Det är lyckligt att i varje fall vissa förändringar har ägt rum i den ursprungliga promemoria som framlades i finansdepartementet. I den föreslogs att varje kommun skulle ha en representant i en lokal bankstyrelse, vilka många gånger skulle kunna innebära att kommunrepresentanterna skulle vara i majoritet i styrelsen. Det förslaget har finansministern ändå tagit bort – det skall bli högst två kommunala representanter.

Men dessutom fanns ett förslag om att de statliga representanterna i de olika bankstyrelserna då och då skulle sammanträffa för att under ledning av regeringen – finansministern – diskutera igenom sina ställningstaganden. Det tycker jag var det mest oroande i bakgrunden till lagstiftningen. Tanken var naturligtvis att dessa representanter vid de här sammanträffandena skulle få den indoktrinering, den ideologiska uppfattning, varom finansministern talade på partikongressen. Det kan ju möjligen gå så länge man har en socialdemokratisk regering. Men det ter sig kanske ur socialdemokratisk synpunkt något annorlunda om det i höst skulle bli en helt annan regering.

Man frågar sig vad nästa steg blir om det här förslaget accepteras. Det blir kanske ytterligare statlig medverkan och ytterligare statliga kontrollåtgärder, t. ex. att man bildar något slags organisation för de offentliga representanterna där dessa skall få direktiv från regeringen om hur de skall ställa sig i olika samhällsfrågor.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till våra reservationer 1, 3 och 5, till reservationen 3 under förutsättning att reservationen 1 vinner kammarens bifall. Om reservationerna 3 och 5 inte bifalles kommer vi att stödja reservationerna 2 och 4 från centerpartiet, vars förslag vi betraktar som ett mindre ont.

Till slut vill jag för ordningens skull yrka avslag på reservationen 6, som bygger på en motion av herr Olof Johansson i Stockholm. Den motionen förefaller mig något omotiverad. Den har hängt med i flera år, och det är något förvånande att centerpartiet som helhet har ställt sig bakom den. Man kan ju inte bedriva bankrörelse hur långt ut i kommunerna som helst. Det finns ju ett intresse av både centralisering och decentralisering när det gäller bankrörelsen. Genom dessa kontorsstyrelser har vi ju fått en ganska långtgående decentralisering av kreditbeslut och annat. Jag har svårt att föreställa mig att någonting ytterligare skulle kunna vinnas genom den utredning som begärs i decentraliseringssyfte.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! "Stoppa inte in fler statliga och kommunala gubbar i bolagsstyrelserna. Fortsätt i stället försöksverksamheten ett tag till så man vet om de gör någon nytta eller inte. Och pröva samtidigt andra vägar, som kan vara mer effektiva, för samråd mellan företag och samhälle."

Detta uttalande återfinns under rubriken Ärligt svar i tidningen Vi, där man redovisar slutsatsen i Kooperativa förbundets remissvar över industridepartementets rapport Styrelserepresentation för samhället.

Det som KF sagt om denna rapport kan också – för mig – gälla frågan om offentlig representation i bankerna.

I KF:s yttrande, som är ett mycket ärligt remissvar på den här rapporten, kan vi finna många kloka synpunkter.

I artikeln i Vi heter det: "KF har alltså valt ärlighetens väg och det känns mycket riktigt den här gången. Särskilt som syftet inte är att hindra eller försvåra vare sig insyn eller samråd, utan precis tvärtom: KF vill att man skall pröva andra vägar för att nå dessa mål. Det finns ingen negativism utan en positiv önskan att man ska göra något bättre."

– "Det är", fortsätter man, "egentligen frågan om en allmängiltighet: vi ska inte falla för frestelsen att dra till med reformer och lagar bara för att de ser bra och tilltalande ut, eller för att de kan bli populära: vi ska göra lagar och reformer som verkligen ger resultat, till exempel skapar inflytande och insyn – även om de kanske inte ser lika imponerande ut vid en hastig titt."

Jag vill nog påstå att när jag läste den här artikeln i tidningen Vi tyckte jag det låg mycket i vad man från Kooperationen sagt i den här frågan.

Vi har haft en lång debatt om ekonomins utformning. Folkpartiet har sin ideologiska uppfattning och vi har hävdad ramstyrningen som princip. Staten – riksdag och regering – skall sätta ramarna inom vilka de enskilda ekonomiska enheterna sedan skall kunna agera relativt fritt, naturligtvis följande allmänna lagregler.

Det är alltså en viktig liberal grundregel att staten skall stå fri i förhållande till företag och institutioner. Därigenom kan samhället bättre fullgöra sin uppgift som en fristående kontrollinstans som har att opartisk

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

fastställa de allmänna ramar inom vilka företag och andra har att röra sig.

I det förslag, i näringsutskottets betänkande nr 37, som vi nu har att behandla föreslås, vilket tidigare redovisats av herr Börjesson i Glöminge och herr Siegbahn, att systemet med offentlig representation i affärsbankerna skall byggas ut. Inom de större bankerna i regionen vill nu regeringen tillsätta en offentlig ledamot av styrelsen. Och enligt förslaget skall även kommunfullmäktige i kommunen, där affärsbank har lokalkontor, ha rätt att tillsätta två ledamöter av styrelsen. Dessa representanter för det allmänna skall även ges rätt att delta i överläggningen inom direktionen eller i annat organ under styrelsen.

Vi har yrkat avslag på denna framställning i propositionen av följande skäl: Vi anser att offentlig styrelserepresentation i privata företag skapar en oklar ansvarsfördelning mellan enskilda och offentliga intressen. Den innebär att riksdagsmän och kommunalpolitiker kommer att vara med och fatta beslut i företagets styrelser som de i andra sammanhang skall pröva. Det försvagar den offentliga kontrollen av företagets verksamhet och leder till att viktiga avgöranden undandras allmän insyn och kontroll.

De här anförda synpunkterna på statliga och kommunala representanter i företagets styrelser gäller också affärsbankerna. Ett växande offentligt inflytande i bankerna genom representation i beslutande organ på olika nivåer skärper den redan starka koncentrationen inom kreditväsendet och skapar förutsättningar för en maktutövning i det tysta som vi inte kan acceptera. Den nödvändiga styrningen och kontrollen av bankernas verksamhet bör ske under öppenhet och insyn.

Propositionens förslag om vidgad rätt för samhällsrepresentation i bankernas styrelser tillstyrks självklart av den socialdemokratiska utskottsmajoriteten. En ytterligare utökad central styrning ligger ju i linje med den politik man från socialdemokratiskt håll eftersträvar inom näringspolitiken, och varför göra undantag för bankerna?

Statliga och kommunala representanter i bankernas styrelser innebär att dessa får medansvar för den konkreta politik som banken för. Därigenom försvåras deras uppgift när de sitter och skall ikläda sig rollen som oberoende kontroll- och övervakningsinstanser i statligt eller kommunalt sammanhang. När alla har varit med och hållit i skafvet brukar lusten till kritik avta.

En sammanvägning av sådant slag kan inte ligga i allmänhetens intresse. Tvärtom innebär en sådan faror för en betydande maktkoncentration och minskade möjligheter till insyn och fri debatt om bankens åtgärder.

Av de skäl som jag anført anser vi i folkpartiet att den utvidgning som föreslås i propositionen av statliga och kommunala offentliga representanter i bankernas styrelser inte bör komma till stånd. Folkpartiet säger, som framgått av mitt inlägg, nej till den förestagna utökningen av den offentliga representationen i bankstyrelserna. Detta kommer till uttryck i reservationerna 1, 3 och 5 som tillsammans innebär avstyrkande

av propositionen 1975/76:53. Om reservationerna 3 och 5 förlorar i de förberedande voteringarna avser vi från folkpartiets sida att i slutvoteringen stödja det minst "onda" av de förslag som då ställs mot varandra. Det innebär att vi i det läget kommer att rösta på reservationerna 2 och 4 av herr Gustafsson i Byske m. fl. Dessa reservationer innebär dels att man säger nej till generell rätt för offentlig styrelseledamot att delta i överläggningarna inom direktionen eller annat organ under styrelsen, dels att kommunerna själva får avgöra i vilken utsträckning de vill utse kommunala representanter till de lokala bankstyrelserna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 5 vid näringsutskottets betänkande nr 37.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Som vi redan hört är överläggningen här i dag om näringsutskottets betänkande nr 37 föranledd av proposition nr 53 med förslag till vissa ändringar i banklagen. Förslagen innebär att systemet med offentliga representanter i affärsbankerna byggs ut. Sålunda föreslås att offentlig styrelseledamot skall tillsättas i regionstyrelserna. Offentlig styrelseledamot i huvudstyrelse liksom i regionstyrelse skall enligt förslagen ha rätt att närvara och delta inom direktion eller annat organ under styrelsen till vilket viss beslutanderätt delegerats. Vidare föreslås att kommunfullmäktige i kommun där affärsbank har lokalkontor skall tillsätta två ledamöter i den lokala styrelsen.

I anslutning till dessa förslag i propositionen har tre motioner väckts, och som vi också hört av herrar Börjesson i Glömminge, Siegbahn och Andersson i Örebro har enighet inte kunnat uppnås i utskottet, vilket avspeglas i olika reservationer som herrarna har utvecklat och som jag något skall kommentera.

Förslaget att låta regeringen utse offentliga ledamöter i bankernas regionala topporgan är ju föranlett av den regionalisering som bankerna börjat vidta. Om vederbörande bank tidigare haft den övergripande beslutsordningen samlad hos en central styrelse men nu genom inrättande av regionala organ överför en del av beslutsfattandet till dessa, anser vi i utskottsmajoriteten det logiskt att samhällsrepresentanter placeras i dessa. Det innebär inte att vi i sak har något att erinra mot denna nya organisation utan hoppas givetvis att den skall komma att fylla en viktig funktion i systemet. Reservanterna menar att det inte finns bärande skäl för att vidta denna lagändring. Detta kan endast enligt min uppfattning bero på att man har en annan principiell uppfattning i sakfrågan. Man vill över huvud taget inte att det skall finnas några samhällsrepresentanter på någon som helst nivå inom affärsbankerna, en uppfattning som jag med tanke på deras politiska uppfattningar förstår men absolut inte delar.

Protesterna mot samhällsrepresentanter i Föreningsbankernas Bank får, det förstår jag, ses huvudsakligen mot samma bakgrund. I reservationen säger man att man finner förslaget anmärkningsvärt. Jag kan inte dela

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

den uppfattningen, därför att även om banken och dess karaktär är en del i en kooperativ rörelse som medger viss insyn, så innebär inte detta att man får inflytande över beslutsfattandet. Och det är som bekant detta som åsyftas med lagändringen.

Förslaget att låta samhällsrepresentant få rätt att delta i överläggningar inom direktion eller andra organ inom banken än styrelsen menar vi är ett riktigt och välgrundat förslag. Detta får ses mot bakgrund av att ekonomiska beslut av stor räckvidd delegerats i de olika bankerna till dessa organ. I vissa fall fattas beslut om krediter på upp till 15 milj. kr. på dessa nivåer. Jag har därför svårt att förstå reservanternas tal om det olämpliga i denna lagändring. Ett motiv som man framför är att systemet skulle bli tungrott och därmed till men för banken och dess kunder. Jag betraktar detta som en klar överdrift. Jag är alldeles övertygad om att systemet skall komma att fungera väl. Eftersom det i vissa fall som jag nämnde kan handla om beslut av stor ekonomisk räckvidd, tror jag det är angeläget att också samhällsrepresentantens synpunkter vägs in i beslutet.

Mot bakgrund av den räckvidd som delegeringen av besluten på de lokala styrelserna kan få framstår det som ytterst angeläget att kommunala representanter knyts till dessa styrelser. De beslut som avgörs på denna nivå har ofta en direkt inverkan på utvecklingen av kommunens liv. När reservanterna menar att det inte skall vara tvingande för kommunerna att utse representanter i dessa lokala styrelser, har jag därför ytterligt svårt att förstå detta. Jag är övertygad om att ett genomförande av förslaget kommer att påverka den kommunala utvecklingen i positiv riktning och därmed också banken i samma riktning.

Vänsterpartiet kommunisterna har också som framgår av utskottsberäkningen väckt en motion vid årets början, där man kräver förstalligande av de privata affärsbankerna. Liknande motioner har väckts vid flera tidigare riksdagar. Från utskottets sida har vi hänvisat till att samhället har olika kontrollinstrument till förfogande för att styra verksamheten. Jag vill endast peka på såväl riksbanken som bankinspektionen och deras befogenheter. Vidare styr samhället genom kreditpolitisk lagstiftning. På senare år har vi också skaffat oss ökad kontroll genom att en växande del av kapitalbildningen nu förts över i offentlig regi. Genom ändringar i banklagstiftningen har såväl sparbanker som jordbrukskassor i större utsträckning fått möjligheter att konkurrera med affärsbankerna. Och sist men inte minst har vi skaffat oss bättre kontroll och insyn i affärsbankerna genom de offentliga styrelserepresentanterna som vi haft i nu snart fem år, en verksamhet som föreslås ytterligare utbyggd. Detta menar jag just nu är instrument i samhällets hand som styr verksamheten och inte behöver motivera ett förstalligande.

Vad som slutligen anförs i reservationen från centern om krav på en mera decentraliserad struktur av bankväsendet med starkare lokal och regional förankring är liksom det förra yrkandet från vpk ett yrkande som vi vid åtskilliga tillfällen tidigare tagit ställning till. Majoritetens

uppfattning är att oron för koncentrationstendenserna inom bankväsendet är överdrivna. Vi måste ha väl fungerande stora enheter för att klara svensk industris behov av kapital för sin verksamhet och för sin export och import. I annat fall kommer vi att bli beroende av utländska bankintressen i helt annan utsträckning, något som inte skulle vara så tillfredsställande. Men uppenbart skall vi hålla ögonen på skadlig ekonomisk maktkoncentration och se till att den förhindras. Dessutom kan jag hänvisa till det lagförslag som jag tidigare redogjort för och som behandlas i detta sammanhang. Den decentralisering som bankerna genomfört innebär ju att samhället på olika nivåer får ökat inflytande, om vi beslutar enligt föreliggande förslag. Jag tycker detta skulle ha kunnat tillfredsställa såväl motionärer som reservanter.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan förstå att herr Bengtsson i Landskrona läser ut ur reservationerna att vi som står för dem inte är så förfärligt intresserade av offentliga representanter i bankernas styrelser. Det är ju inte särskilt förvånande. Jag redogjorde förut litet grand för den rapport som industridepartementet har avgivit i vad gäller styrelserepresentationen för samhället, och det är en intressant läsning. Bakgrunden till rapporten är ju att det sedan 1972 finns en lag som innebär att regeringen kan förordna offentlig ledamot i styrelsen för aktiebolag eller stiftelse – rätten är begränsad till större förvaltnings- och investmentbolag.

Under försökstiden har 22 styrelser haft vardera en statlig representant, och i rapporten sägs bl. a. att de av staten utsedda styrelserepresentanterna upplevt sitt uppdrag som meningsfullt. Det sägs också att företagen visat god vilja och förståelse. Denna form av samarbete och informationsutbyte är ändamålsenlig, enligt rapporten, och det låter naturligtvis bra. Men erfarenheterna från det praktiska arbetet i styrelserna är anmärkningsvärt magra. Det sägs ingenting om hur de enskilda personerna kunnat förmedla åsikter och synpunkter vare sig från samhälle till styrelse eller från styrelse till samhälle. Rapporten måste i det avseendet anses som skäligen värdelös och kan inte åberopas som motiv för en utvidgning av verksamheten. Därtill kommer att flertalet av de offentliga styrelseledamöterna själva anser att de suttit för kort tid i styrelsen för att på ett mera aktivt sätt medverka i styrelsearbetet. Det är kanske inte så konstigt då att stämningen i företagen är god.

Den här rapporten från industridepartementet ger väl en tämligen klar bild av att det inte finns motiv för en utvidgning av den offentliga styrelserepresentationen till att gälla även för lokala och regionala banker. Om man vill vara ärlig, skall man väl säga att vad som föreslogs i propositionen är ett sätt att få bättre kontroll över bankerna. Eller är det bara fråga om att skaffa sig någon form av dekoration, som ger sken av ekonomisk demokrati, samhällsinflytande och medbestämmanderätt?

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att det för den mycket uppriktige herr Bengtsson i Landskrona har varit svårt att försvara regeringens proposition i denna fråga. Därför har han också varit mycket mild i tongångarna.

Jag skall ta upp en enda sak, nämligen representation för kommunerna. Herr Bengtsson var lika knapphändig som propositionen i det stycket och uttryckte bara en allmän förhoppning om att den föreslagna ordningen skulle vara av värde för kommunerna. Men i så fall borde man väl ändå kunna nöja sig med att gå på centerns linje, som innebär att kommunerna *äger rätt* att tillsätta representanter. Anser kommunerna att det är värdefullt för dem att utse styrelserepresentanter så har de möjlighet till detta, enligt reservation 2. Ett tvång tycker jag är helt omotiverat.

På vad sätt skall nu kommunernas representanter bättre kunna ta till vara kommunens intressen än genom sin verksamhet i övrigt? Och kommer det nästa vecka att ställas krav på att kommunerna skall ha representanter i styrelsen för vilket företag som helst som är verksamt inom ett visst område? Det vore väl enligt detta synsätt en metod att ta till vara kommunens intressen, särskilt när det är fråga om ett större företag i en relativt liten kommun. Är det inte mycket mera värdefullt för kommunen och framför allt för dess mera framstående representanter att göra kommunens intressen gällande genom förhandlingar med företaget eller banken än att kommunen utser styrelserepresentanter som i realiteten kanske mer sitter som gisslan? De får ju en dubbel lojalitet.

Jag kan inte förstå att det finns något skäl för att den ordning som föreslås i propositionen skulle vara till fördel för kommunen, och det vore intressant att få höra om herr Bengtsson kan ange hur det skulle gå till.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är som det brukar vara i näringsutskottet: i debatten blir det tre mot en. Det är alltså inte särskilt jämnt.

Vad man blir förvånad över när man hör replikerna här är hur litet klarhet man får i fråga om vad de kommunala representanterna i bankstyrelserna skall kunna göra utöver det som har skett hittills under senare årtionden.

Herr Bengtsson i Landskrona säger att de kommunala representanterna kommer att stimulera verksamheten. Ja, det kan man väl säga. Om man tror att en åtgärd i varje fall inte skall leda till en försämring, kan man väl säga att den skall stimulera verksamheten. Men hur? Det är också intressant att veta. Om man skall gå med på ett sådant här förslag, vill man väl veta hur det stimulerar verksamheten.

Låt oss tänka oss en specerihandlare på en ort, som skulle kunna sitta i en bankstyrelse. Men han gör inte det. Han blir inte vald. Så blir han kommunalråd och skulle därmed enligt det här lagförslaget komma in i en bankstyrelse. Man frågar sig vad en sådan förändring egentligen

kan komma att betyda. I allmänhet blir det säkert toppkillarna i kommunen som kommer att placeras in på de här styrelseposterna. Om det finns låt oss säga tre affärsbanker på en ort, så delar man troligtvis upp de här styrelseposterna proportionellt efter partiställningen i kommunen.

Jag tycker att den argumentering som har använts i denna fråga är tunn. En bankstyrelse har ju i dessa tider, som jag nyss påpekade, till uppgift att sitta och prioritera lån. Det är ont om kapital och det är kreditrestriktioner från statsmakternas sida, och det gäller att prioritera lån efter dessa. Det gäller också att prioritera säkerheterna. Att en kommunalman kan påverka detta genom att sättas in i en bank, tror jag inte.

Men enligt vårt system skulle en bank ha det trycket på sig att om dess verksamhet i något avseende skulle bedrivas på ett felaktigt sätt, kan kommunen sätta in ett par personer i bankledningen.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är uppenbarligen så, herr Andersson i Örebro och herr Siegbahn, att vi har principiellt skiljaktiga meningar i denna fråga. Därför vill ni inte förstå våra argument. Ni framställer det i varje fall på det sättet. Det är ju där skiljaktigheten ligger.

Vi socialdemokrater är helt övertygade om att, såsom framhålles i propositionen, samhällsrepresentanterna – de statliga representanterna på olika nivåer eller de kommunala ute i de lokala styrelserna – skall se till samhällets nytta.

Jag är alldeles säker på att detta syfte väl går att förena med ledamotskapet i en bankstyrelse. Den som sitter i en bankstyrelse enbart som bankens representant ser kanske litet för ensidigt utifrån bankens egen nytta på frågor om placering av bankens tillgångar och beviljande av lån åt olika håll. Den samhällsvalde representanten behöver emellertid inte bortse från bankföretagets nytta utan kan väl kombinera denna med nyttan för samhället i stort eller – på det lokala planet – nyttan för den egna kommunen. Jag tror alltså att dessa båda lojaliteter går väl att förena i en och samma person i en styrelse.

Herr Andersson i Örebro säger att de statliga ledamöter som tidigare har suttit i affärsbankernas styrelser har haft samma uppfattning som de övriga styrelseledamöterna. Därför, menar han, har det hela gått bra. Det är möjligt att de i allt väsentligt har haft samma uppfattning. Jag tycker att det skulle vara direkt tråkigt om de hade haft motstridiga uppfattningar i alla frågor. Men jag är övertygad om att det i en rad frågor ändå har kommit att förhålla sig på det sättet att samhällsrepresentanterna har kunnat påverka besluten genom sin principiella inställning till frågorna som sådana och därmed gagna samhällsintresset. Jag är övertygad om att synpunkter har kommit in i debatten vid beslutens fattande som kanske annars inte hade kommit att vägas in.

Det är naturligtvis också på det sättet, herr Andersson, att sekretesslagstiftningen lägger hinder i vägen för de samhällsvalda representanterna

liksom givetvis de andra som sitter i bankstyrelserna att gå ut och redovisa att de i en aktuell fråga tagit en viss ställning och yrkat si och så och i en annan fråga yrkat det och det. Sekretesslagstiftningen förhindrar att man går ut och redovisar saker och ting på det sättet.

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill understryka att allt vad herr Bengtsson i Landskrona talat om och betecknat som principiella skillnader inte är principiella skillnader utan olika bedömningar av det tekniska funktionssättet för kommunrepresentanter. De tre icke-socialistiska partierna står där på samma linje. Vi bedömer det hela så att utskottsmajoritetens förslag inte ger de tekniska fördelar som herr Bengtsson i Landskrona tror och anser att det gör. Skulle det gälla principiella motsättningar skulle det förutsätta att herr Bengtsson sade: Vi vill ha statliga representanter därför att vi är socialister. Jag misstänker att det är det som ligger bakom, inte herr Bengtssons yttrande, men hela det här förslaget och förarbetena. Där finns sådana tankar, och jag är rädd för att det kommer mer av det i fortsättningen.

Herr BÖRJESSION i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna understryka det som herr Bengtsson i Landskrona säger om att sekretesslagstiftningen lägger hinder i vägen för att gå ut i kommunen och redogöra för bankens verksamhet. Jag vill tacka honom för det uttalandet. Jag underströk det i mitt första inlägg från talarstolen och tackar alltså för instämmandet.

Herr BENGTESSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Visst redovisade jag detta, herr Börjesson i Glömminge, men det ändrar ingenting i sakfrågan. Det innebär bara att samhällsrepresentanten inte kan gå ut och redovisa, vare sig i tal eller i skrift, att han i ett visst aktuellt låneärende, i sin egenskap av samhällsrepresentant i en bankstyrelse, tagit viss ställning eller lagt fram något visst förslag. Det förringar inte samhällsrepresentanternas värde.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vilken enorm principiell vikt kammarens ledamöter tillmäter denna fråga visas bäst av de oerhört väl fyllda bänkarna i denna sal.

När vänsterpartiet kommunisterna regelbundet återkommer med motion om förstatligande av de privata affärsbankerna, så är det därför att denna fråga är en maktpolitisk nyckelfråga. Det är en ideologisk fråga. De privata affärsbankerna är ett nervcentrum för samhällelig makt, en stöttepelare i den kapitalistiska strukturen. Koncentrationen och centralisationen på allt färre händer av kapitalet är en lagbunden tendens i en kapitalistisk ekonomi. När en sådan ekonomi når sitt mest mogna utvecklingsstadium – som den håller på att göra i Sverige – då når också

koncentrationen av kapital sin höjdpunkt. Makten över det koncentrerade kapitalet flyttas då över från de enskilda företagen och branscherna. Den samlas i stället hos ett fåtal små finansgrupper. Dessa grupper kommer då att utöva den grundläggande makten över ett brett fält inom produktions- och samhällsliv. De blir konglomerat av makt, omfattande de mest skilda verksamheter. Det är tungindustri och förädling. Det är handel och transport. Det är verksamheter till sjöss, till lands och i luften, det är serviceverksamhet och bostadsbyggande. Det är markspekulation och kraftverk. Det är kort sagt allt från barnmat och serietidningar till krigsflygplan och bomber. Det är forskning och köp av forskare och kunande. Det är utlandsaffärer i EG-området, Brasilien, USA och Sydafrika.

I Sverige utövas denna typ av utvecklad finansiell makt av i huvudsak två finansgrupper. Det är gruppen kring Skandinaviska Enskilda Banken och det är gruppen kring Svenska Handelsbanken. Inom många verksamheter har dessa grupper ett gemensamt intresse, de delar så att säga på bytet, eventuellt i kombination med någon av ett fåtal mindre sådana finansiella intressegrupper. Inget kapitalistiskt land, möjligen med undantag av Japan, kan uppvisa en så oerhört koncentrerad och centraliserad struktur när det gäller ekonomisk makt.

Då uppstår frågan: om det från det breda folkflertalet, från arbetarrörelsen, utgår en långsiktig strävan att förändra den samhälleliga maktstrukturen – då måste en grundläggande prövosten för denna strävan vara hur man förhåller sig till finanskapitalets ställning i samhället. Man kan inte undgå att inta en klar attityd till denna ställning. Antingen står man på arbetarrörelsens gamla ideologiska grund – nämligen att en djupgående omvandling av samhälls- och maktförhållandena är politikens mening och mål. Eller också står man på det beståendes grund – att den privata kapitalmakten i princip skall accepteras.

Hur man förhåller sig till bankkapitalets makt blir alltså en fråga om samhällssyn, om livsattityd, om trohet mot den svenska arbetarrörelsens idéarv och dess historiska uppgift.

Det förvånande med utskottets betänkande i den del som gäller vårt krav på förstataligande, i år såväl som tidigare år, det är två ting. Det första är att de borgerliga och socialdemokratiska ledamöterna är helt överens om skrivningen när det gäller att avslå vår motion. De framträder med precis samma åskådning. Det är i och för sig kanske säreget. Man kunde ju kanske dock förmoda, att socialdemokraterna inte hade samma slags skäl för att gå emot den kommunistiska motionen som de borgerliga har. Att deras syn på frågan och deras ideologiska utgångspunkt dock var i viss mån en annan. Men så är det uppenbart inte. Stämmorna i den kör, som sjunger storbankernas och finanskapitalets lov, blandas i en sällspord harmoni. Något som jag, inom parentes sagt, under min tid i näringsutskottet hunnit bli rätt van vid.

Det andra som förvånar är, att utskottet totalt missuppfattar frågeställningens politiska innebörd. Man tycks tro, av resonemangen att döma, att vpk kritiserar bankerna för att dessa inte sköter sin uppgift.

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

Man hänvisar till att det finns insyn i bankväsendet med uppdrag att bevaka, hur bankerna sköter denna sin uppgift. Och denna bankinspektion, dessa offentliga styrelseledamöter osv. – de har inte haft något att anmärka. Storbankerna sköter sig bra – och det är klart att något annat omdöme inte är att vänta från folk som i allt väsentligt delar storbankernas ideologiska värderingar.

Men det är inte alls det saken gäller. Storbankernas uppgift är att slå vakt om och bygga ut finanskapitalets ställning och att göra detta med den kapitalistiska profithushållningen som livsluft och med dess sociala värderingar som riktmärke. Och den uppgiften missköter bankerna absolut inte. Problemet består inte alls däri. Tvärtom. Det består ju i att det är just den uppgiften som de sköter. Utskottet resonerar som om det hela var en fråga om ren bankteknik. Men det är en fråga om samhällelig makt och om samhällliga värderingar, om hela produktionens mål och mening.

Utskottet är i sin självklara solidaritet med bestående maktförhållanden helt oförmöget att upptäcka någon som helst politisk problematik i frågan. Ett samhälle utan finanskapital ter sig för utskottet inte bara onaturligt och stötande. Ett samhälle utan SE-bank ter sig närmast otänkbart. Finanskapitalet finns, har alltid funnits, skall alltid finnas. Finanskapitalet sköter sig fint. Det producerar Viggenplan och exporterar pengar till Sydafrika. Gud har så velat.

Det genanta för utskottets socialdemokrater är att de ideologiskt är på efterkälken – även i förhållande till den centerpartistiska motionen av Olof Johansson i Stockholm. Vi vpk-are menar att sådana försök till medveten decentralisering av bankstrukturen som Olof Johansson föreslår är i en utveckling, där de nödvändiga kapitalinsatserna ständigt stiger, ett något illusoriskt medel. Detta kan leda till ett tillfälligt bakslag för finanskapitalisterna, men de återhämtar lagbundet sina positioner och stärker dem. Vi har historiska erfarenheter av detta från Tyskland och Japan efter 1945. Men med all respekt för Olof Johansson vill jag säga att han dock har ställt det politiska maktproblemet. Han har gjort en analys, han har föreslagit åtgärder. Det är mera än vad majoriteten i utskottet har besvärat sig med.

Finanskapitalet är maktcentrum för profitsystemet. Det är profiten som bestämmer vilka varor som skall produceras, hur de skall produceras och vem som skall producera dem. Profiten bestämmer hur stor utslagningen blir och hur lång livslängd arbetaren skall ha. Profiten bestämmer vad varorna skall kosta och hur långt man måste gå för att kunna köpa dem. Den bestämmer vilka sjöar som skall förgiftas och vilka skogar som skall skövlas.

Min fråga är denna: Har det inte föresvävat de socialdemokratiska ledamöterna av denna kammare att det i alla fall i detta avscende var ett annat samhälle som arbetarrörelsens pionjärer på sin tid sökte se framför sig? Ett samhälle utan arbetslöshet, utslagning och miljöförstöring. Ett samhälle där de ekonomiska och tekniska ansträngningarna ägnas

den sociala nyttan och angelägna mänskliga behovs utveckling, i stället för som nu privat förmögenhetssamlade, spekulation eller kommersiell försäljning för dess egen skull. Ett samhälle, där kortsiktig profit inte längre är vägledande, utan sociala värden och samhällsmål bestämda genom demokratisk diskussion.

Har det inte föresvävat de socialdemokratiska ledamöterna att det är detta samhälle som det är arbetarrörelsens historiska uppgift att förverkliga? Och har de inte lyckats se att den maktpolitiska frågan om vem som kontrollerar bankkapitalet är avgörande? Har de inte sett att med acceptandet av rådande maktförhållanden på detta område också följer acceptandet av en borgerlig ideologi för alla samhällsliga och mänskliga förhållanden?

Med mitt resonemang utmynnande i dessa frågor ber jag att få yrka bifall till vpk:s motion om förstatligande av de privata affärsbankerna.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har undan för undan ökat samhällets kontroll över banksektorn. I mitt tidigare anförande pekade jag på en rad åtgärder som har vidtagits. Affärsbankerna har ingen monopolställning längre. De utsätts – bl. a. genom ändringar i banklagstiftningen – för ständigt ökad konkurrens, t. ex. från sparbanker och andra kreditinstitut. Vi har också den statliga post- och kreditbanken, som kommit att spela och som även framöver kommer att spela en betydande roll i de här sammanhangen.

I banksinspektionen, som jag pekat på, har vi ett mycket viktigt instrument som ser till att konkurrensförhållandena på området är sådana som de skall och bör vara. Dessutom har som bekant riksbanken långtgående befogenheter att styra affärsbankerna och affärsbankernas kreditverksamhet i överensstämmelse med statsmakternas intentioner. Vi har likviditets- och kassavotslag och riksbankens räntepolitik, för att nämna några andra exempel. Vi har också den statliga investeringsbanken som kommit att spela en betydelsefull roll på detta område. Slutligen har vi det som vi i dag diskuterar att ytterligare utöka, nämligen offentlig styrelserepresentation i affärsbankernas styrelser.

Herr Svensson i Malmö menar emellertid att detta inte är tillräckligt, att vi från socialdemokratiskt håll borde känna oss generade över våra ställningstaganden och att vi i utskottsskrivningen har hamnat på samma ståndpunkt som de borgerliga representanterna i utskottet. Då får jag lov att säga att den kritiken tar jag sannerligen inte så hårt. Herr Svensson i Malmö har ju redan i motionen skrivit att han över huvud taget inte godkänner några av de argument vi har mobiliserat. Vi står alltså på olika ståndpunkter i denna fråga.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det sista herr Bengtsson i Landskrona sade var ett mycket intressant erkännande: vi står alltså på olika ståndpunkter. Eftersom vpk

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

står för en socialistisk ståndpunkt, för arbetarrörelsens gamla socialistiska mål, måste ju herr Bengtssons senaste yttrande tolkas så, att han här icke står på samma ståndpunkt som arbetarrörelsens pionjärer. Han står således icke heller på den ståndpunkt som hans eget partis ungdomsförbund programmatiskt har framfört. De har nämligen hela tiden konsekvent hävdad att en viktig politisk målsättning för arbetarrörelsen av i dag just är nationaliseringen av affärsbankerna.

Man kan sedan, herr Bengtsson i Landskrona, ha en mängd tekniska hjälpmedel för att på olika sätt effektivisera eller förbättra bankernas funktion med utgångspunkt från de behov man anser att den nuvarande samhällsstrukturen har. Jag bestrider inte att sådana har införts, och de har delvis varit nödvändiga eftersom bankernas samhällliga roll har ökat. Men detta har inte på något sätt brutit sönder maktstrukturen. Denna – dominerad av det stora finanskapitalet – kan ju bara brytas sönder ifall man har en statsmakt och en politik som har detta som mål, och inte målet att försona sig med maktstrukturen, effektivisera den och hjälpa den till än större makt och till ett än starkare inflytande över de samhällliga värderingar som bestämmer vår kommersialiserade och profitinriktade hushållning.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till herr Svensson i Malmö säga att jag är medveten om att vissa grupper inom vårt ungdomsförbund har haft och kanske fortfarande har en annan uppfattning i denna fråga. Deras uppfattning ligger kanske något närmare den som herr Svensson i Malmö företräder. Jag står för partiets officiella ståndpunkt i denna fråga. Den är klargjord under flera partikongresser, bl. a. den som ägde rum i oktober månad i fjol.

Som alltid utelämnar sedan herr Svensson i Malmö en viktig sak när han talar om banksocialiseringen. Tala om för kammarens ledamöter och alla medborgarna i det här landet hur det skall gå till om bankerna skall socialiseras! Innebär det att man skall konfiskera, eller hur avser herr Svensson i Malmö att skaffa det kapital som skulle behövas för att klara denna uppgift? Jag skulle vara tacksam om vi fick en redogörelse för detta.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtsson i Landskrona har ställt den frågan förr, och den är verkligen inte svår att besvara. Den kan enklast besvaras med en motfråga. Nog vore det väl orimligt om man vid en ändring i grunden av den samhällliga maktstrukturen, av makten över kapitalet, skulle betala SE-Banken, Svenska Handelsbanken och deras stora aktieägare så mycket att hela socialismen förvandlades till en enorm avbetalningsskuld? Något sådant kan det rimligtvis inte bli fråga om, eftersom det då inte blir någon verklig maktförskjutning. Därmed är den frågan besvarad.

Med avseende på det resonemang som herr Bengtsson i Landskrona förde om hur han förhåller sig till sitt parti och sitt ungdomsförbund konstaterar jag att socialdemokraterna som vanligt håller sig med en radikal attityd utåt i den ena marginalen av partiet och en konservativ i den officiella partilinjén.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Bengtsson i Landskrona anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Jag tänkte åhöra den här debatten i min bänk, men när jag satt och lyssnade på herr Andersson i Örebro tyckte jag att jag behövde göra några kommentarer till hans inlägg.

Han inledde sitt anförande med att citera tidningen Vi, och det gläder självfallet en aktiv konsumentkooperatör att tidningen läses. I nr 9 i år i tidningen Vi finns en ledarkommentar som är rubricerad Årligt svar, och det var ur den som herr Andersson fann anledning att citera vissa rader för att använda dem som ett inlägg i den här debatten. Jag tycker det är viktigt att framhålla, även om det på visst sätt framgick av herr Anderssons inlägg, att KF:s yttrande inte avsåg frågan om bankrepresentationen från samhällets sida utan avsåg en i industridepartementet författad promemoria, nr 6 år 1975, som är rubricerad Styrelserepresentation för samhället. KF tar klart avstånd från vissa tankar som finns däri.

Men när man använder – som jag nog tyckte litet knepigt – den formuleringen och det avståndstagandet också i det här sammanhanget, anser jag att det finns anledning att ifrågasätta debattekniken. Det är faktiskt så, att i den fråga som nu är föremål för kammarens behandling – och beslut ganska snart – har KF en alldeles bestämd uppfattning, nämligen att bankerna och självfallet inte minst storbankerna och de stora provinsbankerna, har en mycket strategisk ställning i det svenska näringslivet och i samhället över huvud taget. Därför är det konsumentkooperationens bestämda uppfattning att samhällsrepresentationen bör finnas och utvecklas i det sammanhanget.

Jag tror också jag vågar säga att händelser som på sen tid har timat i – får jag kalla det – den stora bankvärlden, och som på ett alldeles speciellt sätt har berört KF och konsumentkooperationen, ger ytterligare anledning för oss att stryka under det lämpliga i en samhällelig styrelserepresentation på olika banknivåer.

Däremot vill jag rekommendera herr Andersson att fortsätta att läsa den här i sig intressanta ledarkommentaren. Där finns faktiskt ett resonemang som kan vara värdefullt att tillämpa på debatten i dag. I det referat som tidningen Vi gör av KF:s yttrande när man invänder mot en utbyggd styrelserepresentation i vissa bolagsstyrelser – alltså i normala företag – heter det:

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

”Förläng provotiden i stället för att utvidga verksamheten, säger KF. Och pröva andra former för samverkan och information. Det är inte alls säkert att styrelsen är rätta platsen för den verksamheten; tvärtom är det sannolikt att det är viktigare med samråd på nivåer under styrelsen, nivåer där de offentliga representanterna får vara med i det viktiga förberedelsearbetet.”

Det är ju precis det som den proposition och det utskottsbetänkande som vi har på bordet i dag avser – att vidga den samhälleliga representationsmöjligheten för sådana samhällsrepresentanter som är placerade i storbankers och regionalbankers styrelser så att de också kan vara med i andra, underliggande organ. Jag tror det är en riktig uppfattning som kommer till uttryck i propositionen och i betänkandet. Men den uppfattningen vill herr Andersson inte vara med om. Jag tycker som sagt att herr Andersson skall fullfölja sina avsikter att knyta an till konsumentkooperationens mening och tillämpa den även i det här avseendet.

Eftersom jag har en viss erfarenhet av samhällelig bankrepresentation – jag har förmånen att sedan några år tillbaka vara representant i en provinsbanksstyrelse – vill jag till slut säga att jag tror att detta är ett steg för samhället när det gäller att få möjlighet till en vidgad insyn i bankarbetet, påtaglig möjlighet att påverka bankernas verksamhet. Det vidare steg som man nu avser att ta med föreliggande förslag tror jag också är välbetänt och synnerligen välgrundat.

Jag ber alltså att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag läser gärna och med välbehag tidningen Vi varje vecka när jag får tidningen.

Jag tror inte att herr Alsén lyssnade riktigt på vad jag sade. Jag citerade ordagrant det som stod med stor stil under rubriken: ”Och pröva samtidigt andra vägar, som kan vara mer effektiva, för samråd mellan företag och samhälle.”

Sedan återgav jag också en hel del av vad som stod i själva artikeln. Men jag framhöll att det som sägs om KF i artikeln kan beträffande bedömningen av de offentliga representanterna i bankerna gälla för mig. Och att det var fråga om ett yttrande över industridepartementets rapport Styrelserepresentation för samhället det betonade jag särskilt, så det råder ingen tvekan på den punkten. Just som orden står i den här ledarartikeln tyckte jag emellertid att det var tillämpligt på mitt ställningstagande när det gäller bankrepresentationen.

Men som sagt: Jag läser med välbehag och intresse tidningen Vi, som är en utomordentlig publikation.

Herr ALSÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Andersson i Örebro återigen understryker de här uttalandena, och jag hoppas att han

också i fortsättningen kommer att ha glädje av att läsa tidningen Vi. Här står vi på samma grund och hyser samma mening.

Vad gäller den tolkning som herr Andersson vill göra i fråga om samhällelig representation i bankstyrelser och pläderingen i tidningen Vi, så kan jag inte dela hans uppfattning. Men det är väl ingenting som herr Andersson väntar sig av mig heller.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Den här debatten upprepas ju gång efter annan, och i och för sig är det inte så mycket nyheter i den. Propositionsförslaget om representation i bankernas styrelser innebär ju inte någonting principiellt nytt ur maktkoncentrationssynpunkt, och det är främst för att betona detta som jag begärt ordet i anslutning till de reflexioner som gjorts om reservationen 6.

Jag vill nämna att i motionen 1975/76:1783, som jag har väckt tillsammans med några andra centerledamöter, står det att en näringspolitik måste fastläggas för banksektorn, "där bankernas styrmöjligheter och bindningar av olika slag till främst de stora företagen begränsas, koncentrationsprocessen inom sektorn stoppas, investmentföretagens rörelsefrihet som strukturinstrument begränsas, de kooperativa bankerna och provinsbankerna främjas i förhållande till de stora affärsbankerna, och utvecklingen inriktas på en decentraliserad maktstruktur." Det är alltså det grundläggande maktproblemet jag vill angripa med min motion.

Storbankerna har ett stort inflytande i svenskt näringsliv. Vi har sett den utveckling som startades inte minst med fusionerna 1971 – bildandet av SE-banken – därefter Götabanken och sedan PK-banken. Nu har vi visserligen ett uppehåll i den här stegrade koncentrationsprocessen inom själva banksektorn, men det är ju ingen garanti för framtiden, även om de stora bankerna har "lovat varandra" att inte köpa upp någon av de sex stora provinsbankerna eller väsentlig del av dessa provinsbanker fram till slutet av 1978. Vad som händer därefter vet man verkligen ingenting om.

Det är just den här stegvisa förändringen av banksektorn som vi har kunnat se under 1970-talet och som inte minst herr Siegbahn riktade sig mot när han kunde iakta en sådan aktivitet också från samhällets sida, från den socialdemokratiska regeringens sida, som steg för steg ökar samhällets inflytande över denna sektor. Om man nu från mina utgångspunkter är rädd för en fortsatt koncentrationsutveckling och en fortsatt stark maktkoncentration inom banksektorn och om man från moderat sida är rädd för att samhället skall få ökat inflytande, så borde vi kunna enas om att det vore bättre om vi hade fastlagt ett program för hur den här sektorn skall utvecklas. Det är helt enkelt en fråga om klarhet för framtiden, som vi i dag saknar.

Detta är inte något principiellt nytt sätt att tackla sådana här viktiga sektorer inom svenskt näringsliv. Regeringen beslutade ju så sent som i november – på förslag av Byggnadsarbetareförbundet och Fabriksar-

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

betareförbundet – att göra en utredning om ett näringspolitiskt program för byggsektorn. Det är ännu en sådan här strategisk bransch som man ägnar särskilt intresse åt, därför att den är styrande för så mycket annat.

Även om inte moderaterna och centern skulle komma till samma slutsatser i ett sådant näringspolitiskt program tror jag ändå att alla borde kunna enas om att den oklarhet som nu finns om utvecklingen i framtiden skulle man kunna komma till rätta med just genom ett näringspolitiskt program för den sektorn.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag förstår en del av de bekymmer som herr Olof Johansson i Stockholm här har givit uttryck åt. Men det är ändå litet märkligt att han som centerpartist förmodligen kommer att stödja centerns linje, som just accentuerar ytterligare statskontroll lägre ner i de regionala bankkontoren. Han borde tagit avstånd från den linjen och i stället gått på vår linje.

Samtidigt som det har ägt rum en viss bankkoncentration har det skett en vidgad decentralisering av beslutanderätten när det gäller krediter och liknande. Men det är också på det sättet, att om vårt land skall kunna hänga med när det gäller de allt större finansiella resurser som krävs för ett vidgat näringsliv och vidgad export, så måste vi ha ett visst antal större banker. Det var ju det grundläggande skälet för den senaste bankfusionen. Därför tror jag att man måste acceptera att vi är tvungna att gå fram efter båda linjerna.

Sedan kan jag inte låta bli att notera en sak, när jag nu ändå har ordet – även om herr Bengtsson i Landskrona inte behöver någon hjälp i debatten. Herr Svensson i Malmö sade att i vpk tycker vi så och så: vi är socialister. Eftersom herr Bengtsson i Landskrona tycker annorlunda är han inte socialist. När kommunister resonerar på det sättet kallas det med ett finare ord för dialektik. När vi andra enkla människor, borgerliga eller andra, talar om liknande ting är det argumentation. Det är väl inte alldeles obekant för herr Svensson att det finns åtminstone tio olika socialistiska teorier och ideologier. Herr Svensson lär ju vara en av de största potentaterna när det gäller utrensningar av icke goda socialister i det egna partiet, så det kanske inte är så märkligt att han har den uppfattningen att det bara finns *en* socialistisk linje.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Först vill jag rätta till ett missförstånd. Jag sade tydligt i mitt anförande att propositionen naturligtvis inte innebär att man angriper de grundläggande maktförhållandena inom banksektorn. Man skapar en möjlighet till ökad insyn från samhällets sida. Och vi tycker inom centern att bedömningen huruvida denna möjlighet skall utnyttjas eller inte bör göras av kommunerna. Därför stöder jag självklart också centerpartireservationerna i det avseendet.

Sedan har vi också olika uppfattningar om vad som är nödvändigt

för att tillgodose stora företags krav på service från bankerna i de internationella affärerna. Om viljan hade funnits tror jag att man mycket väl genom konsortieavtal och avtal från fall till fall kan lösa problemen och inte behöver acceptera den enorma koncentration av ekonomisk makt, som vi har fått under 1970-talet och som vi kan befara kommer att fortsätta, därest vi hela tiden accepterar denna typ av utifrån riktade krav som skall vara styrande för den svenska banksektorns utveckling. Det finns andra lösningar på det området.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Herr Siegbahn drar in de besynnerligaste ting i denna diskussion. Han är också mycket slarvig i sina uttryckssätt och talade bl. a. om att jag är en potentat som sköter utrensningar i vpk. Vilka utrensningar då? Det finns en medlem i vpk som i grundläggande frågor har visat sig vara så oöverens med partiets politik och talat om detta offentligt så eftertryckligt, att han så att säga har uteslutit sig själv. Det är den utrensning som har förekommit.

Jag tror man skall dämpa uttrycken litet, när man vill beskriva den typen av företeelser.

Jag är fullt på det klara med att det finns flera modeller av socialism, och det tycker jag man kan notera med uppskattning. Inom de socialistiska och kommunistiska partierna i Europa diskuteras dessa olika modeller mycket livligt. Jag tycker det är positivt. Det är en fruktbar och berikande debatt som kommer att klara ut vad det här egentligen handlar om.

Det är inte alls det jag har anmärkt på, utan jag har sagt att det är beklagligt att vpk:s representanter är de enda här i kammaren som över huvud taget företräder en socialistisk åskådning. Ingen annanstans, inte hos någon annan, finns en modell av socialistisk typ i den samhälleliga diskussionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 223
Nej - 70
Avstår - 3

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 2 av herr Gustafsson i Byske m. fl. samt 3:o reservationen nr 3 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 2 antar reservationen nr 2 av herr Gustafsson i Byske m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 81
Nej - 71
Avstår - 145

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 147
Avstår - 3

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan herr Larsson i Karlskoga (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 2 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 4 av herr Gustafsson i Byske m. fl. samt 3:o reservationen nr 5 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Andersson i Örebro begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 3 antar reservationen nr 4 av herr Gustafsson i Byske m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 5 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 83
Nej - 72
Avstår - 142

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes.

Torsdagen den
18 mars 1976

*Vidgad offentlig
representation i
affärsbankerna*

Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 147
Avstår - 3

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan fröken Engman (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 4 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 330 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 330.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 16
Avstår - 4

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Gustafsson i Byske m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Gustafsson i Byske m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 217
Nej - 77
Avstår - 3

Nr 85

Torsdagen den
18 mars 1976

*Den fysiska
riksplaneringen*

Fru tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 18 Den fysiska riksplaneringen

Föredrogs civilutskottets betänkande 1975/76:16 med anledning av motioner om riktlinjerna inom den fysiska riksplaneringen för hushållning med mark och vatten, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:381 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1975/76:443 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c),

1975/76:518 av herr Björk i Gävle m. fl. (c),

1975/76:672 av herr Olsson i Timrå m. fl. (s),

1975/76:683 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen begärde att frågan om utbyggnad av uranbrytningen i Ranstad skulle prövas genom en allsidig teknikvärdering utförd av fristående organ samt att frågan därefter skulle underställas riksdagen för avgörande (yrkandet b),

1975/76:1645 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen beslutade att uttala att den pågående riksplaneringen inte fick innebära att översiktsplaner och utfästelser till markägare skulle frångås (yrkandet 7),

1975/76:1920 av fröken Eliasson (c) och fru Olsson i Helsingborg (c),

1975/76:1949 av herrar Nordgren (m) och Turesson (m),

1975/76:1952 av fru Olsson i Hölö m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om skyndsamt förslag till sådan ändring av byggnadslagen (1947:385), vartill som motiv kunde knytas redan gjorda överväganden i planeringsfrågor,

1975/76:1958 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c, fp) samt

1975/76:1959 av herrar Olsson i Sundsvall (c) och Johansson i Växjö (c).

Motionen 1975/76:1645 hade hänvisats till jordbruksutskottet men sedermera, såvitt avsåg yrkandet 7, överlämnats till civilutskottet.

Utskottet hemställde

1. beträffande riktlinjer som lagmotiv att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1952,

Torsdagen den
18 mars 1976

*Den fysiska
riksplaneringen*

2. beträffande lagstiftning till skydd för jordbruksintressen i vissa fall att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:381,
3. beträffande äldre planer och utfästelser till markägare att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1645, yrkandet 7,
4. beträffande kartläggning av grundvattentillgångarna att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1920,
5. beträffande petrokemiskt centrum i Västernorrlands län att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:672,
6. beträffande lokalisering av uppbergningsanläggning m. m. för radioaktivt avfall att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:518,
7. beträffande prövningen av förslag om utvinning av uran m. m. vid södra Billingen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:683, yrkandet b,
8. beträffande vattenkraften i Mellanljusnan att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1949 och 1958,
9. beträffande planering och byggnad av kraftledningar att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:443 och 1959.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande riktlinjer som lagmotiv av fru Olsson i Hölö (c), herrar Strömberg i Botkyrka (fp), Mattsson i Skee (c), Adolfsson (m) och Olof Johansson i Stockholm (c), fru Ingvar-Svensson (c) samt herr Danell (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa
att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1952 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anförde,
2. beträffande äldre planer och utfästelser till markägare av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1645, yrkandet 7, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anförde,
3. beträffande prövningen av förslag om utvinning av uran m. m. vid södra Billingen av herr Strömberg i Botkyrka (fp) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa
att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:683, yrkandet B, gav regeringen till känna vad reservanten anförde om teknikvärdering.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande riktlinjer som lagmotiv av herrar Adolfsson (m) och Danell (m),
2. beträffande prövning av förslag om utvinning av uran m. m. vid södra Billingen av herr Olof Johansson i Stockholm (c).

Herr MATTSSON i Skee (c):

Fru talman! Kommunernas planeringsarbete och planeringsansvar ökade kraftigt genom beslutet att genomföra en riksomfattande fysisk

Torsdagen den
18 mars 1976

*Den fysiska
riksplaneringen*

planering.

Ett utökad ansvar för planeringsarbetet bör följas av ett ökat inflytande över den markanvändning som slutgiltigt kommer att redovisas i kommunöversikt eller generalplan som ett samlat uttryck för en kommunal bedömning – naturligtvis inom ramen för de riktlinjer som riksdagen tagit upp i det fysiska riksplanearbetet.

Samtidigt som vi behandlade Hushållning med mark och vatten antogs vissa ändringar i byggnadslagen, nödvändiga för att genomföra den fysiska riksplaneringen. Den fullständiga översynen av byggnadslagen sköt man däremot på framtiden eftersom det redan 1968 hade tillsatts en utredning, bygglagutredningen, för detta arbete. Man räknade med att bygglagutredningen skulle få fram sitt betänkande och att förslag skulle kunna läggas fram för riksdagen i sådan tid att den lagreformeringsområde skulle bli följden av ett sådant riksdagsbeslut skulle kunna tillämpas när resultatet av den fysiska riksplaneringen lades fram och granskades.

Under 1971 tog riksdagen ett beslut om skärpning av bestämmelsen om vad som skall anses som tätbebyggelse i byggnadslagens mening, en skärpning som innebär att redan den första byggnaden kan anses som tätbebyggelse under förutsättning att den kräver någon form av gemensamma anläggningar.

Från centerns sida har vi väckt en motion om att vissa riksdagsuttalanden skulle läggas som lagmotiv till byggnadslagen. Bakgrunden till yrkandet är otålighet över att den samlade revideringen av byggnadslagen dröjer. Det blir därför på det sättet att generalplaner eller kommunöversikter kommer att bedömas av de granskande organen, t. ex. länsstyrelserna, med ledning av byggnadslagens nuvarande utformning och motiv, t. ex. vad gäller möjligheten till glesbebyggelse. I motionen har vi nämnt vissa uttalanden som riksdagen ställt sig bakom och som vi anser bör fogas som motiv till byggnadslagen, t. ex. att glesbebyggelsen inte skall motverkas av kravet på en planmässig bedömning, att glesbebyggelse är och kommer att vara den enda lämpliga bebyggelseformen i stora delar av landet.

Det finns ytterligare några uttalanden av den här typen refererade i civilutskottets betänkande nr 16. Det är endera uttalanden av departementschefen i statsrådsprotokollet eller uttalanden som civilutskottet gjort vid behandlingen av den fysiska riksplanen och även vid behandling av motioner som berört riktlinjer för den fysiska riksplaneringen. Dessa uttalanden har riksdagen ställt sig bakom och vi anser att det är felaktigt om dessa riktlinjer inte kommer att beaktas vid plangranskningen.

Men majoriteten i civilutskottet godtar de nuvarande förhållandena och säger: "Uttalanden av denna typ" – man tänker då på de av mig nyss refererade – "är självfallet inte ens enligt sin lydelse bindande – så länge det rör lokala lämplighetsöverväganden skall givetvis staten inte på omvägar minska det kommunala inflytandet."

Den sista delen av meningens är utformad så att det egentligen borde varit möjligt för oss att åstadkomma ett enigt betänkande. Från centerns

sida värnar vi starkt om det kommunala inflytandet – i det här fallet att det skall få ta sig uttryck i planeringsarbetet. Det är då naturligt att vi vill ge kommunerna både möjlighet och rättighet att låta sin planering utformas med stöd även av de principiella uttalanden som riksdagen i stort sett varit enig om.

Jag skall ta ett konkret exempel för att bättre belysa vad vi menar. Eftersom herr Bergman i Göteborg senare kommer att tala väljer jag ett ärende från hans och mitt gemensamma hemlän. En kommun som upprättat generalplan enligt konstens alla regler och som följt de riktlinjer som riksdagen ställt upp, tagit hänsyn till de naturvårdsområden som nu finns och de krav på ytterligare områden för naturvård och friluftsliv som riksdagens riktlinjer för den här kommunen innebär, tagit hänsyn till tätortsutbyggnad, vägmark som bedömts åtgå, hävdat jordbruket och skogsmarkens skydd osv. kom ändå fram till att det därutöver fanns vissa områden utan specifika krav på markanvändning. Man sade sig då att det var markområden där det borde finnas möjlighet att tillåta glesbebyggelse, prövad på det sätt som angetts i principuttalanden. När planen skulle granskas av länsstyrelsen enades planenheten och den juridiska enheten om att göra granskningen i det här avsnittet med utgångspunkt från den skärpning av byggnadslagens bestämmelser som jag nämnde att riksdagen fattade beslut om 1971. Det innebär att länsstyrelsen uttalar att enligt byggnadslagens mening är all tillkommande bebyggelse i den här kommunen att anse som tätbebyggelse. Det betyder då att de principuttalanden som har gjorts därefter inte har kommit att beaktas vid prövningen av den generalplan som upprättats med ledning av 1972 års beslut om den fysiska riksplaneringen.

Eftersom vi vill ge kommunerna rätt och möjlighet att låta sitt planarbete utföras inte enbart efter byggnadslagens formella bestämmelser utan också efter de riktlinjer och uttalanden som gjorts i riksdagen har vi funnit det nödvändigt – då någon revidering av byggnadslagen inte kommer att ske snabbt – att yrka på att riktlinjerna får formen av motiv till lagtext.

Fru talman! Med hänvisning till detta yrkar jag bifall till reservationen 1 i civilutskottets betänkande 1975/76:16.

Herr DANELL (m):

Fru talman! Vad gäller reservationen 1 har herr Mattsson i Skee utvecklat innebörden av det ställningstagande som moderater, folkpartister och centerpartister har gjort. Vi moderater följer reservationen, då vi alltsedan glesbebyggelserätten försvann har blivit styrkta i vår uppfattning att riksdagen gjorde ett allvarligt fel, när denna allmänna rätt till glesbebyggelse utan alltför omfattande byråkrati försvann. Även om gällande regler kan medföra en smidig behandling av vissa ärenden i en del kommuner, är det uppenbart att lagen också ger alltför långtgående möjligheter att stoppa en naturlig och icke miljöförstörande mindre bebyggelse. Att en befintlig bebyggelse kompletteras för att exempelvis familjemedlem-

mar skall kunna samlas i en gårdsbebyggelse eller för att lantbrukare skall kunna erbjuda fritidsfolk ett hus kan inte allmänt sett betraktas som en naturförstörelse eller på annat sätt vara skäl till förbud från myndigheterna.

Moderata samlingspartiets motioner och reservationer under årens lopp har väl visat våra uppfattningar i frågan, och vår strävan att åstadkomma lagändringar i byggnadslagstiftningen står självklart kvar. Vi har i det särskilda yttrandet nr 1 utvecklat våra synpunkter rent allmänt sett. Men eftersom reservationen 1 är ett steg åt rätt håll när det gäller att skapa lika förutsättningar i olika landsdelar och stävja för långt gående praxis av gällande lag yrkar jag bifall till denna reservation.

Med hänsyn till de svårigheter som tycks förefinnas när det gäller att få fram en ny byggnadslagstiftning kan det inte vara bra att bara sätta sig ned och avvakta det arbete som återstår och hoppas på att det under 1977 kommer en proposition om nya byggnadslagregler. Just nu finns både byggnadslagutredningen och departementspromemorior i ärendet. Kommuner vet varken ut eller in sett på sikt. Detta förhållande måste naturligtvis rättas till. I den utomordentligt viktiga frågan om glesbebyggelserätten finner vi det angeläget att man tar ett tag så snabbt som möjligt.

I reservationen 2 återkommer vi moderater till en fråga, som gäller rättsskydd för markägare. Genom de många lagändringar som har tillkommit under senare år i marklagstiftningen har man nästan till alla delar tunnlat ut markägarnas möjligheter att hävda sin rätt eller att få klara regler för markanvändning m. m. Att kommunerna skall ha möjligheter att planera ett rationellt samhälle är klart. Det är också givet att enskilda markägare måste acceptera inskränkningar för det allmännas bästa. Men det är knappast lika självklart att vi skall ha lagar, som är så uttunnade att man inte kan utläsa hur stora chanserna är att en kommun om några år vill göra anspråk på viss mark. Både expropriationslagen och förköpslagen, vilka vi diskuterar i andra sammanhang, ställer så ringa krav på en kommun att behöva motivera sitt ingrepp, att det i dag är omöjligt att bedöma risken för att myndigheterna skall göra anspråk på mark.

Våra uppfattningar i dessa frågor och även i dem som jag nyss var inne på när det gäller reservationen 1 gör att det faller sig naturligt att det även i vår skärgårdsmotion, som till en del nu behandlas rent allmänt från marklagssynpunkt, finns krav på att redan givna löften och utfästelser till markägare samt befintliga översiktsplaner inte får frångås abrupt på grund av arbetet med den fysiska riksplaneringen. Detta utesluter självfallet inte att frågan om jämkningar kan aktualiseras i undantagsfall. Enligt vår uppfattning bör det då vara självklart att det skall finnas en rimlig ersättningsrätt för förlust av byggnadsrätt.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall även till reservationen 2.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Fru talman! För ungefär tio år sedan började politiker i USA reagera mot de alltmer komplicerade förslag som kom fram genom administrationen. Både senaten och representanthuset upplevde svårigheterna att bedöma framtida konsekvenser av alltmer avancerade tekniska lösningar. De som skulle fatta besluten hade mycket små – ofta inga alls – möjligheter att se de följder deras handlande kunde få. Många politiker ställde sig då frågor: Finns det en väg ur detta dilemma? Kan vi ändå inte få fram ett system som ger oss en möjlighet att se in bakom teknikens dunkla slöjor? Kan vi inte konstruera en lösning som ger oss en chans att se konsekvenserna innan vi beslutar?

Det här var inget speciellt amerikanskt dilemma. Beslutsfattare i många länder och i vitt skilda situationer har mött samma svårigheter, har känt samma oro: Vilka konsekvenser får mitt beslut?

I detta klimat, under denna press och i dessa svårigheter, men i ett klart försök att ta ansvar för framtiden och besluten föddes tanken på en teknikvärdering – tanken på att kunna tänka efter före. Teknikvärdering är ett försök att bedöma stora och komplicerade tekniska system utifrån andra synpunkter än bara tekniska och ekonomiska. Det är ett försök att se effekterna på hela samhällsekonomin, samhällets organisation och konsekvenserna för de enskilda människorna.

I dag används teknikvärdering i många länder. Metoderna och utgångspunkterna är varierande, men tre huvudprinciper är gemensamma. Teknikvärderingen skall

1. vara en tidig varningssignal för att förhindra eventuella misstag.
2. studera konsekvenserna även i andra och tredje led och inte bara ta upp direkta effekter.
3. beakta alla gruppers intressen.

Utifrån den sista principen förstår vi att teknikbedömning inte är något som uteslutande är förbehållet tekniker. En stor och bred grupp av människor med förankring i olika synsätt måste ingå.

Teknikvärdering är ett system som redan vunnit insteg i Sverige. Sekretariatet för framtidsstudier gav förra året ut en rapport om teknikbedömning. Sekretariatet håller också i organisationen av tre svenska försöksstudier som ingår i ett OECD-program om teknikvärdering. För inte så länge sedan publicerade försvarets forskningsanstalt en studie som tar upp teknikbedömningens roll i beslutsprocessen. Ett annat tecken på hur aktuellt det här problemet är visar sig i TCO:s beslut att inrätta en teknikvärderingskommitté. Teknikvärdering är alltså en metodik som redan har prövats i Sverige och som är under snabb utveckling internationellt. Självklart är att all teknikvärdering skall göras av personer som står helt fria i förhållande till det objekt som skall prövas.

Frågan om uranbrytningen i Ranstad är komplicerad. En lång rad av faktorer måste vägas mot varandra. Miljöfrågor med följdverkningar långt in i framtiden kommer att väga tungt i den slutliga bedömningen. Vi håller oss med bestämda regler för hur prövningen av en eventuell uran-

brytning i Ranstad skall gå till. Men denna prövning får svårt att ta hänsyn till alla de konsekvenser som kan följa med Ranstad. Nu har vi en enastående chans att försöka använda nya rön. Nu kan vi pröva teknikvärdering.

Folkpartiet har flera gånger motionerat om att vi skulle satsa på teknikvärdering – men förgäves. Nu har riksdagen en stor konkret fråga att handlägga. Då bör vi pröva denna nya möjlighet. Problematiken kring Ranstad är stor. Den berör många människor. Den har många aspekter, både sociala och miljömässiga. Den kan få konsekvenser långt in i framtiden. I fallet Ranstad bör vi pröva teknikvärdering.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Herr BERGMAN i Göteborg (s):

Fru talman! Det betänkande som vi nu behandlar omfattar elva motioner, men av dessa har bara tre följts upp i lika många reservationer. Jag skall bara göra några kommentarer till dessa reservationer.

I fråga om den första är vi väl inom utskottet egentligen inte så oeniga som det kan synas. Vi var väl på det klara med att 1947 års bygglagstiftning har fått nya inslag allteftersom. Och med den arbetsmetod man har i rättstillämpningen, med lagtext och lagmotiv, kan det vara en svaghet i att man utöver direkta lagändringar har gjort uttalanden med hänsyn till frågor som har aktualiserats efter hand, vilket har medfört en viss oklarhet i tillämpningen. Det är dock inte på det sättet, som herr Mattsson i Skee påstod, att länsstyrelserna inte känner till vad riksdagen och regeringen har uttalat. Reservationen innehåller ju det betyget att de anvisningar, som planverket ger ut till ledning för tolkningen av de riktlinjer som angivits, är mycket bra. Sålunda blir även riktlinjer som inte har form av lagtext eller är av lagmotivskaraktär bekanta i varje fall på länsstyrelsenivå.

Reservanterna vill alltså beställa en genomgång av allt som har uttalats i dessa frågor och se vad man kan arbeta in som lagmotiv i syfte att få en klarare tillämpning ute i landet. Men till hösten får vi som bekant en promemoria från regeringen – det är så klart annonserat som man kan begära – där man har överarbetat den remissbehandling av bygglagutredningen, som vi alla vet var omfattande. Denna promemoria skall i sin tur sändas ut på remiss, och vi kan förvänta en proposition, inte under riksmötet 1976/77 men under hösten 1977. Allt talar för det.

Därför ansåg utskottet det vara överflödigt att nu beställa en genomgång av den bygglagstiftning som riksdagen snart skall få ta ställning till genom en proposition. Det är ju samma folk som skall göra det jobbet i departementet, och det måste vara en felaktig arbetsordning att gå till väga så som reservanterna vill.

För mig har det varit oklart vad som var skälet till att moderaterna anslöt sig till denna reservation. I den brasklapp i form av ett särskilt yttrande som moderaterna har hängt på reservationen står något om att det nya läget har skapat behov av den föreslagna genomgången. Mo-

deraterna har ju ingen speciell kärlek till riksplaneringen och vill väl inte ha alltför specificerade bestämmelser och hårdragna tillämpningsföreskrifter, utan de vill väl att kommunerna skall ha en viss rörelsefrihet. Ett striktare uttalande i lagmotivsform måste ju innebära motsatsen till det som herr Danell annars pläderar för. Om moderaterna med "det läge som nu uppkommit", menar lottläget i riksdagen och att speldjävulen så gripit moderaterna att de vill offra både gård och grund, dvs. sin egen ideologi, för att vara med här, vet jag inte, men troligen är det frestelsen att vinna en lottdragning som gjort att moderaterna varit med om reservationen.

I sak är detta alltså ingenting som vi tvistar om. Vi säger: Låt arbetet med ny byggnadslagstiftning göras färdigt. Låt oss få promemorian till hösten och proposition hösten 1977. Därefter kan man iaktta allt det som hitintills har sagts och de värderingar som i dag finns på byggnadslagstiftningens område. Då får vi den utformning som vi egentligen alla vill ha. Men vi får naturligtvis ingen lottning i riksdagen, och det kan vara beklagligt för en del.

Herr Danell talade om reservationen 2, som också är litet överraskande. Det är inte så länge sedan vi var helt eniga i den här kammaren om att de intentioner som riksplanen uttalar skall gälla vid tillämpningen ute i landet. Man skall därför inte låta gamla utfästelser gälla, utan riksplanens intentioner skall få slå igenom. Det har vi varit eniga om också då det gäller konkreta fall. Vi har varit ute och rest och sett på objekt som varit tvistiga och som är föremål för mycket publicitet – exempelvis Båven. Vi har då sagt att riksplanens intentioner skall genomföras.

Vi vill genomföra det som riksplanen uttalar. Vi vill inte ha det bara som festtal utan det skall också gälla i praktiken, och då får de s. k. utfästelser som gjorts tidigare, baserade på föråldrade värderingar, vika för den vilja vi har i dag. Det var vi eniga om. Man har nu tydligen vaknat till och sett att detta inte var vad man hade tänkt sig. Nu vill man alltså ändra på det. Uppfattningen tycks vara att riksplanen skall vara någonting som vi skall ha och tala vackert om. Men vi skall inte tillämpa den, utan vi skall låta de gamla värderingarna styra handlandet ute i kommunerna. – På den punkten är moderaterna ensamma.

Sedan till herr Strömberg i Botkyrka. Jag skall inte säga så mycket om reservationen 3. Herr Strömberg utvecklade ganska mycket vad som kan sägas om teknikvärdering. Jag har försökt läsa in det. Det är inte så enkelt. Terminologin som finns i svensk text – som jag försöker tillägna mig kunskapen genom – är inte speciellt klar och enkel. Herr Strömberg sade att det döljs något bakom teknikens dunkla slöjor, men jag vill hävda att det framför allt bakom terminologins dunkla slöjor har dolts en mängd oklarheter. Det är nämligen inte klart fixerat vad som är teknikvärdering. Det är inte någon klart utformad och erkänd vetenskaplig metod. Teknikvärdering är ett mycket fint ord, och det kan användas i diskussionen, men det är mycket oklart.

Teknikvärdering innebär väl egentligen att man samlar all möjlig kun-

skap för bedömning av något man håller på med – för att se hur det kan verka framåt i tiden, på så många områden som möjligt. – Det kan man säga om man försöker göra en formulering i enkla vardagliga ordalag. Så har det arbetats även tidigare, men nu skall det ske i litet mer ordnade former. I varje fall skall resultaten samlas under ett begrepp – enligt herr Strömbergs teknikvärdering.

När det gäller just det aktuella objektet, Ranstad, får vi nu ett slags teknikvärdering; det redovisas synpunkter från olika intressenter inför den prövning som där skall ske. Synpunkter från alla möjliga håll kommer att beaktas vid den slutliga prövningen. Såsom underlag har vi någonting som vi egentligen skulle kunna kalla teknikvärdering, om vi nu var benägna att använda oss av så fina ord som man använder i andra finare salonger. Jag tror att vi på den här punkten kan vara helt nöjda med att det – med de metoder vi har att tillgå i det här landet – sker en uppsamling av de synpunkter som kan finnas på de ingrepp som görs i naturen, de eventuella skador som inträffar när det gäller naturen kring Billingen och verkningarna för framtiden. Som vi själva har sagt får vi den frågan hit till riksdagen för ställningstagande. I det sammanhanget har vi möjligheter att säga vår mening.

Med detta, ärade talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MATTSSON i Skee (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Bergmans i Göteborg inlägg föranleder bara ett par kommentarer från mig.

Självfallet är länsstyrelserna informerade om vad vi beslutar här i riksdagen. Men däremot vet herr Bergman som en pragmatisk man lika väl som jag att man när man kommer fram till en juridisk tolkning och granskning av byggnadsplaner och byggnadsärenden lätt faller tillbaka på det som stadgas i en paragraf medan däremot riktlinjer och uttalanden från riksdagen inte tillmäts samma status. Det var det som jag påtalade och som jag belyste med exempel. Även från andra delar av landet finns exempel på denna som vi tycker felaktiga handläggning.

Sedan vill jag notera att vi var principiellt ense, och det tycker jag är bra. Det är ju mycket värdefullt – oavsett hur det kommer att gå vid lottningen i dag i det här ärendet – att ett förslag från en regering, hur den än är sammansatt, följer de principiella uttalanden som man hittills under riksplanarbetet har varit överens om i riksdagen.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Fru talman! Beträffande reservationen 2 vill jag säga att man inte, som herr Bergman i Göteborg nu gör, skall dra ut konsekvenserna av resonemangets så långt att vi nu helt plötsligt skulle ifrågasätta den fysiska riksplaneringen. Det har inte varit några delade meningar om principerna för den. Däremot har vi moderater en annan mening om hur den skall genomföras i praktiken, om hur mycket man skall acceptera av planerande

och hur snabbt planerna skall genomföras.

Vår reservation bygger, som jag sade förut, på en rättstrygghetssynpunkt. Även markägare skall kunna kräva av samhället att bli införmerade om vad som sker och att givna löften i form av t. ex. översiktsplaner skall kunna stå sig under viss tid, så att inte förhållandena ändras snabbt från det ena läget till det andra. Detta gäller i all synnerhet som vi vet att socialdemokraterna inte är benägna att acceptera kravet på ersättning åt dem som förlorar sin byggnadsrätt. Det gäller dessutom i det avseende som vi just nu behandlar en skärgårdsmotion. Vi talar där om en levande skärgård, där människorna skall ha rimliga möjligheter att bygga för att kunna fortsätta sin verksamhet.

Beträffande reservationen I frågar herr Bergman om speldjävulen har gripit oss – i vår förtjusning inför att få vara med om en lottdragning skulle vi ha kastat oss i famnen på mittenpartierna. Nu är det faktiskt mera seriöst än så. Vårt ställningstagande är grundat på vår uppfattning att utfallet av de kommunala myndigheternas behandling av frågor om genomförande av gles bebyggelse inte skall vara som spel på rysk rulett. I dag har man ingen aning om hur kommunen kommer att reagera, eftersom olika kommuner handlägger dessa frågor på helt olika sätt. I syfte att försöka få till stånd en enhetlig behandling i olika delar av landet har vi avgivit vår reservation. Den är endast ett steg på en ganska lång väg mot det som vi i andra sammanhang förordar, nämligen helt andra principer i bygglagstiftningen.

Att vi just nu vill driva på denna fråga inför nästa riksmöte beror på att vi faktiskt inte har en aning om vad som skall komma. En proposition i bygglagfrågorna kommer att framläggas hösten 1977. Men hänsyn till de departementspromemorior som kommit efter remissbehandlingen av bygglagutredningen måste jag tillstå att jag tar mig för pannan om de skall ligga till grund för en proposition. Jag hoppas att denna fråga dessförinnan kommer att bearbetas ytterligare en hel del i syfte att på ett bättre sätt ta hänsyn till folkviljan i dessa frågor.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Fru talman! Statskontorets tidning, Administrations-Tema nr 1 i år hade en ganska utförlig artikel om teknikbedömning. Där refereras bl. a. till en studie som är gjord av sekreteriatet för framtidsstudier. I rapporten sägs att teknikbedömning bör ingå som en naturlig uppgift i arbetet inom resp. samhällssektor. Vidare sägs att teknikbedömning betraktas mer som ett system än som en speciell metodik.

Herr Bergman i Göteborg påstår nu att det inte finns någon klart uttalad metod. Detta motsägs klart av hur statskontoret ser på detta. Teknikbedömning har använts under en följd av år i olika delar av världen, och vi borde också kunna föra in den metoden i en så viktig sak som Ranstad. Vi har under de närmaste åren några stora industriprojekt i vårt land som medfört att människor som bor i områden runtomkring dem är mycket oroliga och undrar vad de kan leda till; de beslut som

vi kommer att fatta om detta projekt kommer att få stora konsekvenser för framtiden. Det är därför rimligt att vi nu, utöver den metodik som i vanliga fall används, försöker föra in det system som finns i teknikbedömningen.

Det finns också en annan viktig sak här, nämligen att teknikbedömningen skall utföras av någon som står utanför de intressen som finns med i den eventuella utbyggnaden. Detta är viktigt, eftersom det skulle skapa större förtroende hos de grupper, t. ex. miljögrupper, som engagerar sig i de här ärendena.

Jag kan påminna om att ansökan om utbyggnaden av Ranstad måste tas tillbaka därför att man inte hade gjort de undersökningar som behövdes.

Jag finner, fru talman, att önskemålet om teknikbedömning fortfarande kvarstår.

Herr BERGMAN i Göteborg (s) kort genmäle:

Fru talman! För att skydda mig mot politiska olycksfall vill jag till herr Mattsson i Skee säga att jag på intet sätt vill binda mig för att godkänna en proposition som kommer att lämnas, oavsett hur den regering är sammansatt som framlägger den. Visserligen känner jag en viss trygghet i förvissningen om hur den regering kommer att se ut som skall lägga propositionen, men olycksfall kan naturligtvis alltid inträffa. Jag vill därför bestämt säga ifrån att jag absolut inte vill svära på vad herr Bohman kan vara med och styra beträffande tillämpningen av den fysiska riksplaneringen – så på den punkten vill jag försäkra mig igenom att redan nu ha detta utsagt alldeles klart.

Herr Danell säger att vi är överens om principerna för riksplanen. Ja, det är vi, men när den kommer till praktisk tillämpning för framtidens samhälle blir det kanske inte lika lätt att komma överens. Principerna är vackra och ädla och passar bra vid festligare tillfällen, men i den hårdare vardagen sätter man kanske andra intressen före dem. Därför är vi inte helt ense på den punkten.

Sedan säger herr Danell att människor inte vet vilka löften som kommuner och andra har gett markägare för att dessa skall exploatera sin mark. *Har* det fattats ett beslut om att disponera marken på ett visst sätt, står det beslutet fast enligt lag; det är klart. Men när markägarna bara har fått utfästelser av annan karaktär, kan det innebära att dessa utfästelser kan ändras. Om de ändras, får markägarna finna sig i att den spekulation de gjort inte håller.

Till slut vill jag bara säga att den risk som herr Danell talade om, nämligen att kommunerna kan fatta olika beslut om utbyggnad i sådana frågor, är jag inte alls ängslig för. Jag tycker tvärtom det kan vara ganska bra att det kan finnas litet variationer ute i landets kommuner i sätten att hantera de frågor som ligger i kommunernas händer. Jag håller nämligen järnhårt fast vid att om kommunen har beslutanderätten i en fråga är det kommunen som skall få besluta och ingen annan skall få lägga

*Den fysiska
riksplaneringen*

sig i den. Vi skall inte sitta här och fjärrstyra kommunerna och säga till dem att de har rätt att bestämma såsom vi tycker. En sådan styrning av kommunerna blir ju konsekvensen av herr Danells resonemang.

Herr MATTSSON i Skee (c) kort genmäle:

Fru talman! Eftersom de uttalanden vi ville fästa som lagmotiv grundar sig på uttalanden från socialdemokratiska statsråd och bastanta riksdagsmajoriteter utgick jag ifrån att dessa skulle hålla även efter valet 1976. För centerpartiets del är detta helt klart, och jag utgick ifrån att inte heller det parti som herr Bergman i Göteborg företräder skulle frångå sina uttalanden, om man då har kvar regeringsinnehavet.

Jag vill i det sammanhanget framföra en avvikande mening beträffande herr Bergmans bedömning när han betraktar det som ett olycksfall om det skulle bli en annorlunda sammansatt regering. Jag kan inte hålla med om att det beslut som väljarna tillsammans på valdagen kommer fram till och som således utgör en uttalad folkvilja när det gäller den politiska sammansättningen av riksdagen skulle vara en olyckshändelse.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag har två kommentarer som jag vill framföra. Den ena gäller den fysiska riksplanen. När det gäller denna fråga har vi ju under de två omgångar som denna har behandlats i riksdagen bl. a. uppnått – till skillnad mot vad regeringen avsett i sina förslag – en hårdare anknytning till riksdagens arbete och större möjligheter för riksdagen och civilutskottet att följa arbetet. Vi har också uppnått att svårare problem till syvende og sist skall lösas här och inte på regeringsplanet. Detta är naturligtvis en gång som faller oss avsevärt mycket bättre i smaken än den som annars hade varit aktuell. Vi har också i andra sammanhang försökt göra vad vi kan för att parlamentariskt fördjupa riksplaneringens arbete. Vad sedan detaljerna beträffar finner jag nu ingen anledning att gå vidare i debatten.

Den andra kommentaren som jag vill göra gäller frågan om äganderätten och huruvida man kan inskränka den, kanske t. o. m. göra den fullständigt innehållslös i vissa kommuner med viss planeringsfilosofi, medan man i andra kommuner försöker ha en mer liberal inställning. Det är ju faktiskt detta det är fråga om. Man har gjort en lagstiftning som gör att man i kommunerna kan hantera detta ganska vårdslöst i vissa fall. Detta har vi hört otaliga exempel på. Herr Bergman i Göteborg behöver bara åka ut några mil på landsbygden i olika landsdelar för att snabbt bli varse vad den nya byggnadslagstiftningen egentligen innebär i praktiken, nämligen orimligheter i form av en våldsam byråkrati som sätter krokben för en nyttig utveckling även i glesbygden. Det är detta vi vänder oss emot. Vi anser frågan om äganderätten vara så viktig att vi har aktualiserat den i grundlagsarbetet. Då kan man inte bara hänvisa till den kommunala självstyrelsen och hoppas att socialistiska kommuner skall följa en lära, medan andra kommuner följer en annan lära. Det

är inte rätt metod om man vill garantera medborgarna en vettig äganderätt till mark.

Herr BERGMAN i Göteborg (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill bara säga att herr Danell för att skydda den enskilda äganderätten är beredd att inskränka den kommunala självstyrelsen.

Fru tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Fru talman! Man kan säga att bakom det jag säger här i dag ligger en ung norrlännings resa genom Sverige strax före senaste världskriget. Jag kom från nyodlingens land. Jag hade med spaden och yxan i hand varit med om att bryta upp nya tegar. Det var ett arbete som var mödosamt, men jag gjorde det med glädje. Jag känner till hur det är att se den första skörden på nyodlad mark, och jag kommer ihåg hur vi där hemma när vi experimenterade med att även odla vete och också lyckades någorlunda tänkte: Vilka möjligheter! På min resa upplevde jag sedan andra delar av Sverige. Jag upplevde sädesfälten, den odlade jordens bördighet, den mellansvenska slätten och så slutligen den skånska. Jag skall aldrig glömma vad jag kände inför skönheten och vad jag kände inför att det här fanns skörd, mat och levebröd.

I bakhuvudet hade jag det stora nödåret 1867/68. Jag hade inte upplevt det, men jag hade suttit som barn och hört de gamla berätta hur det var då, när man sålde guldringarna för att köpa mat, när man väntade på att isen skulle försvinna så att det mjöl man fick från Ryssland omsider skulle nå fram. Man kände hungern.

Därför var jorden, åkern, tegen ett kapital, en lycka och, som sagt, stor skönhet. Detta var värt att bevara, en klenod – den svenska jorden, som bär säd, som ger skördar.

Vid denna tid var alla överens om att den hävdade jorden var värdefull. Sedan har utvecklingen enligt min mening inneburit en katastrof. Vi kunde få mat utifrån, vi kunde köpa. Jorden vart billig, nästan värdelös. Det blev en ny syn: tätorten, storstaden, koncentrationen. Kring en mängd gamla orter eller för industri välbelägna platser låg bördig mark, som utan vidare kunde exploateras och förödas. Man lade betong och asfalt, byggnader kom till liksom vägar, trafikleder och flygplatser. Den tusenåriga tegen blev industrimark. Det var den nya synen på försörjningen som krävde det, vår standard, vår utveckling till världens rikaste nation.

Jag har ofta tänkt på några rader ur en dikt av Harry Martinson som jag har citerat förr och som säger att det finns skydd mot nästan allt, men det finns intet skydd mot människan. Det finns intet skydd mot vår välfärdshypotes, som den har formulerats hos oss i vår del av västerlandet. Med kompakt misstroende eller stort oförstånd mötte man alla

förslag att vi skulle stoppa fördelningen av den odlade marken. Den nyrika samhällsplaneringen, den fina politiken, de röstgivande insatserna gick först. Också det kallades för hushållning med mark och vatten. Jag tänker på vad som hände när Sturup anlades – så relativt sent, så vansinnigt.

För snart tio år sedan skrev jag i riksdagen motioner om förbud mot att ödelägga hävdad mark. Man svarade närmast att det var onödigt. Vi skrev motioner om jordreserv och jordbank, t. ex. 1973. Nu har bilden ändrats. Nu föreligger CU 1975/76:16. På första sidan anmäls en motion av mig, nr 381. Jag har den här framför mig. Där har jag sagt – hädiskt, tycker kanske somliga: "Stundom har vanlig tanklöshet, stundom besinningslös planering och profithunger varit anledning till denna vandalisering av oersättliga tillgångar och omistliga värden." Men jag står för det.

Denna motion är besvarad i det föreliggande betänkandet nr 16. Man säger att så sent som i betänkandet nr 1 vid detta riksmöte har man behandlat saken, och det är riktigt. Det skrevs där bra, som jag tyckte, om skydd för åkermarken. Att jag motionerade igen i år beror på den debatt som har förts under den senaste vintern om ett stort flygfält i Östergötland. Jag har en känsla av att det finns besinningslösa krafter i gång, som aldrig sätter i fråga om man skall använda hävdad jord. Det finns ingenting som kan stoppa dessa krafter.

Därför är jag fundersam när det står här i utskottets skrivning att "ett skydd för jordbruksintressena kan skapas inom nuvarande system". Jag är inte lugnad. Är verkligen författningarna kända? Ja, givetvis. Men efterlevs de i praktiken? Jag har sett så mycket som sker just nu ute i kommunerna; jag är ögonvittne till det. Härondagen – på måndagsmorgonen – åkte jag ett skidspår och passerade en stor jordtipp, som nästan påminde om en ofantlig bergformation. Det var ohyggligt fult i landskapet. Dessutom vet jag att det är den bästa jorden från trakten som körts ut de senaste åren från husgrunder på det äldsta område av odlad jord som vi har i den trakten. Man har förklarat att det var ett resultat av en tidigare planering som inte gick att ändra. Jag är rädd för att det finns ohyggligt mycket av sådant runt om i landet.

När det står att "ett skydd för jordbruksintressena kan skapas" vill jag påpeka att detta är ett futuralt uttryck. Här använder utskottet en formulering som inger mig djup oro – "kan skapas". Man hoppas kanske att det verkligen skall fungera 1985 – är det meningen? Jag har en känsla av att man i dag har så mycket på gång som kan vara oroande, och jag hade med motionen velat göra ett litet inlägg, avge en protest från dem som liksom jag tycker att vi inte har råd att avstå från någon odlad jord mer. Världen ser inte sådan ut. Det är helt orimligt att det skall fortsätta som det har gjort, och jag hoppas verkligen att när civilutskottet har skrivit som det har skrivit, så skall detta vara ett viktigt uttalande som är gällande och kommer att efterlevas i framtiden.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mattsson i Skee begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 145
Avstår - 2

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Fru tredje vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på fru tredje vice talmannens anmodan herr Sundman (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 1 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde rösträkning

Nr 85

Torsdagen den
18 mars 1976

*Utbyggnad av
vattenkraft*

verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 43
Avstår - 1

Mom. 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Strömberg i Botkyrka, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg i Botkyrka begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Strömberg i Botkyrka.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg i Botkyrka begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 254
Nej - 35
Avstår - 2

Mom. 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 19 Utbyggnad av vattenkraft

Föredrogs civilutskottets betänkande 1975/76:18 med anledning av motion om kommunalt veto mot utbyggnad av vattenkraft i vissa fall.

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:1955 av fru Olsson i Hölö m. fl. (c. m. fp. vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle anta sådana ändringar i vattenlagen (1918:523) eller eljest fatta beslut som medförde att tillstånd till företag i vatten inte skulle kunna lämnas utan att samtliga berörda kommuner tillstyrkt ansökningen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1955.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Åkerfeldt (c), Strömberg i Botkyrka (fp), Mattsson i Skee (c), Olof Johansson i Stockholm (c) och Claeson (vpk) samt fru Ingvar-Svensson (c) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1955 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört

a. om riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen i vad gällde utbyggnad av vattenkraft,

b. om tilläggsuppdrag till vattenlagsutredningen,

2. av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1955 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört i fråga om avgörande beträffande vattenkraftsutbyggnad.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Fru talman! I det här betänkandet ger vi oss ut på en liten forsfärd.

När arbetet på den fysiska riksplanen startades beslutade man också göra sådana ändringar i byggnadslagen att kommunerna fick ett större inflytande. Bl. a. införde man den välkända 136 a § i byggnadslagen. Den gav kommuner möjlighet att inlägga veto mot vissa typer av anläggningar, i paragrafen exemplifierade med atomkraftsanläggningar, stålverk, raffinaderier, massafabriker, osv.

Motivet till att införa kommunalt veto var att man ville ge de av sådana anläggningar berörda medborgarna möjlighet att påverka besluten. Om man kom fram till bedömningen att nackdelarna med en etablering i kommunen övervägde skulle det också finnas möjligheter för kommunens fullmäktige att säga nej till etableringen, alltså inlägga sitt veto mot att tillstånd gavs. Man kan säga att det innebar en möjlighet att skydda befolkningen i området eller naturen från skada som skulle kunna uppkomma genom etableringen av vad som kallas miljöstörande industri.

Det finns naturligtvis också en annan sida av saken. Bevarandetressena har skjutits mer i förgrunden. Det kan då i bedömningen också läggas in att man vill värna om tillgångar som man har, tillgångar som är till glädje och av värde under fritiden.

En utbyggnad av vattenfall, som behandlas i detta betänkande genom ett förslag att införa vektorätt i vattenlagen, ingriper på många sätt i en kommuns översiktliga planering. På plussidan kan man ställa upp att en utbyggnad ger arbetstillfällen under byggnadstiden. Den ger vidare – utöver det för landet och den som utför investeringen primära, nämligen att producera energi – arbetstillfällen för drift och underhåll av anläggningen.

På minussidan kan vi ställa upp att stora arealer kortare eller längre tid kan behöva sättas under vatten, att man måste flytta folk från områden som permanent kommer att vara översvämmade, att jord- och skogsbruk

kan få vika, att förutsättningarna för fisket förändras, att regleringsmagasinen påverkar sin omgivning, osv.

Vi finner det därför från centerns sida lika angeläget att ge medborgarna ett ökat inflytande i dessa frågor som när det gäller de industri typer som jag nyss nämnde och som räknas upp i 136 a § byggnadslagen. Många gånger har de anläggningar som nämns i den paragrafen lika stor eller större betydelse för landet i dess helhet än vad en enstaka vattenfallsutbyggnad har.

Tillståndet att bygga ut vattenkraften regleras av bestämmelser i vattenlagen. Dessutom har riksdagen under den fysiska riksplaneringsperioden utfärdat riktlinjer genom vilka en del vattenfall undantas från utbyggnad. Vidare har riksdagen givit regeringen ökade möjligheter att pröva tillåtligheten av en utbyggnad genom att regeringen kan förbehålla sig prövningsrätten slutligt.

Svårigheten med ett absolut veto i vattenlagen är att i många fall ett stort antal kommuner berörs av en utbyggnad – större än vad som är fallet med de speciella anläggningarna enligt 136 a §. Även i det sistnämnda fallet kan naturligtvis många kommuner beröras, men det är ofta svårt att direkt fastlägga vilka som åsamkas skada och vilka som får nytta av anläggningarna. Som exempel kan nämnas den försurning som sker vid vissa typer av anläggningar – raffinaderier eller kraftverk.

En översyn av vattenlagen pågår. En utredning har arbetat härmed under en lång tid, och man räknar med att den snart lägger fram ett förslag. Vi reservanter anser att det är angeläget att ge lokalbefolkningen ett ökat inflytande. I avvaktan på vattenlagsutredningens förslag, remissbehandlingen av detta och slutligen en proposition i frågan anser vi att tillståndsförfarandet bör ändras så att man från slutlig tillåtlighetsprövning t. v. skall undanta nu i princip öppna projekt, därest kommun med därav berörda väsentliga intressen skulle motsätta sig tillstånd. Regeringen får då pröva styrkan av de invändningar som kommuninvånarna har och avgöra om väsentliga intressen träds för när genom den aktuella utbyggnaden.

Mot detta kan man, som majoriteten gör, invända att en prövning av de olika intressen som berörs sker redan i dag. Det är naturligtvis en riktig invändning, men vad vi eftersträvar är att ge den lokala, kommunalt förankrade opinionen en starkare ställning genom en i vattenlagen införd rätt för kommun att motsätta sig en utbyggnad om man finner att ett väsentligt intresse skadas. Det är kärnpunkten i den reservation som vi har fogat vid betänkandet. Vill man över huvud taget ge uttalandena om ökat kommunalt inflytande ett innehåll är det minsta man kan göra att gå den medelväg mellan motionens ursprungliga yrkande och majoritetens yrkande som vår reservation innebär.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr DANELL (m):

Fru talman! I detta betänkande behandlar vi en motion av fru Olsson i Hölö m. fl. om sådana ändringar i vattenlagen eller på annat sätt som gör det möjligt att förhindra att vattenkraftsföretag skall kunna genomföras utan att samtliga berörda kommuner tillstyrkt företaget.

Såsom vi moderater framhåller i reservationen 2 är det naturligt att diskutera frågan om en kommunal vetorätt i någon form, eftersom man i ett komplicerat samhälle riskerar att få allt fler konflikter mellan stat och kommun när det gäller riksintressen. Inte minst gäller detta energiproduktionen, då varje vattenkraftsutbyggnad eller kärnkraftsutbyggnad alltid kommer att stöta på motstånd, kanske från en hel berörd kommun. Inför hotet om statliga beslut som går rakt emot en uppfattning som framförts av en majoritet i en kommun anser vi moderater att det är på sin plats att klart markera betydelsen av den kommunala självstyrelsen. Huvudregeln måste vara att det är kommunerna som har ett eget ansvar för den egna näringspolitiken och att det är kommunerna själva som skall bära huvudansvaret för strukturförändringar och i övrigt för den egna översiktliga planeringen.

Med hänsyn just till vår uppfattning om en stark kommunal självstyrelse och med hänsyn till att en vattenkraftsutbyggnad kan innebära stora strukturförändringar i en kommun och även ge effekter på miljön har vi moderater prövat frågan om någon form av kommunalt veto.

När vi behandlar frågan om vetot måste vi dock vara helt på det klara med att vi faktiskt under våren 1975 resonerade ingående om hur den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften skulle gå till. Vi försökte följa principen att riksdagen inte skall gå in i olika projekt utan i stället efter klassificering av älvsträckor och möjliga projekt bestämma den vidare handläggningen i stort – var någonstans beslut skall fattas om kommande utbyggnad av vattenkraft. I de bedömningar som då gjordes och som jag tycker skall gälla även framöver måste givetvis hänsynstagandet till miljövärden men också till det väsentliga riksintresset i fråga om att garantera en viss energiproduktion väga tungt. Vi måste akta oss för att tunna ut den redan ganska instabila energibalans som vi bestämde oss för förra året. Såsom riksdagen uttalade 1975 skall det ges tillfälle helst redan 1977 att ånyo efter genomfört utredningsarbete få underlag för beslut om den kommande vattenkraftsutbyggnaden.

Beträffande de försök som görs i motionen 1955 och i reservationen 1 av centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna att finna former för ett veto för kommunerna vid vattenkraftsutbyggnad måste vi dess värre konstatera att resultaten inte är särskilt realistiska. Motionens krav på vetorätt för, som man uttrycker sig, "berörd" kommun är helt omöjligt att genomföra, eftersom berörd kommun kan vara kommun belägen långt ifrån själva projektet men där ett fåtal centimeters vattenhöjning eller sänkning sker på grund av ett projekt längre upp. Samtliga partier i utskottet har också insett att den formuleringen är omöjlig.

Nr 85

Torsdagen den
18 mars 1976

*Utbyggnad av
vattenkraft*

I stället har man i reservationen I uttryckt det så, att en kommun med ett "väsentligt intresse" skall oavsett tillstyrkan från andra kommuner kunna omintetgöra ett projekt. Under utskottsarbetet har vi försökt utröna vad begreppet "väsentligt intresse" i praktiken innebär, men vi har på den punkten av förstäligen skäl inte fått något ordentligt svar. Ytterst blir det en uppgift för regeringen att bedöma huruvida en kommun skall anses ha "väsentligt intresse" eller inte och om detta i så fall skall ge kommunen vetorätt mot ett vattenkraftsbygge. Det blir således så att samma regering som kanske skall pröva ett sådant här projekt också skall pröva om någon kommun eller flera kommuner har ett väsentligt intresse. Min uppfattning är att en sådan vetorätt aldrig kommer att kunna få någon praktisk betydelse och därför inte bör antas. Vi bör inte fatta högtidliga beslut som i praktiken inte kommer att innebära någon förändring. Bilden kompliceras onekligen av att en kommun skall kunna hindra ett projekt oavsett vad andra kommuner – kanske också med väsentligt intresse – tycker.

Fru talman! De mycket speciella formuleringar som återfinns i reservationen I omöjliggör, trots att vi i våra resonemang från början hade gemensamma värderingar i dessa frågor, någon uppslutning från oss moderater. Inte heller utskottsmajoritetens formuleringar kan vi dela, eftersom dessa andas föga förståelse för kommunernas möjligheter att besluta över sin utveckling. Moderaterna har i stället i en egen reservation valt dels att, som jag tidigare har utvecklat, understryka vikten av att kommunerna så långt som det är möjligt får bestämma över sig själva, sin näringsstruktur, miljö m. m., dels att föreslå att riksdagen ger regeringen till känna vår uppfattning om behovet av samstämmighet mellan stat och kommun inför beslut om vattenkraftsutbyggnad med hänsyn till de förändringar som sådana beslut kan medföra för en kommun.

Fru talman! Med anledning av det anförda yrkar jag bifall till reservationen 2.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Fru talman! De vattensystem eller delar därav som ännu inte påverkats av vattenkraftsutbyggnaden är få. Längre byggde vi ut vattenkraften utan att lägga större vikt vid miljö- och bevarandeskäl. När väl dessa intressen blev alltmer erkända och fick större politisk tyngd kom en ny energisituation. Kravet på att minska vårt importbehov, främst av olja, gav större tyngd åt dem som ville utnyttja ännu outbyggda älvar eller älvsäckningar.

Naturskyddsintressena har genom utvecklingen kommit i kläm. Ekonomiska skäl väger lätt över, utan att man alltid fått en allsidig prövning.

Den lagstiftning som vi nu har i vårt land ger en kommun möjlighet att stoppa uppförandet av t. ex. fabriker, som får stora negativa konsekvenser för en bygd. Främst är det olika miljöfaktorer som har diskuterats, t. ex. påverkan på luft, vatten osv.

Utbyggnaden av ett vattendrag får oftast stora och omfattande följder.

De skador som uppkommer kan i regel aldrig läkas. I dag kan vi restaurera nedsmutsade och utdöda sjöar, men vi kan inte klara de stora skador som uppkommer vid vattenkraftsutbyggnad.

Byggs en älvsträckning ut är skadan omöjlig att reparera. Från många synpunkter är det angeläget att ett så allvarligt ingrepp förankras hos människor som bor runt älven. Genom det förslag som nu föreligger i reservationen I förstärks det kommunala inflytandet. Det kan bli möjligt för lokalbefolkningen att i större utsträckning ta del i och påverka de beslut som blir avgörande för en eventuell utbyggnad. Därigenom tror vi att miljö- och bevarandebestyrkelsen kan föras fram på ett starkare och mer engagerat sätt.

Ur en annan aspekt innebär reservationen en avsevärd förstärkning av det kommunala inflytandet. Denna utveckling, som leder till att kommunerna får mer att säga till om i för dem viktiga frågor, är en princip som vi alla brukar omfatta. Tyvärr har socialdemokraterna i dag hamnat i ett centraliseringstänkande. Majoritetsskrivningen innebär att makten stannar i kanslihuset och att mindre inflytande ges de närmast berörda människorna. Maktkoncentration brukar vi folkpartister kalla det.

I dag kan vi läsa i Dagens Nyheter att regeringens främste rådgivare i energifrågor, Erik Grafström, uttalat sig om Kalixälven. Grafström vill nu bygga ut Kalixälven. Uttalandet är inget annat än ett attentat mot en av de få älvar som ännu är outbyggd. Folkpartiet motsätter sig absolut en utbyggnad av Kalixälven. Den måste bevaras.

Grafströms uttalande är mycket allvarligt. Med tanke på Grafströms centrala ställning kan man befara ytterligare attacker mot de miljövärden som finns i ännu outbyggda älvar och älvsträckningar. Sådana tilltag måste stoppas. Genom att rösta på reservationen I stärker vi kommunernas ställning och ger större möjlighet för dem som företräder den lokala befolkningen att stoppa onödig utbyggnad av vattenkraft.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen I.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Fru talman! Med anledning av reservationen I till civilutskottets betänkande nr 18 vill jag göra en kort kommentar.

Vpk har i olika sammanhang, då frågor med anknytning till det betänkande vi nu behandlar debatterats, bl. a. gett uttryck för följande:

Mot bakgrunden av den erforderliga elproduktionen och vattenkraftens möjliga roll på längre sikt bör en nationell försörjningsplan upprättas. En sådan plan måste också sikta till att slå vakt om starka skyddsintressen och att skydda den biologiska miljön. Som princip bör gälla att återstående orörda älvar inte får byggas ut i de fall detta innebär ingrepp som inte kan anses obetydliga.

De miljömässiga skälen mot en utbyggnad har ökat i tyngd i flera olika hänseenden. Bl. a. har rena bevarandesynpunkter förstärkts genom att allt fler fått klart för sig att det återstår ett mycket litet antal vattendrag och älvsträckor där ingrepp inte gjorts.

Torsdagen den
18 mars 1976

*Utbyggnad av
vattenkraft*

Vidare har man fått klart för sig att ingreppen i form av vattenkraftsutbyggnad orsakar störningar i totalmiljön av en omfattning som man inte tidigare varit medveten om.

Det handlar i detta ärende i hög grad om kommunernas möjligheter att hävda sina egna vitala intressen och om kommuninvånarnas möjligheter att påverka utvecklingen och styra planeringen i sina kommuner. Den nuvarande energisituationen får inte leda till att man avstår ifrån att öka kommunernas inflytande då det gäller vattenkraftsutbyggnader som kan innebära ingrepp och förändringar.

Vi vill alltså öka kommunernas inflytande på detta område som ett led i att stärka den lokala självstyrelsen och få till stånd i stort sett samma kommunala inflytande då det gäller vattenkraftsutbyggnader som i fråga om andra områden, exempelvis vid miljöstörande industriell verksamhet.

Jag vill i detta sammanhang också betona vikten av att miljökraven upprätthålles även i sådana fall då ekonomiska skäl kan anföras för en prutning på miljöhänsyn. Bevarandevärden, knappheten på outbyggda älvsträckor, rörligt friluftsliv, fiske, kulturminnesvård, landskapsbildning och forskning kräver en stark återhållsamhet med nya utbyggnader.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1.

Herr BERGMAN i Göteborg (s):

Fru talman! Det kan vara svårt för dem som till äventyrs bara lyssnar på oss här i kammaren eller bara läser debattprotokollet utan att studera handlingarna i ärendet att få klart för sig vad det egentligen är fråga om. I det som sägs bakas ju in rätt mycket av juridiska spetsfundigheter och andra uttalanden som gör att man kan tro att det här är något helt annat än vad det är.

Herr Strömberg i Botkyrka sade att folkpartiet vill att människorna skall ha så mycket som möjligt att säga till om och att han är emot all maktkoncentration. Det låter vackert. Var är makten koncentrerad i den här frågan? Jo, till oss i det här huset. Det är vi som har tagit makten över älvarna och hur de skall utnyttjas. Vi har sagt oss att avgörandet hur älvarna skall utnyttjas är en riksangelägenhet, därför att tryggheten av landets kraftförsörjning kräver vissa utbyggnader. Vårt intresse för att bevara naturen gör att vi måste väga olika intressen mot varandra. Vi har haft och kommer att få sådana frågor till behandling, och vi har direkt pekat ut var någonstans utbyggnader får ske.

Nu föreligger ett förslag om att kommunernas beslut skall få ta över riksdagens, dvs. att en enskild kommun som kan vara berörd av en utbyggnad skulle kunna lägga hinder i vägen för det riksintresse som det är att nyttja de resurser som finns i våra älvar. Kammarens ledamöter bör inse att det är en sådan vetorätt som det är fråga om. Jag vet inte om man gjort klart för sig vilka effekter det kan komma att få. För min del tror jag inte att det vore särdeles lyckat att kommunerna fick den här vetorätten. Sedan vill man låta regeringen avgöra vilka kommuner

som egentligen kan ha något intresse av denna rätt. Det tyder på en rädsla att spika exakt vad man önskar i den här frågan.

Jag skulle mycket kort kunna säga att nästan allt vad herr Danell uttalade var precis vad jag själv tyckte och hade hoppats kunna uttrycka. Det känns litet dumt att göra det nu, när herr Danell – välformulerad som han oftast är och var den här gången också – redan gjort det. Det är bara på en punkt som jag skulle vilja polemisera mot honom och det är där han ger sken av att kommunernas intressen inte är beaktade i utskottets majoritetskrivning.

Det finns flera formuleringar som klart säger att vid en eventuell utbyggnad skall stor hänsyn tas till de kommunala intressena. Men riksintresset måste få gå över. Det gäller både utbyggnad och att avstå från utbyggnad, både naturintressen och energiintressen – där får riksintresset gå över det kommunala intresset. Men stor hänsyn skall tas till det kommunala intresset. På den punkten skulle vi naturligtvis kunna föra en diskussion, men jag finner det inte särdeles meningsfullt. I den här frågan intar moderaterna och socialdemokraterna i sak samma ståndpunkt.

Med det anförda, ärade fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Fru talman! Vårt förslag innebär ett ökat inflytande för de kommuner som är berörda. Därmed blir inflytandet också större för de människor som bor i dessa kommuner – alltså de människor som bäst förstår konsekvenserna av en utbyggnad, som kan se miljöeffekterna och som kan företräda de lokala intressena. Om riksdagen följer vårt förslag, får dessa människor möjlighet att föra fram sina synpunkter med större tyngd.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Fru talman! Jag skulle vilja kommentera herr Danells inlägg, som jag blev något förvånad över. Man frågar sig varför reservationen 2 över huvud taget finns.

I denna reservation sägs att kommunen skall ha inflytande så långt som möjligt, och detta vill man ge regeringen till känna. Jag kan inte finna att reservationen innebär något annat än den prövningsmetod som i dag används. I varje sådant här ärende, där regeringen av något skäl utför den slutliga tillåtlighetsprövningen, har de kommunala synpunkterna kommit fram.

Egentligen beror denna reservation på att man i fråga om ordalydelsen var osams med socialdemokraterna. Man ville ha en annan motivering för ett avslag på motionen. Det blir slutresultatet av herr Danells synpunkter.

Herr Bergman i Göteborg gjorde ett ganska försiktigt inlägg. Han säger att vi reserverar inte vill bestämma precis hur det skall vara utan låter regeringen göra en viss prövning. Det är inte så märkvärdigt. Regeringen har en massa arbetsuppgifter, inte bara på detta utan även på andra om-

råden. En slutlig avvägning måste göras, och då har regeringen fått riksdagens uppdrag att utföra den. Självklart bör också en bedömning av vad som kan vara ett väsentligt kommunalt intresse kunna äga rum.

Liksom beträffande den fråga som vi tidigare diskuterade kommer juridiska termer in. Med den mängd synpunkter som kan föras fram i ett sådant här ärende är det inte möjligt att spika någon fastlagd linje. I så fall hade vi inte behövt diskutera utformningen av vattenlagen utan bara kunnat räkna upp de vattenfall som skulle få byggas ut eller inte.

Herr Bergman avslutade sitt inlägg med att säga att han var överens med moderaterna om att riksintresset tar över. Detta ger mig anledning konstatera att jag i mitt första anförande försökte göra klart att det här är fråga om en principiell uppföljning av det ställningstagande som man har gjort genom att ändra byggnadslagen och införa 136 a §, som ger ett avgörande veto för berörd kommun beträffande sådana mycket betydelsefulla anläggningar som atom- eller oljekraftverk. Men när det gäller att värdera ett mindre vattenfall – de större och värdefullaste är ju genom riksdagens klassificering redan undantagna – skall man alltså inte kunna ge den lokala opinionen, uttryckt genom ett beslut i kommunfullmäktige, ett avgörande inflytande på om en utbyggnad skall få ske.

Detta hänger inte ihop vare sig principiellt eller praktiskt. Eftersom socialdemokraterna och i viss mån även moderaterna är så förfärligt rädda för en principiell uppföljning även i vattenlagen, måste jag uppfatta deras ståndpunktstagande i denna fråga som att de egentligen tycker att vektorätten enligt 136 a § är ett otyg.

Herr BERGMAN i Göteborg (s):

Fru talman! Det är väl skillnad på det vi nu diskuterar och tillämpningen av 136 a § när det gäller miljöförstörande industrier. De är ju oftast möjliga att placera någon annanstans. Här är det fråga om att utnyttja en resurs som finns bara på ett givet ställe. För att nu gå till Kjell Mattssons och min del av det här landet – som vi ju är förälskade i båda två – vill jag nämna utbyggnaden av kraftverket i Trollhättan. Tänk om vi då hade haft en sådan lag som den ni nu vill ha genomförd. Jag är inte alls säker på att det hade blivit någon utbyggnad i så fall, för det var ju inte i Trollhättan det behövdes mera elektrisk ström. Det var kanske i Göteborg man ville ha den för att kunna bygga ut industrierna där.

Skall alltså en kommun som har tillgång till en stor naturresurs sitta och bestämma över den? Vi utgör dock en nation, en större gemenskap, som har vissa behov att tillgodose. Finns naturresurserna på ett ställe, så skall inte de som bor just där ha suverän bestämmanderätt.

Till herr Strömberg vill jag säga att det är inte bara fråga om inflytande, utan det är fråga om ett avgörande. Det skall ligga i kommunens hand att vägra gå med på utbyggnad av ett vattenfall i någon älv – det är vad som sägs i reservation 1, så där förs inte bara ett vanligt resonemang om inflytande.

Herr DANELL (m):

Fru talman! Herr Mattsson i Skee frågade mig vad det är som gör att vi inte kan ansluta oss till mittens och vpk:s reservation. Jag kan nöja mig med att läsa upp en enda mening i slutet på reservation nr 1: "Ett avstyrkande från en kommun med ett väsentligt intresse skall sålunda – oavsett tillstyrkan från andra kommuner – leda till att projektet tills vidare undantas från slutlig tillståndsprovning enligt VL." Detta är klämman i mittens och vpk:s reservation, och den innebär en fullständig vetorätt för *en* kommun. Om två eller tre kommuner har väsentligt intresse av en utbyggnad så skall ändå en enda kommun kunna stjälpas de övriga kommunernas intressen och andra intressen – riksin-tressen och vad man vill kalla det. Det finner vi av principiella och praktiska skäl omöjligt att gå med på, hur mycket vi än delar era värderingar om den kommunala självstyrelsen, som vi så starkt understryker i vår egen reservation.

Nu dyker det ju upp vissa problem här. Herr Mattsson säger att regeringens och riksdagens ändå skall ha det övergripande ansvaret för energipolitiken men att stor hänsyn skall tas till kommunerna. Det är emellertid vetorätt reservanterna har skrivit in i sitt förslag. Det övergripande ansvaret kan rimligtvis inte läggas på riksplanet, om man på lokalplanet skall få bestämma om ett projekt skall få komma till stånd eller inte.

Det är inte få projekt det rör sig om. Vi har ju fått väldigt mycket material från den intresseorganisation varifrån kravet på vetorätt kommer, Älvräddarnas samorganisation. Den har räknat ut att projekt på tillsammans 2 TWh borde hamna under den här vetorätten. Det är ett halvt kärnkraftverk. Var tänker centern, folkpartiet och vpk lägga det någonstans? Det är sådana värderingar vi måste göra. Vi vet allihop att energibalansen är snålt tilltagen, och i det läget kan vi inte komma ifrån riksin-tresset. Kvar står frågan: Skall man verkligen på riksplanet ha det övergripande ansvaret men på lokalplanet ha rätt att stjälpas hela projekt, t. o. m. mot vad grannkommuner tycker och hävdar?

Resonemanget om 136 a § i byggnadslagen som ett skäl till att införa en liknande vetorätt i vattenlagen går inte ihop riktigt, beroende på att de projekt som 136 a § berör är flyttbara. Ett vattenkraftverk kan man däremot inte lägga någon annanstans, när en kommun har sagt ifrån att den inte vill veta av någon utbyggnad. Så enkelt är det.

Vidare vill jag understryka än en gång att det pågår ett omfattande utredningsarbete i olika sammanhang, och vi kommer snart att få besked om vilket utvidgat beslutsunderlag som det ger oss här i riksdagen. Därför tycker jag att vi skall invänta resultaten av det arbetet och t. v. vila på det mycket färskas energipolitiska beslut som vi tog förra året och som är en god grundval för den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften i Sverige.

Avslutningsvis, fru talman: Vad är skillnaden i det här ärendet mellan socialdemokrater och moderater? Socialdemokraternas kläm innebär kort och gott ett avslag på hela tanken om vetorätt. Vi vill däremot att riks-

dagen skall ge regeringen till känna vikten av att uppnå samstämmighet mellan regering och kommun när man skall avgöra frågan om en vattenkraftsutbyggnad. Det är oerhört värdefullt att på det sättet understryka den kommunala självstyrelsen, eftersom det ändå är kommunen som i mångt och mycket bör bära ansvaret för näringsstrukturen och för bevarandet av miljön inom sitt område.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Fru talman! Här har talats om ansvaret för energibalansen. Socialdemokraterna och moderaterna är överens även om denna sak, nämligen att vi inte kan klara vår energiförsörjning ens genom att bygga ut vartenda vattenfall, även dem som riksdagen har undantagit, utan man säger att satsningen på kärnkraft är enda möjligheten.

Därför tycker jag att herr Danells och även herr Bergmans inlägg kommer i något egendomlig dager. När det gäller att bygga ut kärnkraften är det ändå så att regeringen stöter på ett absolut kommunalt veto i 136 a §. Av den anledningen tolkar jag inställningen från de båda nämnda partiernas sida på det sättet att man egentligen tycker att 136 a § är felaktig, eftersom den ju kan bromsa möjligheten för regeringen att genomföra utbyggnad av tillräckligt många kärnkraftsanläggningar för att enligt deras bedömning klara energibalansen.

När jag menar att moderaternas reservation egentligen inte betyder något är det därför att om man vill ge ett något större inflytande för den lokala opinionen måste det alltså, jämfört med det nuvarande prövningsförfarandet, vältras ytterligare någon spärr i vägen innan tillstånd ges.

Efter att riksdagen har tagit undan ett antal vattenfall som inte får utbyggas återstår vissa vattenfall som är möjliga att tillåtlighetspröva. Det system som vi har föreslagit i centerreservationen innebär att man måste bedöma vilka av de kommuner som är berörda av utbyggnaden som har väsentligt intresse att bevaka. Jag är medveten om att det inte är enkelt att ens sätta upp en katalog över vad som skall anses väsentligt, men det är ju ändå sådant som skall vara en regerings huvudvärk att ta ställning till.

När man sedan kommit fram till att det finns kommuner som har väsentligt intresse av en utbyggnad och om man har uppfattningen att det skall finnas något innehåll i det kommunala inflytandet, måste man ge möjlighet för en kommun att säga nej. Jag har alltså svårt att förstå uppspaltningen mellan den princip som man har tagit in i 136 a § och den princip som vi vill fullfölja genom att föra in en liknande bestämmelse även i vattenlagen.

Om sådana anläggningar som faller under 136 a § säger herrar Bergman och Danell att de kan placeras någon annanstans. Ja, delvis kan det villkoret uppfyllas. Det är klart att man inte gärna kan flytta ett vattenfall. Vild-Hussen gjorde det en gång, men det finns väl inte så många möjligheter ytterligare. Det är dock inte riktigt att säga att de anläggningar

som finns uppräknade i 136 a § kan placeras var som helst. Många av dem kräver sådana naturförutsättningar att det kan vara ett enda läge i landet att välja på.

Herr DANELL (m):

Fru talman! Det sista påståendet tror jag faktiskt är svårt att leda i bevis. Bakgrunden till hela 136 a § visar att den har ett annat ändamål. Det är alltså omöjligt att under den paragrafen lägga in vattenkraften och behandla denna på samma sätt.

Men, fru talman, jag måste anmäla en viss tveksamhet till reservationen 1. Det verkar som om man där är litet tvehågsen. Jag har läst igenom reservationen flera gånger. I denna utomordentligt långa reservation är det egentligen bara en enda mening där man avviker ifrån vår uppfattning, och det är när man stenhårt säger att det i alla lägen där det är en kommun som säger nej, oavsett vad alla grannkommuner anser och oavsett om de har väsentligt intresse av utbyggnad eller ej, detta skall innebära att hela frågan om ett projekt skall falla. Det är utomordentligt klart skrivet.

Den meningen, som helt plötsligt kom till i reservationen gör att jag nu också när jag hör herr Mattssons i Skee utläggning av ämnet börjar tvivla på att man verkligen har funderat igenom saken. Det är inte fråga om, som herr Mattsson säger, att man ger en något större möjlighet för en kommun att påverka ett projekt. Man kan inte lägga huvudansvaret för energipolitiken på riksdag och regering om man ger kommunerna en absolut vetorätt – vilket man gör om man bifaller reservationen 1.

Jag vill än en gång understryka att denna principdebatt förs med utgångspunkt i en i och för sig gemensam uppfattning att man skall försöka se till att kommunerna är starka, att vi skall ge dem ansvar för sin egen utveckling och att det skall råda samstämmighet mellan kommun och regering.

Men jag tycker också att debatten visar att man har tänkt igenom denna fråga för litet och för hastigt och att man borde avvakta kommande utredningsarbete innan man tar ställning i en så här utomordentligt viktig fråga – som alltså gäller över 2 TWh, att döma av de uppgifter vi fått.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herr Åkerfeldt m. fl. samt 3:o) reservationen nr 2 av herrar Adolffson och Danell, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Mattsson i Skee begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Danell begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 85

Torsdagen den
18 mars 1976

Om ökat antal praktikplatser inom den statliga sektorn

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 antar reservationen nr 1 av herr Åkerfeldt m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 120
Nej - 42
Avstår - 130

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Åkerfeldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mattsson i Skee begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 134
Nej - 116
Avstår - 41

§ 20 Om ökat antal praktikplatser inom den statliga sektorn

Herr statsrådet FELDT erhöll ordet för att besvara fru af Ugglas (m) den 18 februari anmälda interpellation, 1975/76:117, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Fru talman! Fru af Ugglas har i en interpellation frågat arbetsmarknadsministern dels när han avser att lämna den av riksdagen begärda redogörelsen för resultatet av ansträngningarna att öka möjligheterna till praktik inom den statliga verksamheten, dels hur många praktikplatser det finns i dag inom den statliga sektorn och i vilken takt de beräknas öka.

Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Praktik är av väsentlig betydelse för olika grupper som ännu inte kommit ut på arbetsmarknaden eller önskar återinträda i arbetslivet. Det kan förutom ungdomar och andra nyutbildade gälla t. ex. hemarbetande kvinnor eller människor med skilda arbetshandikapp. Praktik ingår också i allt större utsträckning som en viktig del i olika typer av utbildning.

*Om ökat antal
praktikplatser inom
den statliga sektorn*

Praktiktjänstgöring betraktas vanligen som en tillfällig korttidsanställning med betydande inslag av utbildning. Syftet är främst att skapa möjligheter till en bra introduktion i arbetslivet och en möjlighet att pröva olika arbetsuppgifter och yrkesvägar. Praktik är därmed en viktig inkörsport in i arbetslivet. Anställningsskyddslagen och de därtill knutna kollektivavtalen innehåller särskilda regler som är avsedda att bereda vägen för anordnande av praktikarbete. Också den offentliga tjänstemannalagstiftningen innehåller sådana regler.

Praktikverksamhet vid statsmyndigheterna regleras numera genom cirkulär om praktiktjänstgöring hos statsmyndighet den 29 maj 1975 (SFS 1975:326).

Av cirkuläret framgår bl. a. att "myndigheten skall med beaktande av efterfrågan på praktikplatser sträva efter att bereda platssökande anställning. Härvid får den ökade arbetsbelastning som praktikverksamheten kan medföra för anställda hos myndigheten vägas mot fördelarna från samhällssynpunkt av praktiktjänstgöring och värdet för myndigheten av praktikantens arbetsinsats." Vidare sägs i cirkuläret att myndighet skall upprätta plan för praktikverksamheten inom myndigheten och att anställning av praktikant skall ske i samråd med arbetsförmedlingen.

Inom den offentliga sektorn förekommer en relativt omfattande verksamhet med praktiktjänstgöring, ofta som ett led i utbildning av skilda slag. Inom vårdområdet har t. ex. praktiktjänstgöring en mycket stor omfattning. För statliga myndigheter är emellertid förutsättningarna varierande när det gäller möjligheterna att ta emot praktikanter. Regeringen arbetar för att utöka antalet praktikplatser inom den statliga sektorn.

Under hösten och vintern har regeringen därutöver vidtagit speciella åtgärder för att ge arbetslös ungdom möjlighet till praktiktjänstgöring inom den offentliga sektorn. Vid månadsskiftet februari-mars har mer än 4 000 sådana praktikanter kunnat beredas plats vid statliga myndigheter. Tillsammans med de praktikplatser den offentliga sektorn i övrigt fått fram innebär det att mer än 9 000 ungdomar genom dessa speciella åtgärder fått möjlighet till praktiktjänstgöring.

Inom regeringskansliet pågår f. n. ett arbete med att följa upp erfarenheterna av de insatser som har gjorts för att bereda arbetslös ungdom möjlighet till praktiktjänst inom den statliga sektorn. I detta arbete ingår bl. a. att undersöka möjligheterna att utöka antalet praktikplatser inom den statliga sektorn. Ett viktigt syfte med detta arbete är att föreslå åtgärder för att öka beredskapen för speciella insatser då arbetsmarknadsläget kräver det. Jag vill i detta sammanhang betona vikten av att även den praktikverksamhet som sätts in av sysselsättningspolitiska skäl så långt det är möjligt utformas så, att den är av värde för både praktikanterna och myndigheten-arbetsgivaren. En redovisning från detta arbete kommer att ges i nästa budgetproposition.

Statens personalnämnd genomför f. n. en utredning om praktikverksamheten inom statsförvaltningen. Resultatet av utredningen beräknas kunna föreligga under april månad.

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om ökat antal
praktikplatser inom
den statliga sektorn*

Fru AF UGLAS (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Om jag förstått det rätt, får riksdagen den redovisning den begärde på våren 1975 först i nästa budgetproposition, i januari 1977 – eller är det kompletteringspropositionen statsrådet menar? – medan vi har att vänta en utredning från statens personalnämnd redan i april.

Frågan om tillgången på praktikplatser är viktig. Den är viktig därför att 1970-talets arbetsmarknad kommit att präglas av hög arbetslöshet bland ungdom. Under de fem första åren på 1970-talet steg ungdomarnas andel av den totala arbetslösheten från 34 till 39 %. Orsaken till arbetslösheten bland ungdom är att söka både i den nya skolans funktionssätt och i utvecklingen på arbetsmarknaden. Det går inte att lagstifta fram jobb; det har ungdomen fått lära sig. Ungdomen är beroende av en god rörlighet på arbetsmarknaden liksom av ett rikligt utbud av lediga platser.

Ungdomen har svårt att få fotfäste på dagens arbetsmarknad. En praktikplats kan ge en start och en första arbetslivserfarenhet. Sysselsättningsutredningen säger i sitt delbetänkande att det är en mycket viktig uppgift att söka tillfredsställa behovet av praktik för ungdomar och andra.

Efterfrågan på praktikplatser har ökat kraftigt under senare år. Fler och fler ungdomar önskar praktik, och många grupper av studerande har fått praktik inskrivet som ett obligatorium i sina läroplaner. Om inte utbudet av praktikplatser också ökar har vi att vänta en betydande obalans mellan tillgången och efterfrågan på praktikplatser.

Hittills är det det enskilda näringslivet som tillgodosett den största andelen av praktikefterfrågan. Det statliga bidraget har varit mycket litet. Att det förhåller sig på det här sättet konstaterar bl. a. den arbetsgrupp inom AMS som jobbat med praktikfrågor och som i juni 1975 kom med en rapport. I detta gröna häfte heter det att arbetsgruppen förutsätter en större insats från statens sida, eftersom den statliga praktikverksamheten endast utgör en marginell del av den totala verksamheten.

Men, undrar någon, har vi inte under senare tid fått höra väldigt mycket om statliga praktikplatser och om allt det som görs för den arbetslösa ungdomen? Jo, och statsrådet Feldt redovisar också i sitt svar till mig här i dag att det vid månadsskiftet februari-mars fanns 4 000 praktikanter vid statliga myndigheter. Det finns emellertid en hake med dessa praktikplatser: de är i själva verket beredskapsarbeten. De betalas av AMS, och de får inte anordnas längre än till månadsskiftet juni-juli. Då tar de slut!

Hur angelägen denna insats än är – och den är angelägen, för den hjälper dagens arbetslösa ungdom – så uppfyller staten därmed inte sitt ansvar att tillhandahålla praktikplatser på en mera permanent basis. Tillhandahållandet av praktikplatser måste bli ett reguljärt inslag i myndigheternas personalplanering. Varje myndighets anslagsframställning bör innehålla en plan för praktikverksamheten. I det cirkulär om praktiktjänstgöring hos statsmyndighet som skickades ut den 29 maj 1975 talas också om upprättandet av planer. Jag undrar om statsrådet vet om

några sådana planer har upprättats?

Regeringen har varit senfärdig när det gäller att öka tillgången på praktikplatser. I oktober 1971 fick statens personalnämnd i uppdrag att göra en utredning av frågan, och sedan har inte så mycket hänt förrän nu i vinter då beredskapsjobben har plockats fram. Det gäller nu att dessa välkomna men kortsiktiga insatser inte får bli hela lösningen och att regeringen glömmer sitt ansvar på längre sikt. Arbetslösheten bland ungdom upphör inte den 1 juli. Den upphör inte ens i nästa konjunkturuppgång. Arbetslösheten bland ungdom måste mötas också med långsiktiga åtgärder, varav ett kraftigt ökat praktikplatsutbud är en.

Det vore tacknämligt om statsrådet Feldt här i dag kunde bekräfta att det pågår ett koncentrerat arbete inom statsförvaltningen på att öka antalet reguljära praktikplatser.

Herr statsrådet FELDT:

Fru talman! Jag tror att det av de båda inläggen framgår att vi är helt eniga om värdet av att arbetsmarknaden byggs ut och kompletteras med praktikplatser så långt det går och att också den statliga sektorn har en viktig roll att spela i detta sammanhang. Som även fru af Ugglas har kunnat konstatera har det bedrivits ett arbete i den riktningen från regeringens sida. I det arbetet har man genom olika allmänna anvisningar försökt stimulera myndigheter och verk att inrätta praktikplatser.

Det är emellertid två omständigheter som gör att man bör se på förutsättningarna för detta arbete i ett speciellt ljus. Det ena är som jag sade att dessa platser måste ge ett rimligt utbyte för båda parter, dvs. både de människor som får praktikplatser och myndigheten-arbetsgivaren måste se dem som ett rimligt och vettigt inslag i sin planering. För de ungdomar det gäller skall en sådan praktik således leda fram till en vidgad yrkeserfarenhet och en bättre utbildning, och den skall bli en inkörsport till arbetslivet. Från myndigheternas synpunkt skall praktikantverksamheten gå ihop med den långsiktiga personalplaneringen. Det har visat sig vara svårt i en del fall på det statliga området att förena dessa båda krav. Jag är beredd att säga att det delvis beror på att man inte med tillräcklig insats har försökt anpassa arbetet och innehållet i arbetet till tanken på en tillväxt av antalet praktikplatser. Men det uppmärksammades redan i början av 1970-talet, och man gjorde då en kartläggning och försökte, som jag sade, ge allmänna anvisningar. Vad vi nu gör – och får ett resultat från redan under april månad – är en första redovisning av läget efter det att cirkuläret från 1975 trädde i kraft. Därför kan jag inte svara på fru af Ugglas fråga vad det kan ha lett till för resultat.

Sedan har vi – och det är en litet annorlunda del av det hela – inom kanslihuset satt i gång ett arbete med ledning av det material vi får fram från statens personalnämnd och de erfarenheter vi gör av det pågående arbetet med att skaffa fram praktikplatser. Vi skall fundera över hur vi kan förena dessa mera långsiktiga önskemål – där alltså ung-

Torsdagen den
18 mars 1976

*Om ökat antal
praktikplatser inom
den statliga sektorn*

domarnas och myndighetens-arbetsgivarens intressen går ihop – med det kortsiktiga problemet när vi får förändringar på arbetsmarknaden som gör att vi ganska snabbt behöver utöka antalet praktikplatser på det sätt som vi har gjort i vår.

Hur man skall förena dessa två ting har vi inte i dag en helt entydig bild av. Jag är emellertid personligen optimistisk och tror att det skall gå. Det har visat sig att det gick ganska snabbt att få fram ett stort antal platser under denna vinter. Jag är inte beredd att skriva under på fru af Ugglas bedömning att detta enbart är arbeten som så att säga utförs i luften och betalas med AMS-medel. För det påståendet tror jag inte fru af Ugglas har något underlag. Vi bör nog först få en bättre inblick i vad det är för slags jobb som har kommit till stånd, hur det passar in med utbildningsbehoven och behovet av yrkeserfarenhet hos de ungdomar det gäller och med myndigheternas arbete.

Frågan vad som skall hända efter sommaren är ännu inte avgjord. Vi får se hur utvecklingen blir på arbetsmarknaden och vad som behöver göras – i vilken utsträckning man behöver förlänga olika åtgärder eller förstärka dem på det sätt som vi successivt och kontinuerligt har gjort under hela hösten och vintern.

Därmed kan jag också ge svar på vad jag uppfattade som en fråga från fru af Ugglas: vilken proposition det är jag tänker på när jag talar om nästa budgetproposition. Det är helt enkelt så att om det behövs ytterligare åtgärder på arbetsmarknaden för att förstärka olika gruppers möjlighet att trygga sina jobb och få nya jobb, så kommer en sådan redovisning naturligen att göras i kompletteringspropositionen. Det arbete som har en mera långsiktig inriktning, och där vi skall försöka förena dessa två krav som jag har talat om, tänker vi oss däremot att redovisa i budgetpropositionen i början av nästa år. Jag tror nämligen att vi behöver en viss tid på oss, inte minst för att kunna tillgodogöra oss erfarenheterna av det som har hänt under den här våren. Det är vi alltså inte beredda att redovisa i kompletteringspropositionen.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag är beredd att acceptera statsrådet Feldts förklaring att han i dag inte kan ge mig den första redovisningen av läget, att en utredning pågår och att den kommer. Det väsentliga för mig är att få bekräftat att här pågår ett arbete, att man inom statsförvaltningen är medveten om att dessa praktikjobb – beredskapsjobb – som nu är i gång tar slut vid månadsskiftet juni-juli och att de inte är detsamma som de mera långsiktiga praktikjobben.

Jag respekterar också ambitionen att på något sätt försöka förena det långsiktiga och det mera kortsiktiga sysselsättningsbehovet. Jag vill dock peka på en svårighet. När statens personalnämnd t. ex. definierar praktiktjänstgöring säger nämnden att tjänstgöringen bör innehålla arbetsuppgifter som utgör en del av myndighetens löpande verksamhet. Och när det gäller de jobb som AMS betalar finns uttryckliga instruktioner

att det inte får vara löpande arbetsuppgifter på arbetsplatsen. Där har vi en svårighet som det gäller att komma till rätta med.

Statsrådet Feldt trodde inte att jag hade någon täckning för påståendet att det enbart är arbeten som så att säga utförs i luften. Nej, självfallet inte, för det är någonting som jag aldrig sade. Däremot sade jag att de här praktikarbetena betalas av AMS, och när man talar om reguljära praktikarbeten menar man att de skall ingå i myndigheternas reguljära budget.

Jag ser fram emot vad vi har att vänta av den här redovisningen och av de överväganden som förekommer inom statsförvaltningen. Jag vill ändå peka på att vi har ju i tidningarna under hösten kunnat läsa om ett och annat litet förvirrande besked, t. ex. att tingsrätten i Trelleborg fick avslag på sin ansökan om medel för praktikplatser. Jag har därför en känsla av att ännu så länge har man kanske inte riktigt grepp om det här på den statliga sidan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 21 Om alkoholpolitiken

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels herr *Wikströms* (fp) den 20 februari anmälda interpellation, 1975/76:125,

dels herr *Nilssons* i Agnäs (m) den 24 februari anmälda interpellation, 1975/76:129,

dels herr *Carlshamres* (m) den 26 februari anmälda interpellation, 1975/76:132, och

dels herr *Jonssons* i Alingsås (fp) den 4 mars anmälda fråga, 1975/76:257, och anförde:

Fru talman! Herr Wikström och herr Carlshamre har i interpellationer frågat mig varför regeringen inte nu lämnar proposition till riksdagen om alkoholpolitiken. De har också frågat mig vilka grundlinjer eller vilken huvudinriktning jag anser att en kommande alkoholpolitisk reform bör ha. Herr Carlshamre har i sin interpellation vidare frågat mig om jag är beredd medverka till att, i avvaktan på en total alkoholpolitisk reform, åtgärder snabbt vidtas för att motverka alkoholmissbruk bland barn och ungdom.

I en annan interpellation har herr Nilsson i Agnäs frågat mig om jag avser att vidta någon omedelbar åtgärd i syfte att råda bot på alkoholproblemen i grundskolan.

Slutligen har herr Jonsson i Alingsås frågat mig om min inställning till åldersgränsen för inköp av rusdrycker i systembutik och vilka åtgärder jag avser att vidta för att komma till rätta med bl. a. det stora mellanölsmissbruket bland barn och ungdom.

Torsdagen den
18 mars 1976

Om alkoholpolitiken

Jag besvarar interpellationerna och frågan i ett sammanhang.

Alkoholpolitiska utredningens betänkande har varit föremål för en ingående remissbehandling. I ett flertal av remissvaren har riktats stark kritik mot utredningens förslag. Samtidigt har en rad nya förslag och synpunkter förts fram. Kritiken har inte minst riktats mot utredningens förslag till allmän inriktning av alkoholpolitiken. Många remissinstanser har ansett att utredningen i större utsträckning bort se alkoholpolitiken som en del av socialpolitiken.

Flera av de förslag från utredningen som i den allmänna debatten väckt stort intresse har också blivit föremål för stark kritik och förantlett motförslag. Det gäller bl. a. utredningens förslag om mellanölet och åldersgränsen vid inköp i systembutik som också tas upp i de frågor som nu riktats till mig.

Jag vill understryka att alkoholmissbruket är ett av de största sociala problemen i vårt samhälle. Därför bör också den framtida alkoholpolitiken på ett annat sätt än utredningen har föreslagit ha en socialpolitisk utgångspunkt och förankring. Detta innebär att den framtida alkoholpolitiken bör vila på en delvis annan grund än utredningen har föreslagit. Det utredningsmaterial som föreligger behöver därför i stora delar bearbetas och kompletteras.

Den framtida alkoholpolitiken bör domineras av positiva, förebyggande åtgärder och få en sådan utformning att folkrörelserna ges goda möjligheter att medverka i detta mycket viktiga arbete. Upplysningsfrågorna blir av stor betydelse i den framtida alkoholpolitiken. I en nyligen framlagd proposition föreslås också ökade anslag till upplysning i alkoholfrågan under nästa budgetår. I en särskild proposition har också lagts fram förslag om ett kraftigt ökat stöd till nykterhetsorganisationerna för att bl. a. bereda dessa möjlighet att öka sina informationsinsatser.

Den viktigaste målgruppen för alkoholpolitiken är ungdomen. Ökade informationsinsatser måste göras med sikte på bl. a. ungdomarna själva, deras föräldrar, lärare och fritidsledare. Undervisningen i alkoholfrågan måste förbättras. Även i övrigt bör de alkoholpolitiska åtgärderna i första hand inriktas på att förebygga alkoholmissbruk bland ungdomar och att hos ungdomarna själva skapa en ökad medvetenhet om alkoholens risker.

Alkoholpolitiken måste också innehålla regler om restriktioner i olika avseenden. Det blir då av stor betydelse att sådana nödvändiga regler också kan kontrolleras effektivt. Betydande förstärkningar kan därför behövas för länsstyrelsernas verksamhet med tillstånd och kontroll av försäljning och servering av alkoholhaltiga drycker. Det är också viktigt att finna lämpliga former för kommunernas medverkan i detta arbete.

Mot den bakgrund som jag nu har angett har regeringen funnit det angeläget att snabbt få till stånd en mera samlad belysning av de alkoholpolitiska frågorna än utredningens betänkande och remissvaren ger. Den uppgiften har nu lagts på en inom regeringskansliet tillsatt beredningsgrupp, som i sitt arbete skall ta kontakt med berörda myndigheter och organisationer. Beredningsgruppen skall på grundval av betänkandet

och remissvaren redovisa ett samlat underlag för regeringens ställningstagande. Det är inte fråga om en ny alkoholpolitisk utredning. Vad det gäller är att tillskapa ett allsidigt beslutsunderlag för en alkoholpolitisk reform, där åtgärderna kan sättas in i sitt sociala sammanhang. I direktiven för beredningsgruppen understryks att den skall arbeta snabbt och att arbetet om möjligt skall vara klart före årets slut.

Den redogörelse som jag nu har lämnat anger skälen till att regeringen inte anser det möjligt att f. n. lägga fram en proposition om alkoholpolitiken. Jag har genom denna redogörelse också angett den allmänna inriktning som en kommande alkoholpolitisk reform enligt regeringens mening bör ha.

Eftersom flera av de övriga frågor som ställts till mig gäller alkoholmissbruket bland ungdomen vill jag understryka att just ungdomsfrågorna är de viktigaste i den alkoholpolitiska reform som regeringen nu förbereder. Vi känner en stark oro för de problem som föreligger då det gäller ungdom och alkohol. I direktiven för beredningsgruppen framhålls att ungdomen är den viktigaste målgruppen för alkoholpolitiken och att här behövs kraftfulla offensiva insatser. Som jag redan framhållit i min redogörelse för regeringens grundsyn på alkoholpolitiken gäller det framför allt att få till stånd en ökad medvetenhet hos ungdomarna själva om alkoholens risker. En av de viktiga uppgifter som beredningsgruppen har är att finna de praktiska vägarna till aktiva insatser från bl. a. de sociala organen och skolan. Det är också väsentligt att folkrörelserna bereds ökade möjligheter att bedriva verksamhet bland ungdom.

Från regeringens sida är vi lika angelägna som interpellanterna att så snart som möjligt kunna genomföra en alkoholpolitisk reform. Vår strävan måste vara att få till stånd en genomtänkt alkoholpolitisk reform med åtgärderna insatta i sitt sociala sammanhang. Det gäller här en stor och viktig samhällsfråga som kräver en samlad överblick och bedömning. Den grundsyn som enligt min mening bör präglade en sådan reform framgår av den redogörelse som jag nu har lämnat. Underlaget för åtgärdsprogrammet i dess olika delar skall nu tas fram av beredningsgruppen. Så snart ett sådant samlat underlag genom det nu pågående arbetet föreligger avser regeringen att lägga fram sitt förslag om en alkoholpolitisk reform.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. Jag vill genast slå fast att jag delar socialministerns uppfattning att alkoholfrågan är ett av de största sociala problemen i vårt samhälle. Det är också anledningen till att jag blev mycket förvånad över att regeringen nyligen mot tidigare deklarerade planer beslöt uppskjuta den väntade behandlingen i vår av alkoholpolitiken i riksdagen och i stället tillsätta ännu en utredning inom kanslihuset.

Under nio år arbetade den alkoholpolitiska utredningen enligt direktiv från regeringen och under ordförandeskap av ett tidigare socialdemo-

*Om alkoholpoli-
tiken*

kratiskt statsråd. Socialministern säger nu att det har framförts nya förslag och synpunkter under remissbehandlingen och att kritiken inte minst har riktats mot utredningens förslag till allmän inriktning av alkoholpolitiken.

För det första har utredningen arbetat helt inom de direktiv som den fått av regeringen. För det andra har den arbetat grundligt och därigenom tagit lång tid på sig. Vad socialministern nu beskyller utredningen för är faktiskt att den hållit sig till regeringens direktiv. Men den frågan får väl finansdepartementet, som gav direktiven, och socialdepartementet, som tydligen ogillar dem, göra upp sinsemellan. Det som är betydligt värre är att alla reformer på alkoholpolitikens område har skjutits upp under pågående utredningsarbete och remissbehandling.

Socialministerns svar innebär att regeringen nu tar ansvaret för ytterligare fördröjningar av angelägna reformer. Dess bättre tycks det finnas krafter inom alla partier i kammaren – även inom socialdemokratien – som inte accepterar ytterligare förhållningar i denna fråga. Det ser t. o. m. ut som om det skulle gå att få en majoritet för vissa beslut nu, även om regeringen inte vill medverka till dem.

Socialministern har i sitt svar gett sin syn på den framtida alkoholpolitiken. Den bör vila delvis på en annan grund än vad utredningen har föreslagit, får vi veta. Vad som menas med detta är att alkoholpolitiken bör domineras av positiva åtgärder av förebyggande slag, t. ex. upplysning, information och undervisning, och att en alkoholpolitisk reform måste vara genomtänkt, så att åtgärderna sätts in i sitt sociala sammanhang.

Vi är självfallet överens om allt detta. Socialministern tillägger att ungdomen är den viktigaste målgruppen för alkoholpolitiken.

Men socialministerns svar visar också att det går en skarp skiljelinje mellan regeringens syn på alkoholpolitiken och den syn som folkpartiet företräder. Folkpartiet antog vid sitt landsmöte i november ett nytt alkoholpolitiskt program. Både där och i en partimotion i januari i år har vi sagt att målet måste vara att minska den totala alkoholkonsumtionen. Om de åtgärder som beslutas inte får den effekten, måste alkoholpolitiken skärpas.

Socialdemokratien har inte i något sammanhang närmat sig den ståndpunkten. Varken i socialministerns svar eller i något program från socialdemokratiska partiet tas den tanken upp, att den totala alkoholkonsumtionen måste minska.

Inte heller har socialministern i sitt svar i dag ett ord att säga om mellanölet, trots att det naturligtvis inte kan vara okänt för honom att detta nu är det stora alkoholpolitiska samtalsämnet både ute bland folk och på tidningarnas ledarsidor och trots att de politiska förutsättningarna för ett beslut i den frågan tydligen radikalt har förändrats på bara några veckor.

Jag måste erkänna att jag har svårt att förstå hur socialministern kan säga att ungdomsproblemen är de viktigaste i den alkoholpolitiska reform

som regeringen arbetar med och att han och regeringen i övrigt är oroad över de problem som har samband med ungdom och alkohol, och samtidigt inte har ett ord att säga om mellanölet.

Det råder ju numera inga delade meningar om att mellanölet spelar den klart dominerande rollen när det gäller ungdomens bekantskap med alkohol. Utan mellanöl skulle vi med säkerhet inte ha haft de mycket betydande ungdomsproblem på det här området som nu oroar föräldrar, skolfolk, sociala myndigheter och enligt socialministern t. o. m. regeringen. Vill man komma till rätta med ungdomens problematiska alkoholkonsumtion måste man därför gripa sig an också med mellanölsproblemet.

Socialministerns tystlåtenhet på den här punkten ter sig, som jag redan antytt, anmärkningsvärd också från en annan synpunkt. Det har visserligen redan tidigare funnits en opinion – inom nykterhetsrörelsen och till viss del inom de politiska partierna – för att söka lösa mellanölsproblemet genom att helt enkelt se till att det i sin nuvarande form inte längre skulle finnas tillgängligt. Men ännu när folkpartiet för mindre än ett halvår sedan som första parti tog ställning i syfte att eliminera denna dominerande problemfaktor i ungdomsvärlden, möttes detta ställningstagande mest med hånfulla kommentarer.

Nu har situationen plötsligt förändrats. Både centerpartiet och de två nykterhetsgrupperna i riksdagen och enskilda ledamöter i de övriga partierna har slutit upp på deras sida som vill få en lösning av det här problemet. Nu skulle av många tecken att döma ett riksdagsbeslut kunna fattas med relativt säker majoritet. Då undandrar regeringen genom den uppskjutna propositionen riksdagen möjlighet att ta ställning, och socialministern talar om utbildning och information och positiva förebyggande åtgärder och bidrag till nykterhetsorganisationerna och folkrörelseinsatser som om mellanölet inte alls vore det väldiga problem det ändå är – alla positiva förebyggande och upplysande insatser till trots.

Det är viktigt att förbättra det svenska samhället. Det är ju reformpolitiker i alla läger överens om. Men hur skall man förklara att samtidigt som förhållandena i vårt land t. ex. under den senaste tioårsperioden – det var ju 1965 som mellanölet infördes för att anknyta till det – förbättrats undan för undan, har totalkonsumtionen av alkohol ökat med över 35 %.

Detta måste ju betyda att allmänna samhällsreformer inte är tillräckliga för att lösa de problem som alkoholen skapar i vårt samhälle.

Jag delar socialministerns uppfattning att den typ av åtgärder som han redovisat och som man tydligen enligt hans mening bör lägga tyngdpunkten på i den framtida alkoholpolitiken är mycket viktiga. Men jag är samtidigt alldeles övertygad om att om man låter sådana åtgärder ersätta insatser i syfte att få till stånd en radikal minskning av totalkonsumtionen, då kommer man att misslyckas med alkoholpolitiken också i fortsättningen.

Jag vill ogärna tro att det socialministern sagt i sitt svar är hans sista

*Om alkoholpoliti-
ken*

ord här i dag om den framtida alkoholpolitiken. Därför vill jag ställa några frågor till socialministern och därmed ge honom tillfälle att i svar utveckla och precisera sin och regeringens syn också på de spörsmål jag rest.

Skulle regeringen mot förmodan sakna intresse för den typ av radikala alkoholpolitiska åtgärder som folkpartiet förordar och som jag gett exempel på, tycks det dess bättre finnas en tillräckligt bred opinion i riksdagen för att utan regeringens aktiva medverkan föra fram några av de viktigaste alkoholpolitiska frågorna just nu till beslut. Men bäst vore det naturligtvis om detta kunde ske i bred samverkan.

Jag ber alltså att få ställa följande frågor till socialministern:

Har socialministern och regeringen någon ambition att åstadkomma en minskning av den totala alkoholkonsumtionen? Är ni beredda att ställa upp ett konkret mål för de närmaste fem eller tio åren?

Vill ni använda skatterna som ett effektivare alkoholpolitiskt vapen?

Anser ni att mellanölets tillgänglighet är det allvarligaste alkoholpolitiska problemet bland ungdom? Vad vill ni i så fall göra åt det?

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Min interpellation gäller närmast alkoholmissbruket i grundskolan. Det låter ju nästan ofattbart att det skulle förekomma ett alkoholmissbruk i grundskolan. Men det är faktiskt så, att det bland både flickor och pojkar råder allvarliga missförhållanden på många håll redan i 12-årsåldern. Det har sagts att det aldrig tidigare i Sverige har funnits alkoholproblem av så allvarlig art redan bland barnen.

Jag har som nykterhetsman och politiker följt denna fråga. Under de senaste åren har det från olika delar av vårt land kommit påringningar och skrivelser till oss riksdagsmän där man begärt att vi måste göra någonting åt detta problem, särskilt när det gäller barnen och mellanölet.

Det som riktigt alarmerade mig var en rapport som jag fått del av i vinter och som redovisar en undersökning som skoldirektionen – i Stockholm – har gjort angående alkoholvanorna hos eleverna i årskurs 9. Denna undersökning jämförs med en utredning som gjordes för tre år sedan då dessa elever gick i årskurs 6. I denna rapport finns en redovisning som inte kan annat än skaka mig.

I årskurs 9 är 85 % av eleverna mellanölsförbrukare. I årskurs 6 är siffran 35 %. Drygt 25 % av eleverna i årskurs 6 dricker sprit. Det är helt ofattligt. I årskurs 9 dricker 80 % av eleverna sprit mot 60 % år 1970.

Man kan fundera över hur barn får tag på t. ex. mellanöl. En del köper själva, fastän de är för unga. Andra köper genom kamrater. Det är i alla fall klart att de har tillgång till dessa berusande drycker.

Andelen elever i årskurs 6 som varit kraftigt berusade uppgår till ca 20 %. Det är mycket unga barn som går i årskurs 6. I årskurs 9 har procentsiffran för dem som varit kraftigt berusade ökat kontinuerligt från

närmare 45 % år 1967 till drygt 70 % år 1975. Det står i rapporten att dessa elever uppenbarligen dricker i rent berusningssyfte.

Nu är det inte likadant över hela Sverige, men denna undersökning visar hur allvarligt det är. Som jag sagt i interpellationen föreligger risk att en mängd tonåringar alkoholiserar. Den djupa oro som socialarbetare och lärare känner för ungdomen är verkligen starkt motiverad.

I socialministerns svar finns egentligen ingenting som tyder på att regeringen ämnar vidtaga någon omedelbar åtgärd när det gäller alkoholproblemen i skolan, och det var ändå den frågan som utgjorde kläm- men i min interpellation. Vad skall hinna hända innan den nya beredning som statsrådet talar om har sammankallats och arbetat fram ett förslag. Jag anser att det är mycket brådskande att åtgärder vidtas. Det är ohyggligt att tänka på vad som sker och på att vi gemensamt har ansvaret för vad som sker.

Jag vill understryka vad herr Wikström sade om mellanölet. Jag har i den frågan mött många motsägelsefulla påståenden. Det har sagts att vi är dumma som påstår att det bara är mellanölet som är farligt och att det är bättre att ungdomarna dricker mellanöl än att de dricker vin och starksprit. Så sent som vid nykterhetsgruppens årsmöte i tisdags fick vi av en vetenskapsman en redogörelse som klart visar att mellanölet är det stora problemet. Det finns statistik som klart visar vad som skett sedan mellanölet infördes. Vi vet också att man av någon anledning blir särskilt våldsam och tokig av mellanöl. Det är helt visst att det verkar på ett alldeles speciellt negativt sätt.

Utvecklingen av alkoholvanorna i stort i vårt land anser jag vara be- klämmande. Vi talar om vår välfärd, och det råder ingen tvekan om att de bättre tiderna bär en del av skulden. Det är tragiskt att vi som tror oss kunna ordna välfärden inte kan använda detta bottenlösa elände. Utvecklingen i stort i vårt land är mycket beklämmande.

Jag har uppgifter som säger att 10 % av den manliga befolkningen i dag har problem med alkohol och i viss mån är missbrukare. Däremot minskar antalet absolutister. Jag vill inte säga att absolutismen är den enda rimliga ståndpunkten, fastän den är det för mig, men det är be- kymrande om man tänker på problemet i stort, att det finns så få ab- solutister. Bland kvinnorna har skett en katastrofal förändring. Förut var i regel den kloka delen av mänskligheten, alltså kvinnorna, före- gångare även på det här området. De var inte så begivna på sprit, många av dem avstod helt. Nu har det blivit en totalt annan bild, särskilt bland de yngre kvinnorna och givetvis också bland de yngre männen.

Man talar på sina håll om ett måttligt supande. Det var någon som häromdagen skrev i en artikel att det måttliga supandets resultat i Sverige är 300 000 kroniskt alkoholskadade. Och så frågade han: Hade de för avsikt att bli alkoholister när de började? Förvisso inte.

Jag tycker att det går trögt och långsamt för Sverige att vakna till insikt om att detta är ett stort problem.

Jag vill gärna säga till socialministern att när jag läser svaret upplever

jag det i andan som positivt. Det finns här ingenting av det undanglidande som kunde möta för fem-åtta-tio år sedan då man vanligen bagateliserade frågan. Svaret andas en oro, och det är riktigt som sägs att det är just ungdomen vi skall vända oss till.

Men jag tycker också att man här har anledning att konstatera att alkoholpolitiska utredningen egentligen varit en olycka för oss. Den har skjutit upp datum för framläggande av betänkande gång på gång och alla de förslag till åtgärder vi kommit med har avvisats med hänvisning till att vi snart skulle få ett förslag därifrån. Och vi har trott på det. Ibland har vi motionerat och motionerna – som i många fall varit mycket vettiga och väsentliga – har bara blivit lagda åt sidan. Det har gått mycket trögt och långsamt att komma fram till något, men i dag är vi alltså på väg.

Jag måste ändå säga att jag, liksom den föregående talaren, tycker att regeringen med det här svaret inte kan ge tackning för det som uttrycks med orden: regeringen delar oron. Gjorde man verkligen det skulle det väl varit litet fart på ärendet.

Min del av frågorna – för att särskilt ta upp den – gäller barnen, som ju är särskilt känsliga. Jag vet att när ett barn vid 12–13 års ålder utsätts för alkohol har det inverknings på vissa organ, och de är särskilt svåra just för att organen är under utveckling. På den här punkten kan vi inte bara gå till regering och ansvariga och ropa på åtgärder utan här måste vi hitta ett sätt att förändra vanorna i stort i vårt land. Vi måste även försöka få hem och föräldrar att förstå – i den mån de inte redan gjort det – att det är något väsentligt som fattas i hemmet, i fostran och i ansvar för barnen när något dylikt kan ske. När barnen kommit upp till en så hög ålder att de går i nian kan man säga att vi inte råder över dem, men jag är ändå övertygad om att det slarvas med deras fostran. I många fall har man inte tänkt på att ge ungdomarna något annat: en bättre miljö och andra saker att syssla med. När det gäller samhället i stort bör man se till att det finns något för dem att hålla på med, något som kan vara ett alternativ. Vi vet ju att alkoholen kostar vårt land miljarder, och ändå är det så, att vad det djupast kostar inte går att uppskatta i pengar. Det gäller landets största socialmedicinska problem, det är det inget tvivel om. När man i svaret säger, om jag minns rätt, att detta är ett av de största problemen kanske man inte kan säga mer, men jag lutar åt att det är det allra största.

Slutligen vill jag säga att den förkättrade nykterhetsrörelsen – som tyvärr inte har så stor medlemskader i dag som förut, det har varit en minskning – ändå har betytt oerhört mycket. Var skulle vi stått om vi inte haft den?

Jag har tagit med, som en liten illustration, en tidning som kom till Folknykterhetens dag 1967. Riksdagen är ju fortfarande så artig att man avbryter plenum kvällen före Folknykterhetens dag för att riksdagsmännen skall kunna resa ut och tala. Glädjande nog finns det många nykterister i riksdagen. De två nykterhetsgrupperna har många medlemmar

och många av dem som inte är medlemmar är förstående och kan medverka som talare. I samband med Folknykterhetens dag 1967 kunde man läsa i tidningen Folkets Väl: "10 steg till ökad folknykterhet." Det kanske ansågs naivt och primitivt den gången, men tidningen hade ju rätt!

Punkten 1 löd: satsa på alkoholforskningen. – Vi är överens om det. Det var vi kanske redan då, men i dag är det kravet allmänt uttalat.

Punkten 2: främja undervisning och upplysning. – Jag tackar statsrådet för den proposition som talar om detta. Det tycker jag är en riktig satsning. Jag skulle nog vilja se en större satsning, men det är ett steg i rätt riktning.

Punkten 3: aktiv ungdomspolitik. – Vi har försökt med det. Mycket görs för ungdomen i dag. Jag vet att statsrådet kommer att säga det, men det gäller också att se till att det som görs syftar till att främja nykterhet och motverka dryckenskap.

Punkten 4: utbyggd nykterhetsvård.

Ingripande mot alkoholreklamen – så lyder ytterligare en punkt. Det har ju skett, men jag tänker på vad som hände när mellanölet kom. Det var nästan så att svenska folket tänkte: Nu är det en stor och lycklig dag. Den skall vi flagga för. Reklamen var verkligen väl skött.

Alkoholritt alternativ – för att ta ännu en punkt. Såsom min livsinställning är anser jag att en vuxen människa som ser problemen bör sträva efter att gå före med gott exempel. Det skulle vara glädjande om våra kommunala och andra församlingar aldrig använde alkohol vid representation och att människor i ansvarsställning i olika råd och församlingar i vårt land också med sitt föredöme sade ungdomen att det går att leva utan alkohol.

Jag tackar än en gång för svaret.

På förslag av fru tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen samt besvarandet av på föredragningslistan återstående frågor och interpellationer till kl. 19.30.

§ 22 Anmälades och bordlades

Motioner

1975/76:2253 av herr *Nyquist*

med anledning av propositionen 1975/76:113 om ändring i brottsbalken m. m.

1975/76:2254 av fru *Anér m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:131 om statligt stöd till dagspressen

1975/76:2255 av herr *Gustavsson i Nässjö m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:142 om upplysning i alkohol- och tobaksfrågorna och om anslag till hälsovårdsupplysning, m. m.

1975/76:2256 av herr *Henmark*

med anledning av propositionen 1975/76:145 om ändrade regler för bostadstillägg

*Anmälan av
interpellation*

§ 23 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 18 mars

1975/76:154 av fru *Marklund* (vpk) till herr finansministern om vårdbidragen till handikappade:

Enligt uppgifter i Norrbottenspressen har länsstyrelsens skatteexperter i Norrbottens län initierat en undersökning av de handikappades roll som arbetsgivare. Det handlar om det vårdnadsbidrag som utbetalas till de handikappade själva, som skall användas för fördyrade levnadsomkostnader, beroende på att den handikappade behöver hjälp och stöd i sin dagliga livsföring. Vårdaren är vanligtvis någon av den handikappades familjemedlemmar.

Skatteexperterna har nu funnit att eftersom den handikappade får ett bidrag för att täcka kostnaderna för den vård han behöver, så kan man se det som att den som ger vården erhåller dessa pengar från den handikappade. Den handikappade blir således arbetsgivare och skall betala arbetsgivaravgift och vårdaren – dvs. vanligen make/maka, son, dotter, förälder eller annan nära anhörig som man också vanligen delar hushåll med – blir skattskyldig för vårdnadsbidraget. Det förefaller som om detta är en konsekvens av att vårdnadsbidraget under vissa förhållanden kan utgöra ATP-grundande inkomst. Skatteexperternas sätt att se på vårdnadsbidraget blir orimligt om man betänker att den handikappade och hans vårdare utgör en ekonomisk enhet, där båda drabbas av de fördyringar av levnadsomkostnaderna som sammanhänger med handikappet och som vårdnadsbidraget skall utgöra en kompensation för.

I det här sammanhanget finns det också anledning att peka på de oklarheter som uppenbarligen gäller för den skattetekniska behandlingen av de vårdbidrag som utgår från riks försäkringsverket, som ersättning till föräldrar som vårdar sina handikappade barn i hemmet. Också här kan det visas hur taxeringsmyndigheterna uppträder förvirrat och i det ena fallet godkänner avdrag som man i ett annat fall avslår trots att förhållandena är likartade. Likaså finns det osäkerhet om vem i familjen som skall tillgodoräknas vårdbidraget som pensionsgrundande inkomst.

Under hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till herr finansministern:

1. Anser finansministern, i likhet med skatteexperterna i Norrbottens

län, att det råder ett anställningsförhållande när en handikappad vårdas av familjemedlem och vårdbidrag utgår?

2. Om finansministern delar denna åsikt, vilka slutsatser bör man i så fall dra beträffande vårdbidragens storlek?

3. Vilka åtgärder kommer att vidtas för att för såväl skattemyndigheter som enskilda klargöra vilka skattetekniska regler som skall gälla för vårdbidragen?

§ 24 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 17 mars

1975/76:278 av herr *Raneskog* (c) till herr försvarsministern om villkoren för förhandstillträde till exproprierad fastighet:

Vederbörande expropriationsdomstol har medgivit Skjutfältsdelegationen Remmene förhandstillträde från den 15 mars 1976 till de bebodda fastigheter inom det utvidgade Remmene skjutfält, om vilka avtal inte träffats. Expropriationslagen säger i 5 kap. 17 §: "Om det ej är uppenbart att expropriationsersättningen blir obetydlig, skall domstol på yrkande av fastighetsägaren eller annan sakägare, vars rätt beröres av tillträdet, som villkor för förhandstillträde föreskriva att de exproprierande utger förskott på den expropriationsersättning som slutligt fastställs." Fastigheterna har redan tillträtts, men de av beslutet drabbade har ännu inte erhållit förskott.

Är statsrådet beredd medverka till att fastighetsägare i fall som det här refererade garanteras att förskott utbetalas innan fastigheterna tillträds?

1975/76:279 av herr *Johansson* i Holmgården (c) till herr jordbruksministern om åtgärder för att förhindra spridning av vissa potatissjukdomar:

Vid den omfattande import av potatis som f. n. pågår har det framkommit att denna importvara är i hög grad bärare av ringröta, vilket medför synnerligen stora risker, speciellt inom områden där det förekommer odling av utsädespotatis.

Med anledning av detta vill jag fråga herr jordbruksministern:

Vilka omedelbara åtgärder är statsrådet beredd att vidtaga för att förhindra att ringröta och eventuellt andra potatissjukdomar sprids till områden med goda förutsättningar för odling av virusfritt potatisutsäde?

1975/76:280 av herr *Bergman* i Nyköping (s) till herr arbetsmarknadsministern om sysselsättningsproblemen vid nedläggning av F 11 i Nyköping:

Riksdagen beslutade 1975 om nedläggning av bl. a. F 11 i Nyköping.

I anslutning härtill underströks behovet av särskild bevakning av de sysselsättningsproblem som kunde förutses i Nyköping. Den uppgiften har anförtrotts en särskild arbetsgrupp. I denna ingår bl. a. representanter för försvars-, arbetsmarknads- och industridepartementen samt för lokala intressen.

Till statsrådet riktar jag nu följande två frågor:

1. Hur långt har arbetsgruppens arbete avancerat?
2. När är en redovisning av dess förslag att vänta?

den 18 mars

1975/76:281 av herr *Sven Gustafson* i Göteborg (fp) till herr kommunikationsministern om tidpunkten för proposition angående den framtida trafikpolitiken:

När kommer regeringen att avlämna propositionen om den framtida trafikpolitiken?

1975/76:282 av herr *Winberg* (m) till herr socialministern om tandvårds-situationen i Västernorrlands län:

I Västernorrlands län finns en samrådsgrupp för tandvårdsfrågor med uppgift att söka ordna kontakt med tandläkare för de patienter som inte själva lyckats få tandvård.

Hittills i år har samrådsgruppen meddelat 43 patienter – samtliga bo-satta inom Ångeregonen – att den på grund av rådande tandläkarbrist inte lyckats etablera kontakt med någon tandläkare inom länet. Dessa avvisade personer saknar alltså helt möjlighet att få tandvård.

Anser socialministern situationer som den här beskrivna acceptabla och – om så inte är fallet – vilka åtgärder vill socialministern vidta för att komma till rätta med dem?

1975/76:283 av fru *Olsson* i Hölö (c) till herr arbetsmarknadsministern om vidgad rätt till arbets- och uppehållstillstånd för assyrier:

Regeringens beslut om generellt arbets- och uppehållstillstånd för assyrier omfattar ett villkor om innehav av giltigt turkiskt pass. Detta utesluter ett stort antal assyrier, som under längre tid vistats i Sverige men kommit hit på andra pass än turkiska.

Är statsrådet beredd medge att även assyrier, som kommit till Sverige på andra pass än turkiska, ges arbets- och uppehållstillstånd?

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 17.58.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert